

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI

MÜKELLEFLERİN YEREL VERGİLERE BAKIŞ AÇISI: ESKİŞEHİR İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BÜLENT KOYUNCU

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ Semra ALTINGÖZ ZARPLI

BİLECİK, 2021

10214622

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI

MÜKELLEFLERİN YEREL VERGİLERE BAKIŞ AÇISI: ESKİŞEHİR İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BÜLENT KOYUNCU

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ Semra ALTINGÖZ ZARPLI

BİLECİK, 2021

10214622

BEYAN

Mükelleflerin Yerel Vergilere Bakış Açısı: Eskişehir İli Örneği adlı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel ahlak kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Bu çalışmanın,

Bilimsel Araştırmalar Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda: projenin ve destekleyen kurumun adı proje numarası ile birlikte beyan edilmelidir.

DESTEK ALINMIŞTIR		DESTEK ALINMAMIŞTIR	
Destek alındı ise;			
Destekleyen Kurum:			
Desteğin Türü		Proje Numarası	
1- BAP (Bilimsel Araştırma Projesi)			
2- TÜBİTAK			
Diğer;			

Öğrenci Adı ve Soyadı

Bülent KOYUNCU

Tarih

.....

İmza

.....

ÖN SÖZ

Mükelleflerin yerel vergilere bakış açılarını incelediğim ‘Mükelleflerin Yerel Vergilere Bakış Açısı: Eskişehir ili Örneği’ isimli tez çalışmamın yazılmasında bana yardımcı olan, çalışmamı sahiplenerek takip eden, yol gösteren ve desteklerini esirgemeyen değerli danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Semra ALTINGÖZ ZARPLI’ya, lisansüstü eğitimim boyunca dersime girmiş ve üzerlerimde emekleri olan saygıdeğer hocalarım; Sayın Prof. Dr. Filiz Ekinci’ye, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yasin ACAR’a, Sayın Prof. Dr. Ahmet AK’a ve Sayın Prof. Dr. Selami Sezgin’e teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Hayatım boyunca her zaman destekçim olan ve bugünlere gelmemde emeklerini hiç esirgemeyen babam Adnan KOYUNCU’ya, annem merhume Nebahat KOYUNCU’ya, abim Mehmet KOYUNCU’ya ve ablalarım Ebru ve Betül’e sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca hayatıma girdiği günden beri daima yanımda olan, sıkıntılara katlanan ve bu süreçte desteğini hiçbir zaman esirgemeyen nişanlım İlknur AKYEL’e sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Tezimi yüksek lisans öğrenimim sırasında kaybettiğim annem Nebahat KOYUNCU’ya ithaf ediyorum.

ÖZET

MÜKELLEFLERİN YEREL VERGİLERE BAKIŞ AÇISI: ESKİŞEHİR İLİ ÖRNEĞİ

Devletler sunduğu kamu hizmetlerinin finansmanında kamu gelirlerini kullanır. Türkiye Cumhuriyeti’nde kamu gelirleri içerisindeki en önemli payı kanunlarla ödenmesi zorunlu kılınmış olan vergiler almaktadır. Ancak ödenmesi zorunlu kılınmış olsa da vergiler mükelleflerin gelirlerini azaltan bir etmen olduğundan mükelleflerin vergileri bir yük olarak görmeleri ve vergiye olumsuz bakmaları olasıdır. Vergilere olumsuz bakılması sonucunda da mükellefler vergi ödememek için kanuni veya kanundışı yollara başvurabilirler. Bu nedenle vergi sistemleri oluşturulurken, etkin ve çağdaş bir vergi sistemi için mükelleflerin vergi hakkındaki görüşleri dikkate alınmalıdır. Bu şekilde oluşturulacak vergi sistemiyle mükelleflerin vergiye gönüllü uyumu da artacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti’nde çoğu vergi türünü merkezi yönetimler toplarken bazı vergi türleri ve gelirleri belediyelere bırakılmıştır. Bu çalışmanın amacı da mükelleflerin belediyelere bırakılmış olan yerel vergilere bakış açılarını ölçmek ve bakış açılarının demografik özellikler ile belediye hizmetlerini beğenme durumuna göre değişiklik gösterip göstermediğini analiz etmektir.

Eskişehir ilinde yapılan alan araştırması sonuçlarına göre mükelleflerin yerel vergi bilincinin ve yerel vergi ahlakının yüksek olduğu söylenebilir. Anket ile toplanan cevapların dağılımları incelendiğinde ise mükelleflerin çoğunluğunun vergi cezaları, sık sık çıkartılan vergi afları, vergi oranları ve belediyelerin mali yapısıyla ilgili oluşturulan ifadelerle katılmış oldukları, vergi adaletiyle ilgili oluşturulan ifadelerle ise katılmadıkları görülmüştür. Vergi sistemiyle ilgili ifadeler incelendiğinde de ifadelerle katılmayanlar veya kararsız kalanlar çoğunluğu oluşturmuştur. Ayrıca mükelleflerin bazı ifadelerle verdikleri cevapların demografik özelliklere ve belediye hizmetlerini beğenme durumuna göre değişiklik gösterdiği görülmüştür. Bu durum yerel vergilere bakışta demografik özelliklerin ve sunulan kamu hizmetini beğenme durumunun etkili olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Vergiler, Vergi Uyumu, Vergiye Bakış Açısı.

ABSTRACT

TAXPAYERS' PERSPECTIVE ON LOCAL TAXES: THE CASE OF ESKİŞEHİR PROVINCE

States use public revenue for financing public services. The taxes, which are obliged to be paid by law take the most important part in public revenues in our country. However, no matter they are obliged to be paid, since the taxes are a factor that reduces taxpayer's income, it is possible for taxpayers to think the taxes as a burden and consider in a negative way. Due to the fact that taxes are considered negatively, taxpayers may use legal or illegal ways to avoid paying taxes. For this reason, while developing tax systems, taxpayers' views on tax should be taken into consideration for an efficient and modern system. Owing to the tax system that are devoleped in this way, the voluntary compliance of taxpayers regarding tax will also increase.

In the Republic of Turkey, while central administrations collect most tax types, some tax revenues and types are left to municipalities. The aim of this study is to review the taxpayers' perspective on local taxes that are left to municipalities, and to analyse whether their perspectives vary according to demographic attributes and liking municipal services.

According to the results of the fieldwork that were done in Eskisehir, it can be said that the taxpayers have high local tax consciousness and local tax ethics. As the distribution of the answers received for this questionnaire were evaluated, it has been observed that the majority of the taxpayers agreed with the statements concerning tax penalties, frequently granted tax amnesties, tax rates and the financial structure of the municipalities while they did not agree with the statements about tax justice. As the statements regarding tax system were evaluated, those who did not agree with the statements or remain undecided were in the majority. In addition, it has been observed that the responses of taxpayers' to some statements vary according to their demographic attributes and liking municipal services. This fact shows that demographic attributes and liking municipal services have an impact upon the view on local taxes.

Keywords: Local Taxes, Tax Compliance, Perspective on Tax.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ	xiv
1.GİRİŞ.....	1
2.VERGİ KAVRAMI VE VERGİYE BAKIŞ AÇISINI ETKİLEYEN ETMENLER.....	3
2.1. Vergi Kavramı	3
2.1.1. Verginin Tanımı.....	3
2.1.2. Verginin Tarihsel Gelişimi.....	4
2.2.Vergiyle İlgili Temel Kavramlar	5
2.2.1. Verginin Konusu	5
2.2.2. Verginin Mükellefi.....	6
2.2.3. Vergiyi Doğuran Olay	6
2.2.4. Vergi Matrahı.....	7
2.2.5. Verginin Oranı ve Tarifesi	7
2.2.6. Vergide Muafiyet ve İstisna	7
2.2.7. Vergilendirme Süreci.....	8
2.3. Vergilerin Sınıflandırılması	9
2.3.1. Vergilerin Kaynağına Göre Sınıflandırılması.....	9
2.3.2. Vergilerin Yansıma Durumuna Göre Sınıflandırılması	9
2.3.3. Vergilerin Matrahına Göre Sınıflandırılması	10

2.3.4. Yükümlünün Kişisel Durumuna Göre Sınıflandırılması.....	10
2.3.5. Tahsilatı Yapan İdari Birime Göre Vergilerin Sınıflandırılması.....	11
2.4. Yükümlülerin Vergiye Bakış Açısını Etkileyen Etmenler	12
2.4.1. Bireysel Etmenler.....	13
2.4.1.1. Yükümlülerin Sosyo-Demografik Özellikleri.....	13
2.4.1.2. Vergi Ödeme Gücü	16
2.4.1.3. Devlete Olan Güven ve Bağlılık Duygusu	17
2.4.1.4. Yükümlünün iktidarı benimseme durumu.....	18
2.4.1.5. Toplanan vergilerin harcandığı yerler	18
2.4.1.6. Diğer Yükümlülerin Vergiye Bakışı.....	19
2.4.1.7. Vergi ahlakı ve vergi bilinci	19
2.4.2. Bireysel Olmayan Etmenler	22
2.4.2.1. Vergi Adaleti.....	22
2.4.2.2. Sık Uygulanan Vergi Afları.....	25
2.4.2.3. Vergi Oranları ve Vergi Sayısı.....	28
2.4.2.4. Vergi Sisteminin Anlaşılabilirliği.....	28
2.4.2.5. Vergi Denetim ve Cezalarının Yeterliliği.....	29
2.4.2.6. Vergi İdaresi ile Mükellef İlişkileri	30
3. VERGİ KARŞISINDA MÜKELLEF DAVRANIŞLARI, BELEDİYENİN ÖZ	
GELİRLERİ VE YEREL VERGİLER İLE HARÇLARIN BELEDİYE	
BÜTÇESİNDEKİ PAYLARI	31
3.1. Mükelleflerin Vergiye Karşı Tutum ve Davranışları.....	31
3.1.1. Vergi Kaçırma.....	31
3.1.2. Vergiden Kaçınma	32
3.1.3. Verginin Yansıtılması.....	33
3.1.4. Verginin Geç Ödenmesi	34
3.1.5. Vergi Reddi ve Vergi Grevi	35

3.1.6. Vergi Cennetlerine Göç	36
3.1.7. Oy Kayması	36
3.2. Belediyelerin Öz Gelirleri	36
3.2.1. Türk Vergi Sisteminde Bulunan Yerel Vergiler	39
3.2.1.1. İlan ve Reklam Vergisi	39
3.2.1.2. Eğlence Vergisi	40
3.2.1.3. Haberleşme Vergisi	41
3.2.1.4. Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi	42
3.2.1.5. Yangın Sigortası Vergisi	42
3.2.1.6. Çevre Temizlik Vergisi	43
3.2.1.7 Emlak Vergisi	43
3.2.2. Türk Vergi Sisteminde Bulunan Yerel Harçlar	45
3.2.2.1. İşgal Harcı	45
3.2.2.2. Tatil Günlerinde Çalışma Ruhsatı Harcı	45
3.2.2.3. Kaynak Suları Harcı	46
3.2.2.4. Tellallık Harcı	46
3.2.2.5. Hayvan Kesimi, Muayene ve Denetim Harcı	46
3.2.2.6. Ölçü ve Tartı Aletleri Muayene Harcı	47
3.2.2.7. Bina İnşaat Harcı	47
3.2.2.8. Kayıt ve Suret Harcı	47
3.2.2.9. İmar ile İlgili Harçlar	47
3.2.2.10. İşyeri Açma İzin Harcı	48
3.2.2.11. Muayene, Ruhsat ve Rapor Harcı	48
3.2.2.12. Sağlık Belgesi Harcı	48
3.2.2.13. Altyapı Kazı İzin Harcı	48
3.2.3. Belediyelerin Diğer Öz Gelirleri	48

3.3. Yerel Vergi ve Harçların Belediye Bütçelerindeki Payları.....	48
3.3.1. Türkiye’deki Tüm Belediyelerin 2011-2018 Yılları Arasında Elde Ettikleri Yerel Vergi ve Harçların Analizi.....	49
3.3.1.1. Tüm Belediyelerde 2011-2018 Yılları Arasında Elde Edilen Gelirlerin Dağılımı.....	50
3.3.1.2. Tüm Belediyelerde 2011-2018 Yılları Arasında Elde Edilen Yerel Vergi ve Harçların Seyri.....	51
3.3.1.3. Tüm Belediyelerde 2011-2018 Yılları Arasında Toplanan Yerel Vergi ve Harç Gelirlerinin Belediye Giderlerini Karşılama Oranı.....	53
3.3.1.4. Toplam Belediye Gelirleri İçerisindeki Vergi Gelirleri Paylarının 2011-2018 Yılları Arasında Belediye Türlerine Göre Karşılaştırılması	54
3.3.2. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi ve Merkez İlçe Belediyelerinin 2017 Yılı Bütçelerinde Yerel Vergi ve Harçlarının Analizi	57
3.3.2.1. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi.....	58
3.3.2.2. Odunpazarı Belediyesi.....	58
3.3.2.3. Tepebaşı Belediyesi	61
4.MÜKELLEFLERİN YEREL VERGİLERE BAKIŞ AÇISINI ÖLÇMEYE YÖNELİK ALAN ÇALIŞMASI.....	65
4.2. Araştırmanın Amacı.....	69
4.3. Araştırmanın Kapsamı	69
4.4. Veri Toplama Süreci	70
4.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	71
4.6. Araştırmanın Yöntemi	71
4.7. Ölçeğin Güvenilirliği	72
4.8. Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Dağılımı	72
4.9. Vergi Yüğü ve Belediye Hizmetlerini Beğenme Durumu Sorularına Verilen Cevaplarının Dağılımı	74
4.10. Mükelleflerin Yerel Vergilere Bakış Açılarının Analizi	75

4.10.1. Mükelleflerin Ankette bulunan İfadelere Katılım Düzeyleri	75
4.10.1.1. Mükelleflerin Vergi Bilinci ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri.....	75
4.10.1.2. Mükelleflerin Vergi Ahlakı ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri	77
4.10.1.3. Mükelleflerin Vergi Adaleti ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri	79
4.10.1.4. Mükelleflerin Vergi Afları ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri.....	81
4.10.1.5. Mükelleflerin Vergi Oranları ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri.....	82
4.10.1.6. Mükelleflerin Vergi Sisteminin Anlaşılabilirliği ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri	84
4.10.1.7. Mükelleflerin Vergi Cezaları ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri	85
4.10.1.8. Belediyelerin Mali Yapısı ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri	87
4.10.2. Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H Testleri Analiz Sonuçları	88
4.10.2.1. Mükelleflerin Cinsiyeti Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları	89
4.10.2.2. Mükelleflerin Medeni Durumu Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları	91
4.10.2.3. Mükelleflerin Yaşadığı İlçe Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları	93
4.10.2.4. Mükelleflerin Vergi Dersi Alma Durumu Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları	95
4.10.2.5. Mükelleflerin Yaşı Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları.....	96
4.10.2.6. Mükelleflerin Eğitim Düzeyi Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları	101
4.10.2.7. Mükelleflerin Gelir Düzeyi Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları...	103
4.10.2.8. Mükelleflerin Aile Birey Sayısı Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları	106
3.10.2.9. Mükelleflerin İkamet Ettiği Belediyenin Hizmetlerini Beğenme Durumu Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları.....	108
5.SONUÇ VE ÖNERİLER	112
KAYNAKÇA	119

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Bazı İl/İlçelerde Emlak Vergisi Oranları (2020).....	24
Tablo 2.2. Bazı Belediyelerde Konutlardaki ÇTV Tutarları (2020).....	25
Tablo 3.1. Emlak Vergisi Oranları.....	44
Tablo 3.2. Tüm Belediyelerde 2011-2018 Yılları Arasında Elde Edilen Gelirlerin Tutarları (Bin TL).....	50
Tablo 3.3. Tüm Belediyelerde 2011-2018 Yılları Arasında Elde Edilen Gelirlerin Toplam Belediye Gelirleri İçindeki Payları (%).....	50
Tablo 3.4. Tüm Belediyelerin 2011-2018 Yılları Arasında Elde Ettikleri Yerel Vergi ve Harç Gelirleri (Bin TL).....	51
Tablo 3.5. Tüm Belediyelerin 2011-2018 Yılları Arasında Elde Ettikleri Yerel Vergi ve Harç Gelirlerinin Belediye Bütçelerindeki Toplam Vergi Gelirleri Kalemi İçindeki Dağılımı (%).....	52
Tablo 3.6. Tüm Belediyelerde 2011-2018 Yılları Arasında Toplanan Yerel Vergi ve Harç Gelirlerinin Toplam Belediye Giderlerine Oranı (%)	53
Tablo 3.7. Belediye Türlerine Göre Yerel Vergileri Tahsilat Yetkisi	54
Tablo 3.8. 2011-2018 Yıllarında Belediye Vergi Gelirleri ve Toplam Gelirlerinin Belediye Türlerine Göre Tutarları (BİN TL).....	56
Tablo 3.9. 2011-2018 Yıllarında Belediye Bütçelerinde Yerel Vergi Gelirlerinin Belediye Türlerine Göre Aldıkları Paylar (%)	56
Tablo 3.10. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Vergi Gelirlerinin Belediye Gelirleri içerisindeki payı ile Belediye Giderlerini Karşılama Oranı (2017)	58
Tablo 3.11. Odunpazarı Belediyesi Net Vergi Gelirlerinin Net Belediye Gelirleri Toplamı İçerisindeki Payı ile Belediye Giderlerini Karşılama Oranı (2017).....	59
Tablo 3.12. Odunpazarı Belediyesinde Elde Edilen Net Yerel Vergi ve Harç Gelirleri ile Bu Gelirlerin Belediye Bütçesi Vergi Gelirleri Kalemi İçerisindeki Payı (2017)	59
Tablo 3.13. Odunpazarı Belediyesinde Yerel Vergi ve Harçların Tahakkuk ve Tahsilat Tutarları ile Tahsilat Oranı (2017)	60

Tablo 3.14. Tepebaşı Belediyesi Net Vergi Gelirlerinin Net Belediye Gelirleri Toplamı İçerisindeki Payı ile Belediye Giderlerini Karşılama Oranı (2017)	61
Tablo 3.15. Tepebaşı Belediyesinde Elde Edilen Yerel Vergi ve Harç Gelirleri ile Bu Gelirlerin Belediye Bütçesi Vergi Gelirleri Kalemi İçerisindeki Payı (2017)	62
Tablo 3.16. Tepebaşı Belediyesinde Yerel Vergi ve Harçların Tahakkuk ve Tahsilat Tutarları ile Tahsilat Oranı (2017)	63
Tablo 4.1. Crondbach Alpha Katsayısı Yorumlanması.....	72
Tablo 4.2. Güvenilirlik Analizi Sonucu.....	72
Tablo 4.3. Mükelleflerin Demografik Özelliklerinin Frekans Dağılımı	72
Tablo 4.4. Mükelleflerin Belediye Hizmetlerini Beğenme Durumuna ve Üzerlerindeki Belediye Vergi Yükünü Nasıl Tanımladıklarına Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımı	74
Tablo 4.5. Vergi Bilinci 1 İfadesinin Frekans Tablosu	75
Tablo 4.6. Vergi Bilinci 2 İfadesinin Frekans Tablosu	76
Tablo 4.7. Vergi Bilinci 3 İfadesinin Frekans Tablosu	76
Tablo 4.8. Vergi Bilinci 4 İfadesinin Frekans Tablosu	76
Tablo 4.9. Vergi Bilinci 5 İfadesinin Frekans Tablosu	77
Tablo 4.10. Vergi Ahlakı 1 İfadesinin Frekans Tablosu	77
Tablo 4.11. Vergi Ahlakı 2 İfadesinin Frekans Tablosu	78
Tablo 4.12. Vergi Ahlakı 3 İfadesinin Frekans Tablosu	78
Tablo 4.13. Vergi Ahlakı 4 İfadesinin Frekans Tablosu	78
Tablo 4.14. Vergi Adaleti 1 İfadesinin Frekans Tablosu	79
Tablo 4.15. Vergi Adaleti 2 İfadesinin Frekans Tablosu	79
Tablo 4.16. Vergi Adaleti 3 İfadesinin Frekans Tablosu	80
Tablo 4.17. Vergi Adaleti 4 İfadesinin Frekans Tablosu	80
Tablo 4.18. Vergi Afları 1 İfadesinin Frekans Tablosu.....	81
Tablo 4.19. Vergi Afları 2 İfadesinin Frekans Tablosu.....	81
Tablo 4.20. Vergi Afları 3 İfadesinin Frekans Tablosu.....	82

Tablo 4.21. Vergi Afları 4 İfadesinin Frekans Tablosu.....	82
Tablo 4.22. Vergi Oranları 1 İfadesinin Frekans Tablosu	82
Tablo 4.23. Vergi Oranları 2 İfadesinin Frekans Tablosu	83
Tablo 4.24. Vergi Oranları 3 İfadesinin Frekans Tablosu	83
Tablo 4.25. Vergi Sistemi 1 İfadesinin Frekans Tablosu	84
Tablo 4.26. Vergi Sistemi 2 İfadesinin Frekans Tablosu	84
Tablo 4.27. Vergi Sistemi 3 İfadesinin Frekans Tablosu	85
Tablo 4.28. Vergi Cezaları 1 İfadesinin Frekans Tablosu	85
Tablo 4.29. Vergi Cezaları 2 İfadesinin Frekans Tablosu	86
Tablo 4.30. Vergi Cezaları 3 İfadesinin Frekans Tablosu	86
Tablo 4.31. Belediyelerin Mali Yapısı 1 İfadesinin Frekans Tablosu.....	87
Tablo 4.32. Belediyelerin Mali Yapısı 2 İfadesinin Frekans Tablosu	87
Tablo 4.33. Belediyelerin Mali Yapısı 3 İfadesinin Frekans Tablosu.....	87
Tablo 4.34. Ankette Bulunan İfadelerin Hangi Kodla Anılacağı	89
Tablo 4.35. Cinsiyet Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Mann Whitney U Testi	90
Tablo 4.36. Medeni Durum Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Mann Whitney U Testi	91
Tablo 4.37. Yaşanılan İlçe Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Mann Whitney U Testi	94
Tablo 4.38. Vergi Dersi Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Mann Whitney U Testi	95
Tablo 4.39. Yaş Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Kruskal Wallis H Testi	97
Tablo 4.40. Yaş Değişkeni Açısından Fark bulunan Grupları Belirlemek İçin Yapılan Mann Whitney U Testinin Sonuçları.....	98
Tablo 4.41. Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Kruskal Wallis H Testi.....	101

Tablo 4.42. Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından Fark bulunan Grupları Belirlemek İçin Yapılan Mann Whitney U Testinin Sonuçları	102
Tablo 4.43. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Kruskal Wallis H Testi.....	104
Tablo 4.44. Gelir Düzeyi Değişkeni Açısından Fark bulunan Grupları Belirlemek İçin Yapılan Mann Whitney U Testinin Sonuçları	104
Tablo 4.45. Aile Birey Sayısı Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Kruskal Wallis H Testi	106
Tablo 4.46. Aile Birey Sayısı Değişkeni Açısından Fark bulunan Grupları Belirlemek İçin Yapılan Mann Whitney U Testinin Sonuçları	107
Tablo 4.47. İkamet Edilen Belediyenin Hizmetlerini Beğenme Durumuna Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Kruskal Wallis H Testi	109
Tablo 4.48. İkamet Edilen Belediyenin Hizmetlerini Beğenme Durumu Açısından Fark bulunan Grupları Belirlemek İçin Yapılan Mann Whitney U Testinin Sonuçları.....	109

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Cumhuriyetten Günümüze Kadar Çıkan Vergi Afları..... 27

Şekil 3.1. Tepebaşı ve Odunpazarı Belediyelerinin 2017 Mali Yılı Yerel Vergi Gelirleri
Kaleminin Toplam Tahakkuk Tutarları ve Gelecek Yıla Devreden Tahakkuk Tutarları (TL)..
..... 34

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

VUK: Vergi Usul Kanunu

KDV: Katma Değer Vergisi

ÖTV: Özel Tüketim Vergisi

BGK: Belediye Gelirleri Kanunu

BK: Belediye Kanunu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

GİB: Gelir İdaresi Başkanlığı

EVK: Emlak Vergisi Kanunu

ÇTV: Çevre Temizlik Vergisi

TBB: Türkiye Belediyeler Birliği

MD.: Madde

AATUHK: Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun

PTT: T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

1.GİRİŞ

Kamu gelirleri, devletlerin ve diğer kamu kurumlarının, kamu harcamalarını finanse etmek için elde ettiği gelirlerdir. Kamu gelirlerinin içinde en büyük ve en önemli payı vergiler almaktadır. Vergiler yalnızca kamu harcamalarını karşılamak için yani mali amaçla değil, aynı zamanda sosyal adaleti gerçekleştirmeye yönelik bir araç olarak sosyal amaçla veya ülkenin ekonomik istikrarını düzenlemek adına ekonomik amaçla da toplanabilmektedir.

Verginin amaçlarının her biri önemli olsa da günümüzde toplumsal ihtiyaçların sürekli artış göstermesine bağlı olarak kamu harcamalarının da artış gösterdiği görülmekte, kamu harcamalarının finansmanı bakımından ise vergilendirmede mali amacın önemi de her geçen gün artmaktadır. Ancak bu amacın tam anlamıyla gerçekleştirilebilmesi vergilerin tahsilatının ne derece başarılı olduğuna bağlıdır. Başarılı bir vergi tahsilatı ise yalnızca vergi sisteminde bulunan teknik ve sistematik sorunların giderilmesine bağlı değil verginin borçlusu konumundaki mükelleflerin vergiye bakışına da bağlıdır çünkü her ne kadar zorunlu bir ödev olsa da vergi, mükelleflerin gelirlerini azaltan bir etmendir. Mükellefler gelirlerini azaltan bir etmen olarak vergiyi üzerlerindeki bir yük gibi hissetmeleri veya vergiye olumsuz bakmalarının sonucunda, vergiye karşı direnç gösterebilecek, vergilerini ödememek için yasal veya yasal olmayan davranışlar sergileyebileceklerdir. Bu tutumlar vergilerin tahsilatının yapılamamasına, vergi gelirlerinin azalmasına, yapılacak kamu harcamalarının aksamasına hatta toplumsal ayaklanmalara kadar gidebilir. Günümüzde vergi sisteminde beyannameye dayanan vergiler bulunduğu da düşünüldüğünde gerek genel bütçe vergileri için gerekse yerel vergiler için vergilendirmede tahsilatı başarılı yapabilmek ve çağdaş bir vergi sistemi oluşturmak adına mükelleflerin vergiye uyum göstermeleri, vergiye olumlu bakmaları oldukça önemlidir.

Mükelleflerin vergilere bakışını etkileyen birçok etmen bulunmaktadır. Vergiye bakışı etkileyen etmenleri bireysel etmenler ve bireysel olmayan etmenler olarak sınıflandırmak mümkündür. Bireysel etmenler genellikle mükelleflerin istemeleri durumunda kendilerinin değiştirebileceği meslek, vergi ahlakı, devlete duyduğu bağlılık gibi unsurları içerirken, bireysel olmayan etmenler ise mükelleflerin iradesinden bağımsız oluşan vergi afları, vergi oranları, vergi denetimleri gibi etmenlerdir. Tahsilat oranı yüksek ve sorunsuz bir vergi sistemi oluşturmak için mükelleflerin vergiye bakışını etkileyen etmenler üzerinde de durularak mükelleflerin vergiye karşı uyum göstermeleri sağlanmalıdır.

Çalışma Eskişehir ili merkez ilçelerinde yaşayan mükelleflerin yerel vergileri nasıl algıladıklarını ölçmeye yönelik yapılmıştır. Yerel vergiler kanunlarda tahsilatı ve gelirleri

belediyelere bırakılmış olan vergilerdir. Günümüzde çeşitli kanunlarla belediyelere bırakılmış olan 7 adet yerel vergi ve 17 adet yerel harç bulunmaktadır. Çalışmanın konusunu da bu yerel vergiler ve mükelleflerin yerel vergilere bakış açıları oluşturmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde verginin tanımından ve tarihsel gelişiminden bahsedilip vergiye dair temel kavramlar açıklanacak ve mükelleflerin vergiye bakış açısını etkileyen etmenlerin üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde mükelleflerin vergi karşısında gösterdikleri tutum ve davranışlar incelenecek ve belediyelerin öz gelirleri üzerinde durulacak, yerel vergi ve harçlar ayrıntılı olarak ele alınıp açıklanacak, yıllara göre yerel vergi ve harçların Türkiye'deki seyri incelenecek ve Eskişehir'deki merkez ilçe belediyelerinin 2017 yılında toplanan yerel vergi payları tablolar haline getirilip yorumlanacaktır.

Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise Eskişehir ilinde bulunan rastgele seçilmiş mükelleflerin yerel vergilere bakış açısını ölçmeye yönelik yapılan anketin verileri IBM SPSS (V26,0) programı yardımıyla analiz edilip, yorumlanacaktır.

2.VERGİ KAVRAMI VE VERGİYE BAKIŞ AÇISINI ETKİLEYEN ETMENLER

2.1. Vergi Kavramı

Vergi kavramının net bir şekilde anlaşılabilmesi adına verginin tanımı yapıp verginin tarihsel gelişimi ve vergiyle ilgili temel kavramlar üzerinde durulacak sonrasında verginin sınıflandırılması ele alınacaktır.

2.1.1. Verginin Tanımı

Vergi kelimesinin Türkçe kelime karşılığı hediye edilen, karşılıksız bir şekilde verilen anlamlarına gelmektedir. Mali literatürde verginin tanımına bakıldığında ise tanımın yapıldığı zamanın koşullarına ve tanımı yapan yazarın bakış açısına göre birçok farklı vergi tanımı yapıldığı görülmektedir. Literatürde yer alan vergi tanımlarından bazıları şu şekildedir;

Selahattin Tuncer'e göre vergi: "Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin kişi ve kurumlardan, kamu giderlerini karşılamak üzere, kanuna göre aldıkları para meblağlarıdır" (Tuncer,1975:184).

Abdurrahman Akdoğan'a göre ise: "Vergi, kamusal hizmetlerin gerektirdiği giderler ile kamu borçları dolayısıyla ortaya çıkan yükleri karşılamak amacıyla, egemenlik gücüne göre, karşılıksız olarak, gerçek ve tüzel kişilerden alınan ve cebri niteliğe sahip para şeklindeki ödemelerdir" (Akdoğan, 2007:115).

Nurettin Bilici ve Adem Bilici ise vergiyi: " Kamu giderlerini karşılamak üzere, gerçek ve tüzel kişilerden zora dayanarak, ancak mali gücüne göre alınan parasal yükümlülüklerdir." şeklinde tanımlamıştır (Bilici ve Bilici 2014:126).

Vergi mevzuatı incelendiğinde ise verginin tanımıyla ilgili bir hüküm bulunmadığı göze çarpmaktadır. Fakat 1982 Anayasasının 73. Maddesinde vergi ödevi başlığı altında vergi ile ilgili: " Herkes kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır" (T.C. Anayasası md.73) hükümleri bulunmaktadır.

Maliye literatüründe yapılan tanımlara ve Anayasada geçen hükümlere bakıldığında verginin özelliklerini şu şekilde saymak mümkündür;

- ✓ Vergi karşılıksız bir ödemedir.
- ✓ Vergi tüzel ve gerçek kişilerden toplanır.

- ✓ Vergi kanuna dayalı bir ödemedir.
- ✓ Vergi kamu hizmetlerini görmek için toplanır.
- ✓ Vergi zorunlu bir ödemedir.
- ✓ Vergi ödeme gücüne göre alınır.
- ✓ Vergi para ile ödenir.

2.1.2. Verginin Tarihsel Gelişimi

Vergiler, günümüzde kamu gelirlerinin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır ve yapılan kamu hizmetlerinin çoğunun finansmanı vergiler tarafından karşılanmaktadır, dolayısıyla günümüzde kamu hizmetlerinin görülmesi ve devlet faaliyetlerinin gerçekleşebilmesi için verginin önemi çok büyüktür.

Kamu gelirleri içerisinde bu denli önem taşıyan verginin neredeyse insanlık tarihi boyunca var olduğu bilinmektedir. Verginin ilk şekilleri, henüz devlet haline gelmeden önce insanların kabile reisi, derebeyi, aşiret reisi gibi yöneticilere yaptıkları bağışlar veya gönüllü yardımlardan oluşmaktadır. Toplumun siyasal güç haline gelmesiyle vatandaşlar, kamusal finansmanını karşılamak için kendilerini vergi vermekle yükümlü bulmuştur. Yani ilkel dönemlerde gönüllü hediye, yardım, rica şeklinde alınan vergiler zamanla geleneksel bir yükümlülük haline gelmiş, gönüllü ve geleneksel yükümlülüklerin kamusal hizmetlerin finansmanında yetersiz kalmasıyla zorunlu bir kamu ödevine dönüşmüştür (Kayan,2000:81). Verginin gelişimine tarihsel açıdan bakıldığında, gönüllülük esasıyla başlayan verginin zorunlulukla tamamlanan bir evrim geçirdiği görülmektedir.

Verginin tanımından da anlaşılacağı üzere verginin toplanma amaçları arasında, kamu ihtiyaçlarını yani ortak ihtiyaçları karşılamak bulunmaktadır. İnsanlar bir arada yaşamaya başlayınca ortak ihtiyaçları ortaya çıkmıştır ve bu ortak ihtiyaçların karşılanması için gelire gereksinim duyulmuştur. İktisat tarihi incelendiğinde en ilkel tarım topluluklarından başlayarak tarihi süreç boyunca farklı farklı isimlerle de olsa gerek bu ortak ihtiyaçları karşılamak adına gerekse genel idare giderlerinin finansmanını sağlamak için insanlardan veya ailelerden vergilerin alındığı görülmektedir. Örneğin; ilkel tarım topluluklarında oluşan, çevre duvarları ile su kanalları ve bentlerin yapım onarım işleri gibi ortak ihtiyaçların finansmanında da vergiler kullanılmıştır (Ulutun,1977:16).

Vergi tarihi boyunca da görüldüğü üzere verginin toplanmasındaki en önemli nedenlerden birisi kamu harcamalarını finanse etmek için gelir kaynağı oluşturması yani

verginin mali amacıdır. Günümüzde de kamu gelirleri içerisindeki en büyük payı alması nedeniyle mali amaç verginin toplanmasındaki önemli amaçlardandır. Fakat günümüzde vergi yalnızca kamu harcamalarını karşılama amacıyla değil, ekonomik istikrarı sağlamak, gelir dağılımını düzenlemek ve adaletini sağlamak gibi sosyal ve ekonomik amaçları da üstlenmiştir.

2.2.Vergiyle İlgili Temel Kavramlar

Vergi ve vergilendirme süreci ile ilgili bazı temel kavramlar bulunmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde vergiyle ilişkin temel kavramlardan; verginin konusu, verginin mükellefi, verginin matrahı, vergiyi doğuran olay, vergide istisna ve muafiyet ile vergilendirme süreci hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

2.2.1. Verginin Konusu

Verginin konusu, üzerine verginin konulduğu, vergiye kaynak oluşturan iktisadi unsurdur (Bilici ve Bilici, 2014:128). Verginin kaynağını oluşturan verginin konusu, her türlü iktisadi olay olabileceği gibi her türlü durumda olabilir. Tarihsel süreç içerisinde ilginç durumlar verginin konusu olmuşlardır. Bu ilginç durumlara, 1696 yılında İngiltere’de uygulanan ve uzun süre boyunca yürürlükte kalan binalardaki pencereleri konu alan pencere vergisi, Osmanlı İmparatorluğu’nda uygulanan uşak ve hizmetçi çalıştırmayı konu alan uşak ve hademe vergisi ve tarihi süreç içerisinde farklı ülkelerde uygulanmış olan; domuz vergisi, şapka vergisi, bekarlık vergisi, hıncır vergisi, tuz vergisi, özgürlük vergisi, bıyık vergisi gibi vergiler örnek gösterilebilir. Bu örneklerden de görüldüğü üzere verginin konusunu her türlü şey oluşturabilmektedir (Erdem, Şenyüz ve Tatlıoğlu, 2017:135).

Tarihsel sürece bakıldığında ilginç olay ve durumların üzerine verginin konulduğu görülse de günümüzde vergilerin daha işlevsel konular üzerine konulduğunu görmekteyiz. Örneğin ülkemizde uygulanan Gelir vergisinin konusunu gelir, Emlak vergisinin konusunu arsa ve binalar, İlan ve Reklam Vergisinin konusunu yapılan her türlü ilan ve reklamlar oluşturmaktadır. Aynı zamanda görüldüğü üzere genellikle vergiler isimlerini de konularından almaktadırlar.

Vergilerin konularını kanun koyucular belirlemektedir. Vergilerin konuları belirlenirken kanun koyucular, ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu da göz önünde bulundururlar (Orhaner,2000:135). Vergi kanunlarında genellikle ilk madde verginin konusunu belirtmektedir ve vergi kanunlarında açıkça belirtilmeyen hiçbir konuda vergi alınamamaktadır. Vergi hukukuna göre verginin konusuna benzeyen başka bir konuda kıyas yapılarak vergilendirme yapılması da yasaktır. Örneğin gayrimenkul olarak yalnızca bina ve araziler vergi

konusu olarak belirlenmiştir. Medeni Kanun’da gayrimenkul olarak sayılan madenlere kıyas yoluyla Emlak vergisi alınması mümkün değildir (Erginay,1998:40).

2.2.2. Verginin Mükellefi

Vergi Usul Kanununun 8. Maddesinin 1. Fıkrasına göre; ‘‘ Mükellef, vergi kanunlarına göre kendisine vergi borcu terettübeden (üzerine düşen) gerçek veya tüzel kişidir’’ şeklinde tanımlanmıştır (VUK, md.8/1).

Mükellef, vergiyi doğuran olayla ilişkili olan kişidir. Vergiyi doğuran olay, kendi kişiliğinde gerçekleşmiştir. Bundan dolayı yasayla kendisine yüklenilen, gerekli defterleri tutmak, onaylatırmak, saklamak, faaliyete başladığını veya sonlandırdığını bildirmek gibi yükümlülükleri de yerine getirmek zorundadır (Yılmaz,2015:116).

Vergi mükellefi kısaca; kendisine vergi borcu doğan ve yasayla kendisine yüklenilen görevleri yerine getirip borcunu ödemekle yükümlü olan gerçek veya tüzel kişiliktir şeklinde tanımlanabilir.

2.2.3. Vergiyi Doğuran Olay

Vergi borcunun ortaya çıkabilmesi için yükümlü konumundaki kişinin verginin konusuyla kanunda belirtilen biçimde ilişki veya bağıllık içine girmesi gerekir (Erdem, Şenyüz, Tatlıtuğ,2017:141). Yükümlünün verginin konusuyla kanunda belirtilen şartlar altında ilişkiye veya bağıllık içine girmesi durumuna vergiyi doğuran olay denmektedir.

Vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesi sonucunda, mükellef için vergi borcu, idare için vergi alacağı doğmuş olur (Yılmaz,2009:130). Vergi borcunun ortaya çıkabilmesi için mutlaka vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesi gerekmektedir, gerçekleşmediği takdirde vergi borcu ortaya çıkmayacaktır. Ayrıca vergiyi doğuran olayın uyuşturucu satışı, kaçak silah satışı ve benzeri yasadışı eylemler içermesi vergi borcunun ortaya çıkması açısından bir engel teşkil etmez. Vergiyi doğuran olay gerçekleştiği sürece vergi borcu ortaya çıkacaktır.

Yürürlükte bulunan vergilerde vergiyi doğuran olaya örnek vermek gerekirse; Çevre Temizlik Vergisinde binaların kullanımı ve belediyelerin sunduğu çevre temizlik hizmetlerinden yararlanılması, Gelir Vergisinde gerçek kişinin gelir elde etme durumu, Motorlu Taşıtlar Vergisinde ise taşıtın tescilinin yapılması vergiyi doğuran olaylardır (Bilgin ve Orkunoğlu,2010:90).

2.2.4. Vergi Matrahı

Vergi matrahı, üzerine bir oran ya da tarife uygulanarak ödenecek vergi tutarının belirlenmesine yarayan değer veya fiziki bir unsurdur (Susam,2015:250). İki çeşit vergi matrahı bulunmaktadır. Bunlar; değer esaslı (Advalorem) matrah ve miktar esaslı (Spesifik) matrahtır (Susam,2016:157).

Matrah adet, kilogram, yaş gibi değişkenlere göre belirleniyorsa bu tarz matrahlarla spesifik matrah denmektedir. Örneğin ülkemizde uygulanan Motorlu Taşıtlar Vergisinde, vergi borcu hesaplanırken aracın yaşı cinsi gibi unsurlarda dikkate alınmaktadır. Bundan dolayı Motorlu Taşıtlar Vergisi spesifik matraha sahip bir vergi olarak gösterilebilir.

Matrah parasal değer olarak belirleniyorsa, yani matrah vergilendirilecek şeyin değerine dayanıyorsa bu tarz matrahlar advalorem matrah olarak isimlendirilir. Gelir vergisi, Kurumlar vergisi, Çevre Temizlik vergisi gibi vergiler ise advalorem matraha sahip vergilere örnektir.

Vergilerin matrahları kanun koyucular tarafından belirlenir ve vergi kanunlarında vergi matrahları açıkça belirtilmiştir (Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüş,2011:157).

2.2.5. Verginin Oranı ve Tarifesi

Vergi oranı, ödenecek vergi miktarlarını hesaplamak için vergi matrahına uygulanan sayıdır. Vergi oranlarının bir sistem içinde sıralanması da vergi tarifelerini oluşturur. (Türkiye Hazine Müsteşarlığı,1997:21). Vergi tarifelerini, kısaca vergi matrah ve oranlarını bir araya getiren cetvel olarak tanımlamak mümkündür.

Matrahına göre vergi tarifeleri spesifik tarife ve advalorem tarife olmak üzere iki çeşittir. Vergi tarifelerinin ölçüleri ağırlık, hacim, yüzölçümü gibi teknik nitelikte ise spesifik tarife, para birimleri ile ifade edilen ekonomik ölçüler şeklinde ise, advalorem tarife söz konusu olur (Oktar, 2017:98).

Vergi tarife ve oranları vergi kanunlarınca belirlenmiştir. Ayrıca Anayasanın 73. Maddesi, Cumhurbaşkanına vergi oranlarıyla kanunda geçen sınırlar içerisinde değişiklik yapma yetkisini vermiştir.

2.2.6. Vergide Muafiyet ve İstisna

Vergi konularının veya mükelleflerinin sınırlandırılması, bazı konuların veya bazı kişilerin vergi dışında tutulması durumunda karşımıza vergi muafiyeti ve vergi istisnaları kavramları çıkmaktadır.

Verginin mükellefi ile ilgili olarak yapılan sınırlamalarla bu kişilerin vergiden hariç tutulmasına vergi muafılığı denir. Verginin konusu ile ilgili olarak yapılan sınırlamalarla yani bazı konuların vergi dışı tutulmasına ise vergi istisnası denir (Türkiye Hazine Müsteşarlığı,1997:27,30).

Vergi kanunlarında vergilerin muafiyet ve istisnaları maddeler halinde yazmaktadır. Anayasamıza göre muafiyet, istisna, indirim ve oranlarda kanunda belirlenen sınırlar içerisinde değişiklik yapma yetkisi Cumhurbaşkanına verilmiştir.

Vergilerde muafiyetler ve istisnaların olmasının sosyal, ekonomik, kültürel ve mali birçok amacı bulunabilmektedir. Bazı konuların vergiden istisna tutulması veya bazı kişilerin vergiden muaf tutulmasının, sektörün gelişimine teşvik vermek, daha çok yatırım çekmek, mesleğin yaşamasını sağlamak, gelir dağılımını sağlamak, ülkeye ekonomik girdi sağlamak, bölgeye yatırım çekmek gibi birçok nedenleri olabilir. Bu muafiyet ve istisnalarda vergi kanunları çıkarken yasa koyucular tarafından günün ekonomik, sosyal ve mali durumları göz önünde bulundurulmaktadır.

2.2.7. Vergilendirme Süreci

Verginin hesaplanmasından başlayıp verginin ödenmesine kadar geçen süreye ve bu süreçteki yapılan işlemlerin tamamına vergilendirme süreci denir. Vergilendirme süreci sırasıyla tarh, tebliğ, tahakkuk ve tahsilden oluşmaktadır (Kalenderoğlu,2002:34).

Vergilendirme sürecinin ilk aşaması olan tarh işlemi, vergi idaresi tarafından matraha kanunda belirtilen oran veya tarifenin uygulanmasıyla vergi borcunun hesaplanmasını içeren idari bir işlemdir.

Vergileme sürecinin ikinci aşaması olan tebliğ, idare tarafından hesaplanan verginin mükellefe, vergi sorumlusuna veya diğer ilgili kişilere iletilmesidir.

Vergilendirmenin üçüncü aşaması olan verginin tahakkuku, tarh ve tebliğ edilen verginin ödenecek aşamaya gelmesidir. Verginin tebliğ edilmesi sonucunda vergi hakkında yükümlü bilgi sahibi olmuş olur. Yükümlü tebliğ edilen vergi borcuna itiraz etmez veya yaptığı itiraz aleyhine sonuçlanır ya da itiraz süresi içerisinde itirazda bulunmazsa tahakkuk eden vergi artık kesinleşmiş olur ve son aşama olan verginin tahsili aşamasına ulaşmış olur (Pehlivan,2003:125).

Vergilemenin son aşaması olan verginin tahsili, kanuna uygun olarak vergi borcunun ödenmesi aşamasıdır. Vergi tahsil olduktan sonra mükellefin vergi borcu, idarenin ise vergi alacağı ortadan kalkmış olur.

2.3. Vergilerin Sınıflandırılması

Kamu harcamalarının zaman içerisinde sürekli artmasına bağlı olarak kamu gelirlerinin de artması gerekmiştir ve bu durum günümüzde vergi sistemleri içerisinde bulunan çeşit çeşit verginin doğmasına neden olmuştur. Bu vergileri özellikleri, kapsamaları, şekilleri ve yapıları bakımından gruplandırmak mümkündür (Erginay,1998:77). Vergileri sadece bir özelliğine göre sınıflandırmak zor olacağından farklı farklı vergi gruplandırmaları ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde en yaygın olarak kullanılan gruplandırmalardan; Vergilerin, kaynağına göre sınıflandırılması, yansıma durumuna göre sınıflandırılması, kişisel durumuna göre sınıflandırılması, matrah belirleme yöntemine göre sınıflandırılması, oranına göre sınıflandırılması ve çalışmanın asıl konusunun kaynağını oluşturan yerel vergiler ile merkezi yönetim vergileri kavramlarını içeren tahsilatı yapan idari birime göre sınıflandırılmasından bahsedilecektir.

2.3.1. Vergilerin Kaynağına Göre Sınıflandırılması

Vergilerin kaynağına göre ayrımı en çok geçerli olan ayırım türüdür (Pehlivan,2003:130). Vergilerin kaynağını yukarıda da belirtildiği üzere, verginin konusu oluşturmaktadır. Vergiler kaynağına göre sınıflandırıldığında karşımıza 3 alt başlık çıkmaktadır. Bunlardan ilki verginin kaynağını gelirin oluşturduğu, gelir üzerinden alınan vergilerdir. Gelir üzerinden alınan vergilere, gelir vergisi ve kurumlar vergisi örnek gösterilebilir. Gruplandırmanın alt başlığının ikincisi verginin kaynağını harcamanın oluşturduğu harcamalar üzerinden alınan vergilerdir. Harcamalar üzerinden alınan vergilere örnek olarak, katma değer vergisi, eğlence vergisi ve gümrük vergisi gösterilebilir. Üçüncü alt başlık ise verginin kaynağını servetin oluşturduğu servet üzerinden alınan vergilerdir. Servet üzerinden alınan vergilere örnek olarak, emlak vergisi ve veraset ve intikal vergisi gösterilebilir.

2.3.2. Vergilerin Yansıma Durumuna Göre Sınıflandırılması

Vergiler yansıma durumlarına göre, dolaylı vergiler ve dolaysız vergiler olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar. Bu ayırım en eski ve en çok kullanılan ayrımlardan birisidir. Bunun yanı sıra dolaylı-dolaysız vergiler ayrımı verginin yapısını belirlemek ve yapısal analiz yapmak açısından da oldukça önemlidir (Kanlı,2007:45).

Vergileri dolaylı veya dolaysız vergi olarak ayırt ederken iki ölçütten yararlanılır. Bunlardan ilki: yansıma ölçütü, ikincisi ise tahakkuk zamanı ölçütüdür. Yansıma ölçütüne göre başkasına yansıtılabilen vergiler dolaylı, başkasına yansıtılamayan vergiler ise dolaysız vergilerdir. Verginin tahakkuk zamanı ölçütüne göre ise, tahakkuku ve tahsili vergiyi doğuran olayla aynı anda gerçekleşiyor ise dolaylı, tahakkuku ve ödenmesi farklı zamanlarda gerçekleşiyorsa dolaysız vergilerdir (Bilici ve Bilici:2014:137-138).

Gelir ve servet üzerinden alınan vergiler dolaysız, harcamalar üzerinden alınan vergiler ise dolaylı vergiler olarak tasnif edilmiştir (TÜSİAD, 2012:11). Türk vergi sistemi içerisinde bulunan vergilerden; Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Emlak Vergisi gibi vergiler dolaysız vergilere, Eğlence Vergisi, Gümrük Vergisi, Özel Tüketim Vergisi gibi vergiler ise dolaylı vergilere örnek gösterilebilir.

2.3.3. Vergilerin Matrahına Göre Sınıflandırılması

Vergiler matrahına göre advolarem vergiler ve spesifik vergiler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Advolarem vergiler matrahı değer olan vergilerdir, spesifik vergiler ise matrahı fiziki unsur veya teknik birim olan vergilerdir. Spesifik vergilerde ödenecek vergi önceden belirlenmiş adet, metreküp, ağırlık, uzunluk gibi fiziki unsurlar üzerinden miktar olarak belirlenmektedir (Yılmaz,2009:130-131).

Vergi sistemi içerisinde bulunan; Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Emlak vergisi, Çevre Temizlik vergisi gibi vergiler advalorem vergilere, Motorlu Taşıtlar vergisi ise spesifik vergilere örnektir.

2.3.4. Yükümlünün Kişisel Durumuna Göre Sınıflandırılması

Yükümlünün durumuna göre vergiler, sübjektif vergiler ve objektif vergiler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Mükelleften toplanacak vergilerin düzenlenmesi ve hesaplanmasında bireylerin kişisel ve ailevi durumu dikkate alınıyorsa ve buna göre vergi ayarlanıyorsa bu tür vergiler sübjektif veya şahsi vergiler olarak adlandırılır. Vergi borcunun hesaplanmasında bireylerin kişisel ve ailevi durumlarının dikkate alınmadığı vergiler ise objektif veya gayri şahsi vergiler olarak isimlendirilmiştir (Pehlivan,2003:129).

Türk vergi sistemi içerisinde bulunan vergilerden, en az geçim indirimi, çocuk sayısı, medeni hal gibi durumları dikkate alarak vergi borcunun hesaplanmasını sağlayan gelir vergisi şahsi vergilere örnek gösterilirken, mükellefinin kim olduğuna bakmaksızın yalnızca harcamanın yapılmasının sonucu olarak harcamayı yapan kim olursa olsun aynı vergi tutarının

ödenmesine sebep olan harcama vergilerinden, katma değer vergisi, özel tüketim vergisi ve eğlence vergisi gibi vergileri de gayrişahsi vergilere örnek olarak gösterebiliriz.

2.3.5. Tahsilatı Yapan İdari Birime Göre Vergilerin Sınıflandırılması

Tahsilatı yapan idari birime göre vergilerin sınıflandırılması; vergiyi doğuran olay gerçekleşikten sonra ortaya çıkan vergi borcunun kim tarafından tahsil edileceğini konu alan sınıflandırmadır.

Ülkemizde bu sınıflandırma için iki çeşit idari birim bulunmaktadır. Bunlardan ilki merkezi yönetimdir. Her il, ilçe veya beldede bulunan vergi daireleri tarafından kanunda merkezi yönetim bütçesi içerisinde sayılan vergi türlerinin toplandığı ve bu vergi gelirlerinin merkezi yönetim bütçesine dahil edildiği vergileri merkezi yönetim vergileri olarak adlandırmak mümkündür. Gelir vergisi, Kurumlar vergisi, Katma değer vergisi, Özel tüketim vergisi, Motorlu taşıtlar vergisi gibi vergi gelirlerinin içerisinde çok yüksek payı alan vergiler vergi daireleri tarafından toplanılarak merkezi yönetim bütçesine aktarılan vergi gelirleridir.

Tahsilatı yapan birime göre vergilerin sınıflandırılmasında bir diğer idari birim ise yerel yönetimlerdir. Tahsilatı yerel yönetimler tarafından yapılan vergilere yerel yönetim vergileri, yerel vergiler veya belediye vergileri denmektedir. 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'yla tahsilatı yerel yönetimlere bırakılan, İlan ve Reklam vergisi, Çevre Temizlik Vergisi, Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi, Eğlence Vergisi, Haberleşme Vergisi, Yangın Sigortası vergisi ile 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu ile belirlenen Emlak Vergisi yerel yönetimler tarafından toplanan ve aynı zamanda vergi gelirlerinin yerel yönetim bütçelerine aktarıldığı vergilerdir. Yerel yönetimler tarafından toplanan bu 7 çeşit vergiye ek olarak Belediye Gelirleri Kanunu ile tahsilatı yerel yönetimlere bırakılmış olan 17 çeşit harç bulunmaktadır. Bu harçlarda yerel yönetimler tarafından tahsil edilmekte ve harçlardan elde edilen gelirler yerel yönetim bütçesine aktarılmaktadır.

Bir yıl içerisinde toplanan tüm vergi gelirleri incelendiğinde toplam vergi gelirleri içerisinde yerel vergilerin merkezi yönetim vergilerine kıyasla payının oldukça düşük olduğu göze çarpmaktadır. Belediyelerin kendi bütçeleri içerisindeki yerel vergilerin paylarına bakıldığında yaklaşık %15 civarında olduğu görülmektedir (<https://muhasebat.hmb.gov.tr>). Yerel vergilerin belediyelerin öz gelirleri içinde olduğu düşünüldüğünde bütçe içerisindeki payları ne denli yüksek olursa yerel yönetimler o denli mali özerkliğe sahip olacaktır.

2.4. Yükümlülerin Vergiye Bakış Açısını Etkileyen Etmenler

Vergilemede devlet ve yükümlüler olmak üzere iki taraf vardır. Vergiyi doğuran olay gerçekleştiği anda, yükümlüler açısından vergi borcu devlet açısından ise vergi alacağı ortaya çıkmaktadır. Bu vergi alacakları kamu gelirleri içerisindeki en önemli payı alan vergi gelirlerini oluşturur. Devletler, kamu gelirleri için bu denli önemli paya sahip olan vergi gelirlerini otorite gücüne dayanarak yükümlülere ödemeyi zorunlu kılmışlardır (Çiçek,2006:51). Her ne kadar devletler yasalar ve yaptırımlar ile vergi ödemeyi zorunlu hale getirseler de yükümlülerin, gelirlerini azaltan bir etken olarak vergiyi kendilerine mali bir yük olarak görmeleri olasıdır. Yükümlüler, vergilerin gelirlerini verimli faaliyetlere harcamalarına engel olduğunu ve vergi yükü altında ezildiğini hissettiklerinde, vergi yüklerinin adil dağılmadığını ve vergilerin kendisinden haksız yere istendiği düşüncesine kapıldıklarında; kendilerini bu durumlardan korumak isteyerek gerek kanuni gerekse kanun dışı yollara başvuracaktır (Laufenburger,1967:276).

Vergi sisteminde beyan esasına dayanan vergilerin bulunması, ülkedeki her yükümlünün sürekli olarak vergisel açıdan denetlenmesinin günümüzde çok zor olması, yükümlülerin toplu bir şekilde vergilere tepki vermesine neden olmamak ve benzeri birçok sebeplerden dolayı başarılı ve tahsilat oranı yüksek bir vergi sistemi oluşturmak için teknik düzenlemelerin yanında, yükümlülerin vergilere psikolojik yaklaşımlarını yani vergilere nasıl baktıklarını da göz önünde bulundurarak vergi sisteminin oluşturulması gerekmektedir (İpek ve Kaynar,2009a:174).

Mükellefin davranışları ve düşünceleri dikkate alınarak oluşturulacak vergi sistemi sonucunda yükümlülerin vergiye gönüllü uyumu da artacaktır. Gönüllü vergi uyumu, yükümlülerin herhangi bir zorlamaya gerek kalmaksızın kendi rızaları ile vergisel ödevlerini tam ve eksiksiz olarak yerine getirmeleridir (Biberoğlu,2006:28). Vergi tahsilatını artırmak için mükelleflerin vergiye gönüllü uyum düzeyini de artırmak, başka bir deyişle mükelleflerin vergiye olumlu bakmaları gerekmektedir. Aksi durumda mükelleflerin vergiyi yük olarak görüp vergiye karşı, vergiden kaçınma, vergi grevi, vergi kaçırma, vergi borcunun geç ödenmesi, vergi cennetlerine göç gibi tepkiler vermesi olasıdır. Bu tepkiler neticesinde vergi tahsilatı azalacak bu durumda kamu gelirlerinin azalmasına neden olacaktır. Bu olayların yaşanmaması ve vergiye gönüllü uyumu sağlayabilmek, vergi tahsilatını artırabilmek ve başarılı bir vergi sistemi kurmak adına mükelleflerin vergiye bakış açıları oldukça önemlidir.

Literatür taraması yapıldığında, mükelleflerin vergiye bakış açısını etkileyen birçok etken olduğu görülmektedir. Bu etkenleri bireysel etmenler ve bireysel olmayan etmenler olarak iki alt başlıkta incelemek mümkündür. Çalışmanın bu bölümünde mükelleflerin vergiye bakış açısını etkileyen bu etmenler üzerinde durulacaktır.

2.4.1.Bireysel Etmenler

Mükelleflerin vergiye bakış açısını etkileyen bireysel etmenler, mükellefin parçası olduğu toplumun yapısından kaynaklanan ve genel olarak mükellefler tarafından değiştirilmesi mümkün olan etmenlerden oluşmaktadır (Özkan,2007:2). Literatürde üzerinde sıklıkla durulmuş ve genel olarak kabul görmüş bireysel etmenler şunlardır:

- Yükümlülerin Sosyo -Demografik özellikleri
- Vergi ödeme gücü
- Devlete olan güven ve bağlılık duygusu
- Yükümlülerin iktidarı benimseme durumu
- Toplanan vergilerin harcandığı yerler
- Diğer yükümlülerin vergiye bakışı
- Vergi ahlakı ve vergi bilinci

2.4.1.1. Yükümlülerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Yükümlülerin Sosyo-Demografik özellikleri vergiye bakış açılarını, vergi karşısında aldıkları tavır ve tutumlarını olumlu veya olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Sosyo-demografik özelliklerin içerisindeki meslek, yaş, cinsiyet, medeni durum, din, ırk, eğitim düzeyi ve aile yapısının üzerinde durulacaktır.

Mükellefin Mesleği

Mükelleflerin hangi mesleği icra ettikleri, vergiye karşı tepkilerini belirlemede önemli bir etkidir. Vergileri başkalarına yansıtarak vergi yükünden bir ölçü kurtulma şansı olan meslek grupları olduğu gibi, verginin tümünü üstünde ağır bir yük olarak hisseden meslek grupları da vardır. Vergiyi yansıtamayıp tamamını üzerlerinde bir yük olarak hisseden meslek grupları vergiye karşı tepki olarak, güçlük ve zor şartlar altında elde ettikleri gelirlerinden vazgeçerek çalışmamayı tercih edebilmektedirler (Çataloluk,2008:221). Vergiye karşı toplumsal direnişin tipik örneği 1954 yılında Fransa’da verginin reddi biçiminde ortaya çıkan Poujade hareketidir (Muter, Sakınç ve Çelebi:1993:25). Bu hareket, 1950’li yıllarla birlikte Fransız hükümetinin uyguladığı maliye politikaları nedeniyle Lot Saint Cere kasabasındaki

vergi yükünü ağırlaştırması sonucunda bölgede çoğunluğu teşkil eden küçük ölçekli esnaf ve tüccarların artan vergi yüküne tepki olarak vergiye karşı direnç göstermesiyle ortaya çıkmıştır. Hareket ismini kırtasiyecilik işiyle uğraşan ve direniş gösteren grubun başını çeken bölge esnafı P. Poujade'den alır (Temel,2019:83-84).

Yaş

Yaş faktörüne göre vergiye bakış açıları değerlendirildiğinde genç yaştaki bireyler elde ettikleri gelirlerinin çoğunluğunu tüketime ayırma eğiliminde olmaktadır ve ödedikleri vergileri tüketilecek gelirlerini azaltıcı bir etken olarak görmeleri olasıdır. Ayrıca 25-30 yaş grubundaki bireylerin çoğu henüz yüksek gelirler elde edemediklerinden dolayı ve aile kurup daha yüksek hayat standartlarında yaşama istekleri nedeniyle vergiye karşı isteksizce davranabileceklerdir. Ancak yaşları daha ileri olan gruptaki bireyler genellikle belirli bir hayat seviyesine geldikleri için daha yüksek hayat standardı beklentisine girmez, ulaştıkları standardın devamı yönünde bir isteğe sahip olurlar. Bu nedenlerden dolayı daha ileri yaş grubundaki kişilerin genç yaştaki bireylere nazaran vergi karşısındaki tutumları daha yumuşaktır (Çataloluk,2008:221). Aynı zamanda vergi karşısında kanundışı davranış sergilemenin sonuçları düşünüldüğünde genç bireylerin yaşlılara göre risk alma güdülerinin daha güçlü olmasından dolayı, vergi karşısında kanun dışı yollara başvurma konusunda genç bireylerin daha istekli olmaları olasıdır.

Cinsiyet

Cinsiyeti dikkate alan çalışmaların geneli kadınların erkeklere oranla vergiye uyumunun daha yüksek olduğu sonucunu ortaya koysa da (Tuay ve Güvenç,2007:22), literatürde yapılan bu araştırmaların genel bir yargı oluşturma konusunda yetersiz olduğu düşüncesi de mevcuttur (Çiçek,2006:67).

Medeni Durum

Medeni durumda vergiye bakışı etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Evli bir birey bekar bir bireyle kıyaslandığında evli birey, gelirini yalnızca kendisi için harcamayacak, eşini ve evini geliriyle geçindirmek zorunda olacaktır. Bu nedenle subjektif vergi yükünü üzerinde daha çok hissedecek gelirini azaltan bir unsur olan vergiye bakışı da bekar bireye göre daha sert olacaktır. Ancak riski göze alma faktörü devreye girdiğinde ise hayatla ilgili beklentilerinin yerine henüz gelmemiş olması ve yeterince gelir elde edemiyor olması gibi nedenlerden dolayı bekar bireylerin evlilere göre vergi karşısındaki tutumu daha sert olacağı da söylenebilir (Çoban,2004:48-49). Literatürde medeni durumun vergiye uyuma etkisinin araştırıldığı, Crane ve Nourzad (1990) ve Feinstein (1991) gibi bazı çalışmalarda

evlilerin bekarlara göre vergi uyumunun daha düşük olduğu sonucu, Orviska ve Hudson (2002) ‘un yaptığı çalışmada ise vergiye uyum açısından evli veya bekar olmanın bir etkisinin olmadığı sonucu çıkmıştır. Togler ve Schneider (2004)’in yaptıkları çalışmada ise evlilerin daha fazla sosyal çevresi olmasına bağlı olarak vergiye uyumlarının bekarlara kıyasla daha yüksek olacağı sonucuna ulaşmışlardır. (İpek ve Kaynar,2009b:119). Yapılan çalışmalarda da görüldüğü üzere bu konuda birçok farklı sonuca ulaşılmıştır

Din

Mükelleflerin dini inanışları da vergiye bakışında etkili olmaktadır. Haksız kazancın ve yalan söylemenin günah veya suç olduğu dini inanışlarda, mükellefler üzerlerinde vergi kanunu yaptırımlarının yanı sıra dini kuralların baskısını da hissedecektir. Dini inanışlarına göre vergi kaçırmanın yanlış bir davranış olduğunu düşünen mükellefler kendilerini vicdanen rahat hissetmek için vergi karşısında daha uyumlu olacak, vergi konusunda dürüst davranmaya özen gösterecektir.

İrk

İrk, kalıtımsal olarak ortak fizyolojik ve fiziksel özelliklere sahip insanlar topluluğu olarak tanımlanmaktadır (TDK,2020). Bir ırkı oluşturan kişiler oluşturdıkları ırkın kültürüne göre davranırlar. Bu nedenle mükelleflerin vergileri algılama biçimlerinde oluşan farklılıklar ırksal özelliklere göre de açıklanmaya çalışılmıştır ancak bu açıklamalar günümüzde ırksal bozulmaların yaygınlaşmasından dolayı eleştirilere uğramaktadır. Mükelleflerin vergiye karşı tutumlarını ırk değişkeni üzerinden araştırmaya yönelik Anglo-Sakson ırkına mensup olan İngiltere, İsviçre gibi kuzey Avrupa ülkeleri ile Latin ırkına mensup Fransa ve İspanya gibi ülkelerin vergi karşısındaki tutum ve davranışlarının karşılaştırıldığı araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda Latin ırkının vergilere karşı her zaman tepkili olduğu sonucu çıkarken, araştırma sonuçları Anglo-Sakson ırkının ise vergilere daha uyumlu olduğunu göstermektedir (Erdal,2011:71).

Eğitim düzeyi

Mükelleflerin eğitim düzeyleri de vergiye karşı tutumlarını belirleyen önemli faktörlerden bir tanesidir. Eğitim düzeyinin artması mükelleflerin vergi yasalarını anlamalarını kolaylaştıracak, yapılan vergi değişikliklerine daha çabuk uyum göstermesini sağlayacaktır. Fakat toplumun eğitim düzeyinin yükselmesi sonucunda mükellefler vergi yasalarındaki boşlukları fark edip bunlardan faydalanarak vergiden kaçınma yoluna da gidebileceklerdir

Richardson eğitimin kaçakçılık üzerindeki önemli belirleyicilerden olduğunu savunmuş, genel eğitimin yüksek olması sonucunda vergi kaçakçılığının düşük gerçekleşeceğini belirtmiştir (Saraçoğlu,2008:19). Aynı zamanda eğitim düzeyinin yüksek olması kişilerin vatandaşlık bilinci ve devlete olan sorumluluklarının farkındalığını da artıracak için, vergilerin kabul edilmesini kolaylaştırmaktadır (Aydoğan, 2017:18). Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında çalışmaların genelinde eğitim düzeyinin yükselmesinin vergiye uyumu arttırdığı sonucu çıkmıştır.

Aile yapısı

Bireylerin vergiye bakışını etkileyen etmenlerden bir diğeri ise doğuştan sahip oldukları aile anlayışları ve sonradan kurulan ailedeki vergi anlayışıdır. Evdeki ebeveynlerin vergiye bakış açısı ilerde çocuğun vergi bilincini doğrudan etkileyebileceği gibi, sonradan kurduğu ailedeki bakmakta yükümlü olduğu kişi sayısı, hayat şartları, beklentileri ve ihtiyaçları da vergiye karşı tutumlarında belirleyici rol oynayacaktır (Çelebi,2016:30).

Tek başına yaşıyorken elde ettiği gelirle yalnızca kendi yaşamını idame ettirmek ile yükümlü olan bir birey evlenip çocuk sahibi olduğunda sabit gelirle bakmakla yükümlü olduğu fert sayısı artacak, dolayısıyla aile içinde kişi başına düşen gelir azalacaktır. Bu durum neticesinde de üzerinde hissettiği subjektif vergi yükü ağırlaşacaktır. Ağırlaşan vergi yükü bireyin vergi uyumunu olumsuz etkileyecek, vergiye karşı direncini artırabilecektir. Bu nedenle vergi sistemi içerisinde bulunan vergilerin bireylerin şahsi ve aile ölçeğini dikkate alan subjektif vergilerden oluşması ve çocuk sayısı, medeni durum gibi kişilerin şahsi özelliklerini dikkate alarak uygulanan asgari geçim indirimi gibi vergisel uygulamaların artırılması karşılaşılabilecek tepkileri önlemede önemli rol alacaktır.

2.4.1.2. Vergi Ödeme Gücü

Anayasamızın 73. Maddesine göre; herkes, kamu giderlerini karşılamak adına mali gücüne göre vergi ödemekle sorumludur. Maddeye göre, adaletli bir vergilendirme yapılmalı ve vergilendirmede mali güç dikkate alınmalıdır. Vergilemede adaleti sağlayabilmek adına ödeme gücü ilkesi dikkate alınarak, ödeme gücü yüksek olan bireylerden daha çok, ödeme gücü düşük olan bireylerden daha az vergi alınmalıdır (Keskin,2008:63). Bunu gerçekleştirebilmek için vergi gelirlerinin çoğunluğunu ödeme gücünü dikkate alan vergiler oluşturmalıdır. Fakat Türk vergi sisteminde vergi gelirlerinin yapısı incelendiğinde dolaylı vergilerin oranı %67 iken dolaysız vergilerin oranı %33 olduğu görülmektedir. Dolaylı vergiler mükellefin ailevi durumunu, gelirini ve ödeme gücünü esas almadan herkesten eşit oranda alınan vergiler

olduğundan ülkedeki vergi adaletinin bozulmasına neden olacaktır (Günel,2019:285). Bozulan vergi adaleti mükelleflerin vergiye karşı tutumunu olumsuz yönde etkileyecek vergi karşısında sert tepkiler vermesine yol açacaktır. Aynı zamanda mükellefler vergi ödedikleri için gelirlerine göre tüketim ya da tasarruflarını azaltmak ve tüketim ya da tasarruf tercihlerini değiştirmek zorunda kalacaklardır. Mükelleflerin gelir durumları farklı olduğundan üzerlerinde hissedecekleri subjektif vergi yükü de farklı olacak, düşük gelir grupları vergi ödeyebilmek için zorunlu ihtiyaçlarını kısarken yüksek gelir grupları ise vergi ödeyebilmek için lüks tüketim harcamalarını azaltmaya yöneleceklerdir. Ortaya çıkan bu farklılık da vergiye karşı gösterilecek tepkinin farklılaşmasına neden olacaktır (Taşkın,2010:72).

Herkesten sabit oranda alınan KDV, ÖTV, Eğlence vergisi gibi dolaylı vergiler yerine mükelleflerin ödeme gücünü dikkate alan vergilerin toplam vergi gelirleri içerisindeki payının yükseltilmesi gerekmektedir. Bu durum vergilendirmede adaletle hizmet ederken, mükelleflerin ödeme gücünü dikkate aldığı için mükelleflerin vergiye uyumunu da pozitif yönde etkileyecektir.

2.4.1.3. Devlete Olan Güven ve Bağlılık Duygusu

Mükelleflerin devlet ile ilgili görüşleri ve devlete olan güvenleri de vergiye bakış açısını etkilemektedir. (Çataloluk,2008:219). Mükelleflerin milliyetçilik duygularına bağlı olarak devletin vatandaşı olmaktan gurur duyma hissiyatı gelişecektir. Bu hissiyat vergi ödevlerini yerine getirirken yükümlülerin vergiyi üzerlerinde bir yük olarak görmelerinin aksine vatandaşlık görevini yerine getirme sorumluluğu olarak görmelerini sağlayacaktır. Bunun sonucunda da mükelleflerin vergi karşısındaki tepkileri azalacak ve bu durum vergiye gönüllü uyumlarını olumlu yönde etkileyecektir. Aynı zamanda mükelleflerin kamu hizmetlerinden yararlanma düzeyleri de devlet ile mükellefler arasında bağlılık duygusunu artırarak vergilerin gerekli olduğunu görmelerini ve vergiye karşı uyumlu olmalarını sağlayacaktır.

Mükelleflerin devletin kurumlarına, yöneticilerine, parlamentoya ve yargıya duyduğu güven duygusu da devlete olan bağlılık duygusunu artıracak ve vergi karşısında gönüllü uyum göstermesini sağlayacaktır. Bundan dolayı ülke genelinde adaletin sağlanması ve devletin şeffaf yönetim anlayışıyla yönetilmesi mükelleflerin devlete olan güven duygusunu artıracaktır. Devlete olan güven duygusunun artması, devletle mükellefin arasındaki bağı güçlendirecek, bu durumda vergi karşısında mükellefin uyumlu olmasına hizmet edecektir.

2.4.1.4. Yükümlünün iktidarı benimseme durumu

Ülkelerdeki siyasal iktidarlar ülke yönetiminde her konuda olduğu gibi ülkenin vergi sistemi konusunda da en önemli söz sahibidirler. Vergi sisteminde yapacakları değişiklikler ile mükelleflerin vergi yükünü etkilemektedirler. Bazı mükellefler yapılan düzenlemeleri olumlu karşılarken bazıları da olumsuz olarak görmektedir. Mükelleflerin düzenlemelere karşı farklı görüşler göstermelerindeki en önemli faktörlerden birisi de düzenlemeleri yapan siyasal iktidarı benimseme durumudur. İktidarı destekleyen mükellefler yapılan düzenlemeleri savunmakta iken desteklemeyen mükellefler ise eleştirme eğilimi içindedirler. Bazı durumlarda mükellefler destekledikleri siyasi partinin vergi konusundaki yanlış kararlarını bile onaylarken, desteklemedikleri siyasi partinin doğru kararlarına bile tepki göstermektedir (Tuay ve Güvenç:2007:25).

2.4.1.5. Toplanan vergilerin harcandığı yerler

Vergiler devletlerin veya kamu kurumlarının kanuna dayalı olarak yükümlülerden cebren topladığı kamu gelirleri olduğundan bazı durumlarda yükümlüler bu cebri güce karşı vergi kaçırmak gibi yasa dışı yollara başvurarak vergi ödemeyi reddetmektedirler. Mükelleflerin vergiye karşı bakışını ve tutumlarını etkileyen önemli faktörlerden bir tanesi de cebren toplanan bu paraların nerelere, neden ve ne kadar harcandığıdır. Mükelleflerin toplanan bu paraların israf edildiğini veya yolsuzlukları artırdığını düşünmesi toplanacak vergilere karşı sert bir tutum göstermesine neden olacak ve vergiye karşı bakışını olumsuz etkileyecektir. Bunun yanı sıra mükelleflerin toplanan vergi gelirlerinin kamu yararını gözetecek şekilde doğru zamanda ve doğru miktarda kullanıldığını düşünmesi durumunda da ödediği vergilerin gerekliliğine inanmasına yardımcı olacak ve mükelleflerin vergiye gönüllü uyumlarını arttırıcı bir etken olacaktır. Örneğin 26 Kasım 1999 tarihinde çıkan Deprem Vergileri Kanunu'nun 8. Maddesinde 31.12.2003 tarihine kadar uygulanmak üzere yürürlüğe giren ve sonrasında 2003 yılında 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 39. Maddesiyle kalıcı hale getirilen Özel İletişim Vergisi kamuoyu gözünde halen deprem vergisi olarak bilinmektedir. Bu durum Ülkede yaşanan herhangi bir depremde vatandaşlar tarafından toplanan Özel İletişim Vergisi gelirleriyle doğal afetin hasarlarını önleyici olarak neler yapıldığının ve vergi gelirlerinin nerelerde ve nasıl harcandığının sorgulanmasına neden olmaktadır.

Kamuoyu gözünde her ne kadar Özel İletişim Vergisi gelirleri deprem hasarlarını önlemeye yönelik görülse de Gider Vergileri Kanunu'yla kalıcı hale gelen Özel İletişim Vergisi yalnızca deprem hasarlarını önlemeye tahsis edilmediği gibi, gerektiği durumlarda yalnızca

Özel İletişim Vergisi gelirleri değil kamu gelirleri içerisinde bulunan farklı vergi gelirleri de bu amaç doğrultusunda harcanabilmektedir. Bu bağlamda mükelleflerin vergiye karşı olumsuz bir tavır edinmesini önlemek adına toplanan vergi gelirleriyle yapılan kamu harcamalarının şeffaf bir biçimde açıklanması oluşacak tepkileri engellenmesine yardımcı olabilir. Vergilerin harcandığı yerlerin açıklanması bireylere ödedikleri vergilerin neler için ve neden harcandığının görmelerini sağlayacaktır ve bu durum sonucunda da mükelleflerin vergiye gönüllü uyumu olumlu etkilenecektir.

2.4.1.6. Diğer Yükümlülerin Vergiye Bakışı

Yükümlüler vergi öderken, ödenecek vergi miktarı, vergi kaçakçılığı konusunda kendilerini diğer yükümlülerle karşılaştırmaktadırlar. Bu karşılaştırmanın sonucuna bağlı olarak da vergiye karşı sergiledikleri tutum değişmektedir. Bazı durumlarda bu değişim olumlu iken bazı durumlarda ise olumsuz olmaktadır (Çelebi,2016:35). Örneğin vergi kaçırmanın yaygın olduğu bir toplumda, vergi ödevlerini düzenli olarak ve zamanında yerine getiren dürüst mükellefler bir süre sonra çevresindeki vergi kaçırıcıları fark ederek bu yönde bir düşünceye yönelebilecek ve vergi kaçırma olasılıkları artacaktır (Kaynar,2007:36). Vergi kaçırıcıların doğal karşılandığı, hatta bir maharet olarak görüldüğü toplumlarda vergi ödeyen yükümlülere küçümseyerek bakılabilmektedir. Bu durumda yükümlülerin vergiye bakışını olumsuz etkilemektedir. Fakat vergi bilincinin yüksek olduğu toplumlarda ise verginin öneminin farkındalığı yüksek olacak, vergi kaçırıcıların toplumdan dışlanmasına neden olacaktır. Toplum tarafından ayıplanmak ve dışlanmak istenmeyen mükellefler ise vergi kaçırmaya yönelmeyerek vergisini düzenli ödeme konusunda daha istekli olacaktır. Aynı zamanda toplumda vergi ödemenin vatani bir görev olduğu kanısının baskın olması veya vergi kaçırmanın günah, ayıp, yanlış olarak görüldüğü toplumlarda mükellefler ister istemez toplumdan etkilenecek, vergiye bakışı olumlu olarak etkilenecektir.

Diğer bir taraftan toplumda vergi ödevlerini düzgün bir şekilde yerine getirmeyen mükelleflerin denetimlerin az olmasından veya çıkan vergi aflarından dolayı ceza almadıklarını görmeleri dürüst mükellefleri de vergi kaçırmaya teşvik eder.

2.4.1.7. Vergi ahlakı ve vergi bilinci

Yükümlülerin vergi ahlakı ve vergi bilinçleri vergiye bakış açısını etkileyen ve vergi karşısındaki tutum ve davranışlarını belirleyen önemli faktörlerin başında gelmektedir. Vergilerin sadece yasal zorlamaya dayalı olarak ödendiği düşüncesi mükelleflerin tutum ve davranışlarını açıklamada yetersiz ve eksik kalmaktadır. Çünkü vergi denetimleri ve cezaları

bu zorlamayı sağlayacak düzeyde olmamasına rağmen çoğu mükellef vergi ödevlerini düzenli olarak yerine getirmektedir. Bu durum son zamanlarda vergi literatüründe ilgiyle üzerinde durulan insanlar neden vergi öder? sorusunun sorulmasına neden olmuştur. Günümüzde verginin zorunlu olmasının dışında yükümlülerin vergi ödemelerini sağlayan daha farklı etmenlerinde olduğu genel kabul görmüş bir yaklaşımdır. Yakalanma risklerinin olmamalarına veya çok düşük olmasına rağmen insanların vergiye gönüllü uyum göstermelerini açıklayan en önemli unsur vergiye karşı “içsel motivasyon” olarak ifade edilen vergi ahlakıdır (Tosuner ve Demir,2007:9).

Vergi Ahlakı yükümlülerin vergi yasalarınca üzerlerine yüklenilmiş olan ödev ve sorumluluklarını dürüst ve gerçeğe uygun bir biçimde yerine getirme konusundaki davranışlarının düzeyine denmektedir (Akdoğan,2007:184). Başka bir ifadeyle vergi ahlakı dışardan herhangi bir zorlama ve baskı altına kalmaksızın, bireyin içsel bir motivasyon sonucu gönüllü olarak vergi ödevlerini yerine getirmesidir (Saygın, Sandalcı ve Sezer:2015:22). Vergi ahlak derecesi yüksek olan mükellefler vergiye gönüllü uyum gösterecekleri için vergilere bakış açısı olumlu olacaktır. Vergilerini ödemedikleri zaman kendilerinde rahatsızlık hissederek vergilerini tam ve zamanında ödemeye yöneleceklerdir. Vergilerini ödediklerinde ise bu durumdan mutluluk duyarak rahatlayacaklardır. Vergi ahlak derecesi düşük olan mükelleflerin ise vergiye gönüllü uyumu söz konusu değildir. Bundan dolayı vergiye bakışları vergi ahlakı yüksek olanlara göre daha sert olacak, vergi ödememek için uygulanan her türlü hile ve yasadışı eylemleri normal kabul edeceklerdir (Taşkın,2010:73).

Vergi ahlakı ile genel ahlak birbirinden farklılardır ve birbirine karıştırılmamalıdır. Genel ahlak seviyesi çok yüksek olan bireylerde dahi vergi ahlakı düşük olabilir. Vergi ahlakı genel ahlakı çok daha geriden takip etmektedir hatta bazı topluluklarda vergi yasalarına aykırı davranmak bazen bir çeşit toplumsal beceri olarak görülmektedir (Turhan,1993:199).

Vergi ahlakını etkileyen en önemli faktörlerden birisi yükümlülerin devlete, siyasal iktidara, vergi yönetimine karşı bakış açısıdır. Bireyler devlete, siyasal iktidara, vergi yönetimine ve diğer kamu kurumlarına karşı olumsuz bir tutum taşıyorlarsa, vergiler açısından ahlaklı davranışlar sergilemeyebilirler. Mükelleflerin vergiye bakışında çok önemli rol olan vergi ahlakının artırılması ve bu durumun önüne geçilmesi için öncelikle bireylere devletin ve kurumlarının iyi bir şekilde anlatılması gerekmektedir (Demir,2008:53). Bireylerin devlet ve kurumlarına duyacakları güven vergi ahlakını olumlu yönde etkileyerek vergiye gönüllü uyum göstermelerini sağlayacaktır.

Vergi bilinci ise toplumdaki bireylerin vergi ödevinin öneminin farkında olması durumudur. Kamu harcamalarının gerçekleştirilebilmesi için gereken kaynağı verginin oluşturduğu ve kamu hizmetlerinin hayata geçmesinde verginin çok önemli olduğunu bilen bireylerin vergi ödev ve sorumluluklarını yerine getirirken ortaya çıkan motivasyon düzeyine vergi bilinci denir (Akdoğan,2007:183). Vergi bilinci yalnızca vergi ödeme bilinci olarak algılanmamalıdır. Vergi bilinci toplumdaki bireylerin verginin farkında olup vergilendirme süreci boyunca bilinçli davranmasının yanı sıra vergi ödendikten sonraki süreçte de ödenen vergilerin nerelere ve nasıl harcadığının denetlenmesini, yeni çıkan vergi yasalarını veya değişen vergi kanunlarını takip etmesini de kapsamaktadır.

Başarılı bir vergilendirme sürecini gerçekleştirmek için temel şart bireylerin vergi bilincinin geliştirilmesidir. Çünkü çağdaş vergilemede en etkin yol olarak görülen vergilendirmede beyan usulünün başarılı bir şekilde gerçekleşmesi mükellefin vergi bilincine ve idarenin mükellefler tarafından yapılan bildirimlerin doğruluğunu araştırmasına bağlıdır. Günümüzde vergi idaresinin tüm mükellefleri teker teker incelemelerinin imkansızlığı göz önüne alınırsa, başarılı bir vergilendirme süreci için vergilerini doğru ve eksiksiz bildirme görevi mükelleflere düşmektedir (Sürmen,1992:26-27). Vergi ahlakı ve vergi bilinci yüksek bireyler vergiye gönüllü uyum gösterecekleri ve vergi vermenin öneminin farkındalığı içinde olacakları için beyannamelerini verirlerken dürüst davranacak ve gelirlerini eksiksiz beyan edeceklerdir. Bundan dolayı başarılı bir vergilendirme süreci için vergi ahlakı ve vergi bilinci seviyesinin yüksek olması oldukça önemlidir.

Vergi ahlakını olduğu gibi vergi bilincini de etkileyen birçok etmen bulunmaktadır. Örneğin bireylerin vergiyi daha iyi algılayabilmeleri için eğitimin rolü oldukça önemlidir. İlkokul yaşlarından başlayarak eğitim öğretim hayatında uygulanacak vergi dersleriyle öğrencilere vergi gelirlerinin kamu gelirleri içerisinde en yüksek payı aldığının gösterilmesi, devletin ve kamu kurumlarının sunduğu sağlık, güvenlik, eğitim, ulaşım gibi hayati önem arz eden genel kamu hizmetleri ile yerel yönetimlerin sunduğu su ve kanalizasyon, altyapı, itfaiye hizmeti gibi yerel kamu hizmetlerinin finansmanı için kamu gelirlerinin gerekli olduğunun anlatılması gerekmektedir. Bu durum öğrencilerin verginin gerekliliğini görmelerini sağlayarak ileriki yaşlarda oluşacak olan vergi bilincinin altyapısının oluşmasını sağlayacaktır. Vergi bilinci yüksek olan bireylerin yetişmesi durumunda da vergiye gönüllü uyum artacak ve vergi kaçakçılığı seviyesinin azalmasına neden olacak ve dolayısıyla da vergi tahsilatı daha sorunsuz olacaktır. Vergi bilincini etkileyen en önemli etmenlerden biri eğitim olsa da mükelleflerin kamu hizmetlerinin gerekliliğine olan inancı, mükellefin dini, vergi mevzuatının anlaşılabilirliği,

bireyin vergi adaletine olan inancı, yükümlünün devlete olan güveni, kamu gelirlerinin gereksiz israf edildiği düşüncesi de mükellefte oluşacak vergi bilincini etkileyen etmenler arasındadır. Bundan dolayı vergi bilincini artırmak için mükelleflere eğitim ve basın yayın organlarıyla vergi ve verginin gerekliliği iyi bir şekilde anlatılmalıdır. Bunun yanı sıra mali saydamlık kuralı gereğince toplanan vergi gelirlerinin nerelere nasıl ve neden harcandığının şeffaf bir biçimde açıklanması vergi bilincini artırmaya yardımcı olabilir. Aynı zamanda vergi mevzuatının basit ve bireylerin anlayacağı düzeyde olması da mükelleflerde oluşacak vergi farkındalığının artmasını sağlayacaktır. Uygulanacak bu adımlar mükelleflere ödedikleri vergilerin gereksiz harcamalar için harcanmadığını gösterecek, sergilenen şeffaf tavır nedeniyle devlete duyulan güveninin artmasını sağlayacak ve vergi bilincinin artmasına yardımcı olacaktır.

2.4.2. Bireysel Olmayan Etmenler

Mükelleflerin vergiye bakışını etkileyen bireysel etmenlerin yanında vergi sistemi ve vergi yönetimi gibi çevresel etmenlerde vergi karşısındaki tutum ve tavırlarını etkilemektedir. Mükelleflerin kendi iradeleri dışında gerçekleşen bu çevresel etmenleri vergiye bakışı etkileyen bireysel olmayan etmenler olarak adlandırmak mümkündür (Öztürk,2019:796). Literatürde üzerinde sıklıkla durulmuş ve genel olarak kabul görmüş bireysel olmayan etmenler ise şunlardır:

- Vergi adaleti
- Sık Uygulanan Vergi afları
- Vergi oranları ve vergi sayısı
- Vergi sisteminin anlaşılabilirliği
- Vergi denetimi ve vergi cezalarının yeterliliği
- Vergi idaresinin mükellefler ile ilişkisi

Yukarıda sayılan çalışmada detaylı bir şekilde ele alınacak bireysel olmayan etmenlerin yanı sıra ülkelerin milli gelir düzeyinin düşüklüğü, enflasyon oranının yüksek olması ve teknolojik gelişmelerde vergiye bakışı etkileyen bireysel olmayan etmenler arasında gösterilebilir.

2.4.2.1. Vergi Adaleti

Mükelleflerin vergiye karşı tutum ve tavırlarını etkileyen etmenlerden biri de vergi adaletidir. Vergi adaleti, toplumdaki toplam vergi yükünün adil olduğu varsayılan bir şekilde toplumun bireyleri içerisinde dağıtılmasıdır. Ancak adalet kavramının farklı zaman ve toplumlarda değişik anlamlar içermesinden dolayı bu durumu gerçekleştirmek çok basit

değildir (Yereli ve Ata,2011:22). Basit olmaması vergilendirme sürecinde adaletin dikkate alınmayacağı anlamına gelmemektedir. Vergi adaleti kavramını algılayış açılarına göre verginin tarafları, vergilemede adil sayılabilecek koşulların sağlanması için sürekli olarak girişimlerde bulunmaktadır. Verginin alacaklısı olarak devletler vergi reformları yaparak, vergi sistemindeki aksaklıkların, vergi kanunlarındaki boşlukların ve ülkedeki vergi kaçakçılıklarının giderilmesini sağlayarak ve vergi sisteminin günün koşullarına uygunluğunu sağlayacak hale getirerek, verginin borçlusu konumundaki vergi mükellefleri ise adil olmayan uygulamaların yürürlükten kalkmasını veya yürürlüğe girmesini engelleyecek şekilde tepki, tutum ve davranışlar göstererek vergilemede adil sayılabilecek koşulların sağlanması için çaba göstermektedirler (Akdoğan,2007:196).

Yapılan reform ve uygulamalara rağmen vergilendirmenin adil olmadığını düşünen mükellefler vergi ödemek istemeyerek, vergiye karşı direnç gösterebilecektir. Vergilendirmede adaletin var olduğunu düşünen mükelleflerde ise adil bir vergilendirme sistemi olduğunu düşündüklerinden vergiye karşı olumsuz bir düşünce içerisinde olmayacaklardır.

Vergi sisteminde bulunan bazı durumlar vergilemede adalete hizmet etmektedir. Örneğin vergi sisteminde uygulanan gelir seviyeleri farklı olan mükelleflerden farklı oranda vergi alınmasını sağlayan artan oranlı vergi tarifesini, belirli bir seviyenin altında gelir elde eden veya geliri olmayan bireylere devlet tarafından yapılacak negatif gelir vergisi ödemesi ve mükelleflerin kişisel durumlarını dikkate alarak hesaplanan elde edilen gelirin belirli bir kısmının vergi dışı tutulmasını sağlayan asgari geçim indirimi gibi uygulamalar vergilemede adaleti sağlamaya yönelik uygulamalardır. Vergi sisteminde vergilemede adaleti bozan bazı faktörlerde bulunmaktadır. Kayıt dışı ekonomiye bağlı olarak ortaya çıkan vergi kaçakçılığı ve kayıt dışı istihdam, vergi sisteminde bulunan vergi muafiyet ve istisnaların çok geniş kapsamlı olması, kişisel durumu dikkate almayan dolaylı vergilerin vergi gelirleri içerisindeki ağırlığı, emek gelirleri aleyhine düzenlenen vergilendirmeler gibi uygulamalar vergilemede adaleti zedeleyici etki göstermektedir. Bunların yanı sıra vergi afları da vergilemede adaleti bozması bakımından tartışılmalı neden olmaktadır (Kargı ve Yüksel,2010:30).

Vergilendirmede adaletin sağlanması hem vergilendirme ilkelerine hizmet ederken hem de mükelleflerin bakışını olumlu etkileyecektir. Belediye vergilerinin uygulanmasında da vergi adaletini bozan bazı uygulamalar mevcuttur. Bunlara örnek vermek gerekirse; Resmi gazetede 6/12/2012 tarihinde yayınlanan 6360 sayılı Kanunun ile büyükşehir belediye sınırlarının il sınırlarına genişlemesine karar verilmiştir. Ülkemizdeki Emlak Vergisi oranları ise büyükşehir belediyelerinde %100 artırımlı olarak uygulanmaktadır. Söz konusu yasa ile büyükşehir

olan gelişmişlik düzeyi az olan ve küçük ölçekli olan yerleşim yerlerinde de büyükşehir belediyelerinin gelişmişlik düzeyi en ileri olan merkez ilçelerin de de aynı emlak vergisi oranının uygulanmasını beraberinde getirmiş ve bu durum adaletsiz sonuçların doğmasına neden olmuştur (Güngör vd., 2019:26).

Aşağıdaki tablo 2.1.'de çalışmanın evrenini oluşturan Eskişehir ilindeki Odunpazarı ve Han ilçelerinin, Afyonkarahisar ilinin ise merkezinin nüfusu gösterilmiş ve bu belediyelerde meskenlerde uygulanan Emlak Vergisi oranları belirtilmiştir.

Tablo 2.1.Bazı İl/ilçelerde Meskenlerde Emlak Vergisi Oranları (2020)

Belediye	Nüfusu (2019)	Vergi Oranı (Binde)
ODUNPAZARI (Eskişehir)	413.461	2
HAN (Eskişehir)	2.177	2
AFYONKARAHİSAR (Merkez)	306.908	1

Kaynak: EVK ve TÜİK 2019 nüfus istatistikleri

Tablodan görüldüğü üzere 413.461 nüfuslu Odunpazarı ilçesi ile 2.177 nüfuslu Han ilçesinde oturan mükellefler mesken olarak kullandıkları evler için aynı vergi oranını ödemektedir. Aynı zamanda bu belediyelerde oturan mükellefler 306.908 nüfuslu Afyonkarahisar ilinin merkezinde oturan bir mükellefe göre %100 artırımlı Emlak Vergisi ödemektedir. Odunpazarı ilçesinin ve Afyonkarahisar ili merkezinin Han ilçesinden gelişmişlik düzeyinin çok daha yüksek olduğu düşünüldüğünde söz konusu durumun yerel vergi adaletini bozucu etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye Belediyeler Birliğinin (TBB) yayımladığı ‘‘belediyelerin öncelikli sorunları ve çözüm önerileri ‘‘ isimli kitapta vergilendirmede adalet ilkesinin sağlanması açısından büyükşehir belediye sınırları içerisinde %100 artırımlı Emlak Vergisi uygulamasının kaldırılması ve yerleşim yerinin gelişmişlik düzeyine göre kanuni sınırlar içerisinde vergi oranını belirleme yetkisinin belediye meclisine verilmesi önerilmiştir (Güngör vd., 2019:27).

Emlak Vergisinde olduğu gibi bir diğer yerel vergi olan ÇTV'nin de büyükşehir belediyelerinde daha yüksek tutarda belirlenmesi adaletsiz sonuçlara neden olmaktadır (Güngör vd., 2019:29).

Tablo 2.2. Bazı Belediyelerde Konutlardaki ÇTV Tutarları (2020)

Belediye	Nüfusu	ÇTV Tutarı
BATMAN	460.995	35 Kr/M ³
ELAZIĞ	439.687	35 Kr/M ³
AKSARAY	301.661	35 Kr/M ³
YALIHÜYÜK (KONYA)	1.629	47 Kr/M ³
MİHALGAZİ (ESKİŞEHİR)	3.138	47 Kr/M ³
SARICAKAYA (ESKİŞEHİR)	4.854	47 Kr/M ³
YUNAK (KONYA)	21.972	47 Kr/M ³

Kaynak: BGK Genel Tebliği Seri No:52 (2019) ve TÜİK 2019 nüfus istatistikleri.

Yukarıdaki tablo 2.2.'de bazı belediyelerde uygulanmakta olan ÇTV tutarları gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde, nüfusu 300 binin üstünde olan belediyelerin nüfusu 25.000'in dahi altında olan belediyelerden daha az tutarda ÇTV ödediği görülmektedir.

İşyeri olarak kullanılan binalarda da büyükşehir belediye sınırları içerisinde olması durumunda %25 artırımlı ÇTV uygulanmaktadır. Örneğin Konya'nın Yunak ilçesindeki bir işyerinden 125 TL ÇTV alınıyorken, Batman merkezindeki bir işyerinden 100 TL ÇTV alınmaktadır.

TBB'nin yayımladığı kitapta vergilendirmede adaletin sağlanabilmesi adına büyükşehir belediyelerinde %25 artırımlı ÇTV uygulaması kaldırılması gerektiği ve yerleşim yerinin gelişmişlik düzeyine göre kanuni sınırlar içerisinde vergi tutarını belirleme yetkisi belediye meclislerine bırakılmasının gerektiği önerilmiştir (Güngör vd., 2019:30).

2.4.2.2. Sık Uygulanan Vergi Afları

Vergi afları da mükelleflerin vergiye bakışını etkileyen etmenler içerisinde yer almaktadır. Vergi kanunlarında vergi affının tanımı bulunmamakla birlikte literatürde birçok vergi affı tanımı yapılmıştır. Vergi affını; kanun koyucular tarafından çıkartılacak bir kanun ile devletin vergi alacağından ve/veya verginin ferî borçlarından doğan alacaklardan kısmen veya tamamen tek taraflı olarak vazgeçmesi şeklinde genel bir tanımla tanımlamak mümkündür (Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2016:198).

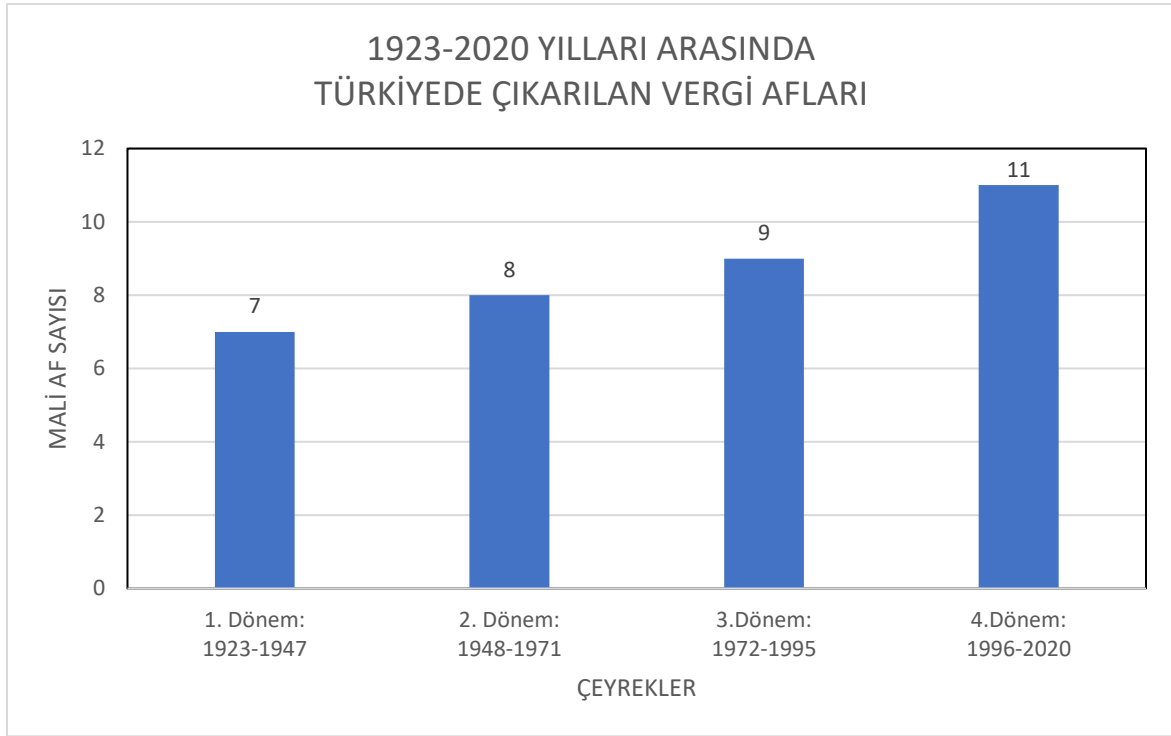
Vergi aflarına karşı farklı tutumlar vardır, kimileri vergi aflarını desteklerken kimileri ise vergi afları karşısında sert tutum sergilemişlerdir. Vergi aflarını savunanlara göre geçmişte farklı nedenlerden dolayı vergisinin tamamını ya da bir kısmını ödemeyen yükümlüler yaptıkları ile ilgili pişmanlık duysalar bile bunu yetkili makamlara bildirmenin bedelinin çok ağır olacağını düşünüp, çekinerek geçmişteki durumu bildirememektedir. Çıkartılacak vergi afları ile mükelleflerdeki bu çekincenin önüne geçilerek geçmişteki ödemedikleri veya eksik

ödedikleri vergileri bildirme şansı tanınacaktır. Bu düşünce çerçevesinde çıkarılacak vergi afları ile yükümlülere temiz bir sayfa açılarak yükümlülerin vergiye uyumu artacaktır. Vergi aflarını destekleyenlerin savunduğu bir diğer görüş ise; vergi sisteminin basitleştirilip daha anlaşılır hale getirilmesi, vergi ödev ve sorumluluklarının mükelleflere iyi bir eğitim verilerek anlatılması ve vergi kaçırana karşı uygulanan vergi cezalarının daha sert hale getirilmesi şartlarıyla bir kereye mahsus olarak çıkarılacak olan vergi aflarının ilerideki süreçte mükelleflerin vergiye uyumunu olumlu yönde etkileyeceği görüşüdür (Çoban,2004:64). Yani vergi affının sık olmaması ve önceden tahmin edilebilen bir tarihte olmaması durumunda vergi affının vergi tahsilatı ve mükelleflerin vergiye uyumu açısından olumlu olduğu görüşü hakimken sık çıkan vergi aflarının vergiye uyumu olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Çıkarılan vergi afları sonucunda geçmiş dönemlerde mükelleflerin vergi kaçırma eyleminden dolayı toplanamayan vergi gelirlerinin vergi affı döneminde beyan edilmesiyle devlete büyük miktarda gelir sağlanması olasıdır. Ancak bu büyük gelir mükelleflerin vergi kaçakçılığının ülkede ne denli yaygın olduğunu, vergi denetimlerinin yetersiz olduğunu ve kendisinin denetlenme olasılığının düşük olduğunu düşünmesine neden olarak mükellefin vergiye uyumunu olumsuz yönde etkileyebilir (Çoban,2004:65). Aynı zamanda devletlerin kayıt dışı bırakılan gelirleri toplayıp büyük bir gelir elde edebilmek için sık sık vergi afları çıkarması mükelleflerde ‘‘vergimi ödeyemesem de sürekli çıkan vergi aflarından yararlanarak ileriki dönemlerde öderim’’ düşüncesini oluşturarak vergi ödev ve sorumluluklarına olan ciddiyetini sarsacaktır. Bunun yanı sıra vergi afları vergi ödevlerini yerine getirirken dürüst davranan mükelleflerinde motivasyonunun düşmesine neden olur. Ayrıca vergi afları bir bakımdan vergisini zamanında ödeyenler için cezalandırma biçimi haline gelmiştir (Aydemir,1995:66).

Vergi aflarının sık sık çıkartılması mükelleflerin vergi kanunlarına aykırı davranmasını teşvik etmenin yanı sıra vergisini düzenli ödeyenlere de haksızlık doğuran bir uygulamadır (Arıkan ve Ay,1995:87). Bu bakımdan sürekli vergi aflarının çıkması hem adil olmayacak hem de mükelleflerin vergiye bakış açısını olumsuz yönde etkileyecektir. Bundan dolayı vergi aflarının sık olmaması gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde farklı konularda ve kapsamlarda farklı gerekçelerle, birçok vergi ve mali af çıkmıştır. Cumhuriyetin kurulmasından günümüze kadar gelen süre boyunca çıkarılan vergi afları aşağıdaki şekil 1.1.’de gösterilmektedir.

Şekil 2.1. Cumhuriyetten Günümüze Kadar Çıkan Vergi Afları

Kaynak: Yelman,2017:76-77 ,7256 Sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda değişiklik yapılması hakkındaki Kanun

Yukarıdaki şekil 2.1.'de Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan 2020 yılının sonuna kadar geçen yaklaşık 97 yıl 2 aylık süre boyunca çıkartılan vergi ve sigorta prim afları görülmektedir. Bu süre boyunca çıkartılan aflar; ilk dönemi 24 yıl 2 ay, ikinci ve üçüncü dönemi ise 24 'er yıl ve son dönemi 25 yıl olmak üzere 4 döneme bölünerek incelenmiştir. Cumhuriyetin kuruluşundan 2020 yılının sonuna kadar geçen sürede toplam 35 adet vergi ve sigorta prim affı kanunu çıkartıldığı görülmektedir. Çıkartılan vergi afları geçen bu süreye bölündüğünde yaklaşık olarak her 34 ayda bir vergi affı çıktığı dikkatleri çekmekte ve bu aralık ülkemizde sık sık vergi aflarının çıktığını göstermektedir.

Şekil dönemler itibariyle incelendiğinde ise; ilk dönemde yaklaşık olarak 41 ayda bir, 2. dönemde 36 ayda bir, 3. dönemde 32 ayda bir ve son dönemde ise yaklaşık olarak 27 ayda bir vergi affının çıkarıldığı görülmektedir. Yani ilk dönemde hemen hemen her üç buçuk yılda bir vergi affı çıkartılırken son dönemde bu süre iki buçuk yıldan bile az olacak kadar düşmüştür. Bu durum ülke tarihi boyunca zaten sıkça uygulanmış olan vergi affı uygulamalarına yıllar geçtikçe daha sık başvurulduğunu göstermektedir. Kanun koyucuların sık sık af kanunlarının çıkarılması ve gündemde sürekli vergi affı konusunun bulunması durumunun mükelleflerin üzerinde oluşturacağı olumsuz etkileri düşünerek bu konuda daha dikkatli bir biçimde hareket etmesi gerekmektedir.

2.4.2.3. Vergi Oranları ve Vergi Sayısı

Vergi oranları ile vergi siteminde bulunan vergi sayısı da mükelleflerin vergiye bakışını etkileyen değişkenlerdendir. Vergi oranları arttıkça mükelleflerin ödedikleri vergi miktarı artacak yani üzerlerindeki vergi yükü de artacaktır. Fakat vergi oranlarını artırmak her zaman vergi gelirlerinin artacağı anlamına gelmemektedir. Vergi gelirleri ile vergi oranları arasındaki ilişkiyi gösteren en önemli çalışma Amerikalı iktisatçı Arthur Laffer'in Laffer eğrisi ismini verdiği grafikdir. Bu çalışmaya göre vergi oranlarının belirli bir seviyeden sonra yükseltilmesi vergi gelirlerini azaltıcı etki gösterecektir. Bu nedenle optimal vergi oranı belirlenmelidir. Optimal noktanın üzerindeki vergi oranlarının uygulanması durumunda insanlar vergi ödemeden para kazanmanın yollarını arayacak, kayıt dışı ekonomiye yönelme olacaktır. (Tuay ve Güvenç,2007:31). Mükelleflerin vergi oranlarını yüksek görmeleri durumunda vergiye bakışları da olumsuz olacaktır ve bu durum vergiye karşı uyumlarını zedeleyecektir. Vergi oranları belirlenirken ekonomik ve mali hedeflerin yanında mükellef istekleri ve tepkileri de düşünülerek hareket edilmesi vergi uyumu açısından oldukça önemlidir.

Vergi sistemindeki vergi sayısının çok olması vergi sistemini daha karmaşık hale getirerek denetimin zorlaşmasına neden olur ve bu durum kayıt dışı ekonominin artmasına sebep olur. Bunun yanı sıra mükelleflerin üzerlerindeki vergi yükü fazla olmamasına rağmen mükellefler ödedikleri vergi sayılarını fazla buluyorlar ise bu durum psikolojik nedenlerden dolayı vergiye olumsuz bakmalarına neden olabilir (Tuay ve Güvenç,2007:30).

2.4.2.4. Vergi Sisteminin Anlaşılabilirliği

Vergi sisteminin karmaşıklığı, ne sıklıkla değiştiği ve anlaşılır olması da vergiye bakışı etkileyen etmenler arasındadır. Karmaşık bir vergi mevzuatı mükelleflere vergiden kaçınma ve vergi kanunlarına aykırı davranılması konusunda daha fazla fırsat tanımaktadır. Aynı zamanda vergi sisteminin karmaşık bir yapıda olması vergi yönetim maliyetlerinin yüksek, mükelleflerin vergiye uyum düzeyinin ise düşük olmasına neden olacaktır. (Biberoğlu,2006:76). Maliye literatüründe oldukça önemli yer alan Adam Smith'in ulusların zenginliği kitabında da verginin ilkeleri arasında vergide kesinlik ilkesi sayılmıştır. Vergide kesinlik ilkesine göre mükelleflerin ödeyecekleri vergi miktarının ve ödeme zamanının önceden belli olması, keyfi vergilendirilmenin yapılmaması gerektiği belirtilmiştir.

Vergi mevzuatında sürekli olarak değişiklik ve düzenleme yapılması mükelleflerin vergi mevzuatını takip etmesini zorlaştıracaktır. Sık sık yapılan değişiklikleri takip edemeyen mükellefler istemeden de olsa hatalar yapabilir. Ayrıca mükelleflerin yaptıkları bu hataları vergi

idaresinin de fark edemeyeceği düşüncesi de mükellefleri bu yola sevk edebilir. Karmaşık ve sık değişen bir vergi sistemi mükellefleri kayıt dışılığa teşvik edebilir (Külekçi,2011:92).

Sonuç olarak mükelleflerin vergiye uyumu yüksek olması için vergi sisteminin basit ve anlaşılır bir biçimde olması gerekmektedir. Karmaşık bir vergi sistemi mükelleflerin vergiye bakışını olumsuz yönde etkileyerek mükellefleri vergiden kaçınma veya vergi kaçakçılığına itecektir. Sürekli olarak vergi sisteminde değişiklik ve düzenlemeler yapılması da mükelleflerin vergi mevzuatını takip etmede zorlanmasına neden olacaktır. Bu durumları engellemek için vergi sistemi anlaşılır ve istikrarlı olmalıdır.

2.4.2.5. Vergi Denetim ve Cezalarının Yeterliliği

Kayıt dışı ekonomi ve mükelleflerin kanunlara kısmen ya da tamamen aykırı davranması sonucu ortaya çıkan vergi kaçakçılığı ya da hatayla da olsa mükelleflerin beyannamelerini eksik vermeleri sonucunda oluşacak vergi kaybı vergi tahsilatının azalmasına neden olur. Vergi tahsilatının azalması, kamu gelirlerinin düşmesine dolayısıyla da yapılacak kamu harcamalarının azalmasına neden olabilir. Ayrıca kayıt dışı ekonomi ve vergi kaçakçılığı sonucunda gelir elde edilmesine rağmen vergi ödenmemesi vergi adaletinin bozulmasına neden olacaktır. Vergi tahsilatının azalmasının ve vergi adaletinin bozulmasının önüne geçmek için vergi denetimleri oldukça önemlidir. Vergi denetimi vergi yasalarıyla vergi ödemekle yükümlü olan mükellefler ile vergiye tabi olan işlemlerin tam olarak kavranabilmesi ve vergi mükellefleri ile vergi idaresinin davranışlarının vergi sisteminde bulunan kural ve ilkelere uygunluğunu denetlemek amacıyla vergi idaresinin yaptığı işlemlerin tamamıdır (Oğuztürk ve Ünal,2015:209). Vergi denetimleriyle vergi kaçırıcıların, vergi ödevlerini yerine getirirken farkında olmadan hatayla vergi kaybına neden olanların ve kayıt dışı ekonomi nedeniyle vergilendirmenin dışında kalan vergiye tabi gelirlerin ortaya çıkması hedeflenmektedir.

Yeterli düzeyde vergi denetiminin olması vergi uyumu düşük olan bireyler üzerinde vergi kaçırırsam yapılan denetimlerle ortaya çıkar düşüncesini oluşturacak ve vergi kaçırma eylemini gerçekleştirme konusunda caydırıcı bir unsur olacaktır. Aynı zamanda yeterli düzeyde yapılan denetimler dürüst mükelleflere de ülkede vergi kaçakçılığının az ve yanlış bir eylem olduğunu düşündürerek vergiye uyumunu kaybetmelerinin önüne geçecektir. Vergi denetimlerinin yeterli düzeyde olmaması durumunda ise vergiye gönüllü uyumu düşük olan mükelleflerin vergi kanunlarına aykırı davranışlar dahi yakalanma olasılığının düşük olduğunu düşündürecektir. Bu durum bireylerin vergi kaçırma konusunda daha istekli ve cesur davranmasına neden olacaktır dolayısıyla vergi kaçakçılığı artacaktır. Aynı zamanda yetersiz

vergi denetimleri vergi bilinci düşük olsa dahi vergi ödevleri konusunda dürüst davranan mükelleflerin çevresindeki vergi kaçırın kişiler yakalanmadığını gördükçe onlardan etkilenerek vergi kaçırmanın normal bir durum olarak algılanmasına neden olabilir ve mükellefleri vergi kaçırınmaya teşvik edebilir. Üstelik yetersiz vergi denetimleri vergi bilinci ve vergiye uyumu yüksek olan mükelleflerin devletin kamu gelirlerini yeterince koruyamadığını düşündürebilir ve vergiye karşı tepki göstermesine neden olabilir. Ayrıca çevresinde vergi ödemeyenlerin yakalanmadığını gören vergi bilinci yüksek mükelleflerde gelirinin bir kısmından feragat ederek ödediği vergiyi, çevresindekilerin ödememelerine rağmen ödemediklerinin ortaya çıkmamasının haksızlık olduğunu düşünerek vergi uyumlarının olumsuz yönde etkilenmesine neden olur.

Vergi kaçakçılığının ve kayıt dışı ekonominin önüne geçmek yalnızca yapılan vergi denetimleriyle engellenemez. Vergi denetimlerinin yeterli düzeyde olmasının yanı sıra vergi cezalarının da yeterli düzeyde olması gerekmektedir. Aksi durumda mükellefler yakalanma olasılıkları olmalarına rağmen kanunların koyduğu cezaları göze alarak vergi kanunlarına aykırı davranmayı deneyerek vergi karşısında kanun dışı yollara başvurabilirler.

2.4.2.6. Vergi İdaresi ile Mükellef İlişkileri

Mükellefler kanunlar tarafından kendilerine yüklenilen vergi ödev ve sorumluluklarını yerine getirirken ve vergiler ile ilgili danışacakları her konuda vergi idareleriyle muhatap olmaktadır. Mükellefler ile vergi idaresi arasındaki bu ilişki de vergiye bakış açısını etkileyen etmenler arasındadır. Bireylerin vergi idaresine duydukları güven, idarenin vergiler konusunda anlaşılır ve net olması ve bireyleri hoşgörülü şekilde karşılamalarının yanı sıra mükelleflerin vergi idaresine ulaşılabilirliği de vergiye bakış açısını etkilemektedir. Örneğin bilgi almak isteyen mükellefin ülkemizde Alo Maliye (189) hattını kullanarak kolaylıkla vergi idaresine ulaşması mümkündür. Aynı şekilde vergi daireleri sitelerinde bulunan e-mail adreslerinden de vergi idaresine ulaşılabilir. İdarenin ulaşılabilir olması vergi mükelleflerinin vergiye uyumunu olumlu yönde etkilemektedir.

Mükelleflerin vergileri öderken zaman ve mekan olarak zorlanıp zorlanmamaları da vergiye bakışı etkileyen etmenlerdendir. İnternette kredi kartıyla ödeme imkanı sunulması, vergi ödemelerinin bankalar üzerinden yapılabilmesi veya vergi ödeme zamanlarında vergi idarelerinin yoğunluktan dolayı veya çalışan ve internet bankacılığı kullanmayan bireyler içinde hafta sonu açık olarak ulaşılabilir olmaları da mükelleflerin vergiler karşısındaki tutumlarını etkilemektedir.

3.VERGİ KARŞISINDA MÜKELLEF DAVRANIŞLARI, BELEDİYENİN ÖZ GELİRLERİ VE YEREL VERGİLER İLE HARÇLARIN BELEDİYE BÜTÇESİNDEKİ PAYLARI

3.1. Mükelleflerin Vergiye Karşı Tutum ve Davranışları

Mükellefler birinci bölümde sayılan vergilere bakış açılarını etkileyen etmenlere göre devletler tarafından cebri şekilde toplanan vergiler karşısında birçok farklı tutum ve davranış sergileyebilmektedir. Mükelleflerin bu tutum ve davranışları; vergiye gönüllü uyum sağlayarak verginin ödenmesi şeklinde olabilirken, vergi kaçırma, vergiden kaçınma, verginin yansıtılması, verginin geç ödenmesi, vergi grevi, oy kayması ve vergi cennetlerine göç gibi davranışları da içerebilir. Verginin alacağı konumundaki devletlerin bu tutum ve davranışlar içerisinde sergilenmesini arzuladıkları davranış mükelleflerin vergilere gönüllü uyum sağlayarak vergi borcunun zamanında ödenmesidir. Çünkü vergi karşısında verilen tepkilerin bazıları kamu gelirleri içerisindeki en önemli payı alan vergi gelirlerinin azalmasına neden olurken, bazıları da ülkedeki vergi adaletini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle devletlerin maliye politikalarını ve vergi sistemlerini oluştururken, birinci bölümde sayılan vergiye bakışı etkileyen etmenleri göz önünde bulundurarak hareket etmeleri vergi karşısında karşılaşacakları tepkiler açısından oldukça önemlidir.

3.1.1. Vergi Kaçırma

Vergi kaçırma eylemi mükelleflerin vergiler karşısında sergilediği tepkiler arasında en yaygın olanlardan birisidir. Vergiler mükelleflerin gelirlerini azaltan bir etmen olduğundan mükellefler vergi kaçırma yoluna başvurarak gelirlerinin azalmasını engellemeye çalışabilmektedirler. Vergi kaçırma eylemi yürürlükte bulunan yasalara göre ödenmesi gereken verginin bir kısmının veya tamamının kanundışı yollara başvurulmasıyla ödenmemesidir. Eylemi gerçekleştiren mükelleflerin yakalanmaları halinde kanunlarla belirlenmiş olan cezai uygulamalara başvurulmaktadır (Külekçi,2011:113). Ayrıca mükelleflerin kasıtlı olarak vergi kaybına sebep olmalarının yanı sıra istemeden, hatayla vergi kaybına neden olmaları da vergi kaçakçılığı olarak sayılmıştır.

Mükelleflerin vergi karşısındaki tepkilerinden biri olan vergi kaçakçılığı sonucunda; kamunun en önemli gelir kaynağı olan vergi gelirlerinde azalmalar meydana gelir, vergi kaçırmanın vergi kaçırmayanlara göre daha çok gelir kazanması haksız rekabetin doğmasına neden olur ve ülkedeki gelir dağılımındaki adaletin bozulmasına sebebiyet verebilir.

Mükellefler ödedikleri vergi oranlarını yüksek bulmaları, devlete güven duymamaları, ödedikleri vergilerin israf edildiği düşüncesine sahip olmaları, vergilendirmede adaletsizliğin hakim olduğunu düşünmeleri, vergi ceza ve denetimlerin yetersiz olmasından dolayı yakalanmayacaklarını, yakalansalar dahi alacakları cezanın caydırıcı etkisinin bulunmamasından dolayı, çıkartılacak yasalarla af geleceğini düşünmeleri ve buna benzer birçok nedenden dolayı vergi kaçırma eylemini kasıtlı olarak gerçekleştirebilirler. Ayrıca vergi sisteminin sık sık değişiyor olması veya vergi mevzuatlarının karmaşık bir yapıya sahip olması durumunda da mükellefler istemeden, yanlışlıkla vergi beyannamelerini eksik verebilir ve vergi kaçırma eylemini gerçekleştirebilirler. Yönetimlerin mükellefleri vergi kaçırmaya yönelten nedenleri inceleyip mükelleflerin tepkilerine göre gerekli düzenlemeleri yapmaları vergi kaçakçılığının dolayısıyla da vergi kaybının en aza indirilmesinde önemli rol alacaktır.

3.1.2. Vergiden Kaçınma

Mükelleflerin vergi karşısında gösterdikleri tepkilerden bir diğeri ise vergiden kaçınmadır. Vergiden kaçınma bireylerin yasalara aykırı hareket etmeden vergi mükellefiyetinden kurtulması ve bu durum sonucunda da devletlerin gelir kaybına uğraması şeklinde tanımlanabilir (Taşkın,2013:77). Vergiden kaçınma, vergi karşısında verilen tepkilerden olan vergi kaçırma ve verginin yansıtılmasıyla benzerlikler göstermekte, ancak her iki davranıştan da önemli farkı bulunmaktadır.

Vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığı arasındaki fark birisinin kanunlara aykırı olarak gerçekleştirilirken diğesinde kanunlara aykırı bir durumun bulunmamasıdır. Örneğin; kanunlarla X odasına kapıdan girmenin 2 lira vergiye tabi olduğu ve vergi ödemedi girenlere yakalanmaları halinde ekstra 1 lira ceza uygulanacağı hükme bağlanmış olsun. Bir mükellefin odaya kapıdan gizlice girmesi vergi kaçakçılığı eylemine örnek olurken yakalanması durumunda cezai yaptırımında uygulanacağı anlamına gelmektedir. Fakat başka bir mükellefin odaya kanunda belirtildiği üzere kapıdan değil de pencereden girmesi veya odaya girmenin vergiye tabi olduğunu öğrenince odaya girmemesi vergiden kaçınma eylemine örnektir. Bu durum yasaya aykırı bir eylemi içermediğinden cezası da bulunmayacaktır.

Vergiden kaçınma eylemi mükelleflerin kanunlarda bulunan muafiyet ve istisnalardan yararlanması şeklinde, yasalardaki boşluklardan faydalanarak vergi yükünden kurtulmasıyla veya vergi borcunun doğmaması için vergiye tabi olayı gerçekleştirmekten vazgeçmesiyle yapılabilir.

Vergiden kaçınma ve vergi yansıtılması arasındaki fark ise birinde devletin vergi kaybına uğrayarak vergi gelirlerinde azalma olurken diğerinde devlet vergi kaybına uğramamaktadır. Vergiden kaçınma eylemi sonucunda aslında ödenmesi gereken vergi kanunlara aykırılık teşkil etmeden ödenmiyorken, vergi yansıtılması eyleminde ödenmesi gereken vergi idareye ödenmekte fakat ödenen vergi yükünün bir kısmı veya tamamı 3. şahsa devredilmektedir.

3.1.3. Verginin Yansıtılması

Vergi yansıtması vergiyi ödeyenin faaliyet ve girişimlerinde bazı ayarlamalar yaparak verginin bir kısmını veya tamamını başkasına veya başkalarına devretmesidir. Vergi yansıtması sonucunda verginin kanuni mükellefi ile fiili mükellefi farklı kişiler olmaktadır (Çakar,2013:1297).

Vergi karşısında mükellefler farklı farklı tepkiler vermektedir. Şüphesiz mükelleflerin verdiği tepkilerin bazıları vergiyi üzerlerine bir yük olarak görmeleri ve vergi ödemek istememelerinden dolayıdır. Mükelleflerin vergiyi ödememek için vergi kaçırmak, vergiden kaçınmak ve vergi yansıtılması gibi yolları bulunmaktadır. Vergi kaçırmanın kanunlara aykırı bir davranış ve suç olması aynı zamanda riskinin bulunması, vergiden kaçınma yollarından bazılarının da elde edebileceği gelirlerden mükellefleri mahrum bırakması bu yolların tercih edilmeme nedeni olabilmektedir. Ancak vergi yansıtması mükelleflerin kanunlarda belirtildiği üzere üzerine düşen vergisini idareye öderken ödediği vergi yükünü daha sonrasında başkalarına devretmesi yoluyla gerçekleştiğinden hem kanuna aykırılık teşkil etmemekte hem de gelirlerinde bir azalma göstermemektedir (Çoban,2004:88).

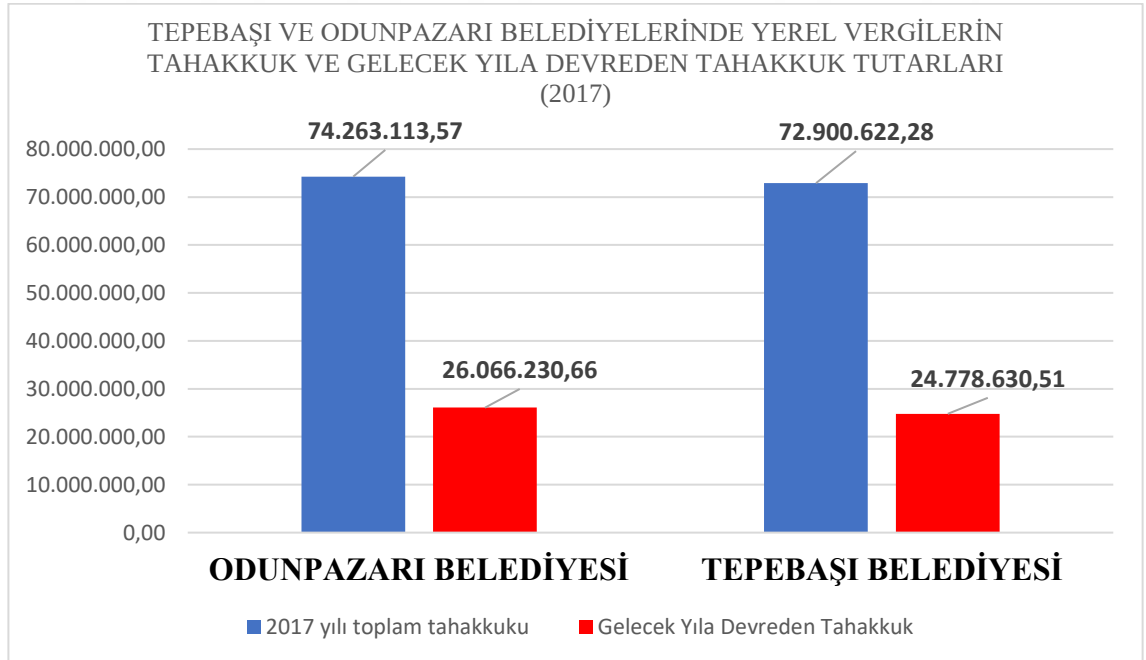
Vergi yansıtmasını her meslek grubu yapamamaktadır. Örneğin ücretli çalışanların böyle bir şansı bulunmuyorken ticaret ile uğraşan kişilerin ödedikleri vergileri fiyat artışı yoluyla ürünleri alan kişilere devretmesi mümkündür. Bu durum vergisini ödeyen mükellefler aleyhine vergi adaletini bozacaktır. Ayrıca vergi yansıtması sonucunda vergiyi yansıtan kişinin satın alma gücü artarken üzerine vergi yüklenen kişinin satın alma gücü düşecek, gelir dağılımının bozulmasına neden olabilecektir.

Vergi yansıtması kısa dönemde devletin vergi gelirlerinin azalmasına neden olmuyormuş gibi görünse de git gide satın alma gücü düşen bireylerin eskiden tepki göstermediği vergilere dahi tepki göstermeleri de olasıdır. Bu tepki uzun dönemde vergi gelirlerinin azalmasına neden olabilir.

3.1.4. Verginin Geç Ödenmesi

Mükelleflerin vergi karşısında gösterdiği tepkilerden birisi de üzerlerine düşen vergi borçlarını geç ödemeleridir. Vergi borcunun geç ödenmesi yasalara aykırı bir durum teşkil etmemekle birlikte zamanında ödenmeyen vergi borçları için 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun'un (AATUHK) 51. Maddesinde bulunan gecikme zammı uygulaması mevcuttur. Gecikme zammı oranının, mükelleflerin vergi borcunu geç ödemesini caydıracak kadar yüksek olması gerekiyorken aynı zamanda ödenemeyen vergi borcunun sonrasında ödenmesinin imkansız hale getirmeyecek kadar da düşük olması gerekmektedir (Tüfekçi,2010:53).

Mükellefleri vergi borçlarını geç ödemeye iten unsurlardan en önemlisi kredi faiz oranları ile vergisini geç ödemesi durumunda katlanmak zorunda kalacağı oran arasındaki uyumsuzluktur. Mükellefler ihtiyaç halinde çekeceği kredi faiz oranının, vergisini ertelemesi durumunda katlanacağı orandan daha yüksek olması durumunda reel anlamda kara geçmeyi hedefleyerek vergi borcunu erteleme yoluna gidebilecektir. Aynı şekilde vergi borcunu ertelleyerek elde tutacağı paranın finansal araçlar neticesinde daha yüksek getiri sağlaması vergi borçlarını ertelemeye neden olabilecektir. Vergi borcunun geç ödenmesi durumunda katlanılacak olan oran belirlenirken bu ve benzeri durumlarda göz önünde bulundurulmalıdır.

Şekil 3.1. Tepebaşı ve Odunpazarı Belediyelerinin 2017 Mali Yılı Yerel Vergi Gelirleri Kaleminin Toplam Tahakkuk Tutarları ve Gelecek Yıla Devreden Tahakkuk Tutarları (TL)

Kaynak: Odunpazarı ve Tepebaşı Belediyelerinin Mali Hizmetler Müdürlüğünden elde edilen 2017 mali yılı bütçe kesin hesap cetvelindeki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıdaki şekil 3.1.’de çalışmanın evrenini oluşturan Eskişehir ilinin merkez ilçe belediyeleri olan Tepebaşı ve Odunpazarı belediyelerine ait 2017 mali yılı bütçelerindeki bazı verilere yer verilmiştir. Şekilde ilgili yılın yerel vergi gelirleri kaleminin toplam tahakkuk tutarı ve mükellefler tarafından yerel vergilerin ve harçların zamanında ödenmemesi nedeniyle gelecek yıla devreden toplam tutar gösterilmiştir.

Şekil 3.1. incelendiğinde 2017 mali yılında Odunpazarı Belediyesi bütçesi içerisindeki vergi gelirleri kaleminin toplam tahakkukunun 74.263.113,57 TL olarak gerçekleştiği görülmektedir. Belediye bu toplam tahakkuk tutarının 2017 yılında yaklaşık %35,10’luk kısmını tahsil edememiş, gelecek yıl tahsil edilmek üzere bir sonraki yıla devretmiştir.

2017 mali yılında Tepebaşı Belediyesi bütçesi içerisindeki vergi gelirleri kaleminin toplam tahakkuku ise 72.900.622,28 TL olarak gerçekleşmiştir. Belediye tahakkuk eden bu tutarın 2017 yılında yaklaşık olarak %33,99’luk kısmını tahsil edememiş gelecek yıl tahsil edilmek üzere bir sonraki yıla devretmiştir.

Her iki belediye içinde 2017 yılı için tahakkuk eden yerel vergi ve harç gelirlerinin büyük bir kısmını tahsil edemediklerini söylemek mümkündür. Belediyelerin vergilerin zamanında ödenmeme nedenlerini araştırmaları ve gerekiyorsa merkezi yönetimle birlikte çalışmalar yaparak bu durumu düzeltmeleri vergi gelirlerini oldukça artıracaktır

3.1.5. Vergi Reddi ve Vergi Grevi

Vergiye karşı tepkilerden bir diğeri ise vergi grevidir. Yukarda sayılan tepkilerden farklı olarak verginin grevi vergi karşısında bireysel bir tepki gösterilmesi şeklinde değil toplumun vergi karşısında kolektif şekilde vergiye tepki göstermesidir. Kolektif olarak gösterilen tepkiler; toplu gösteriler, ayaklanmalar, vergi denetim ve tahsilatının engellenmesi şeklinde ortaya çıkabilir (Çiçek,2006:94). Vergi reddi ise vergi karşısındaki kolektif tepkinin sonucunda verginin yürürlükten kaldırılması şeklinde gerçekleşmektedir.

Tarih boyunca birçok vergi grevine, isyanlara rastlamak mümkündür. Yakın tarihteki vergi grevine verilebilecek en iyi örnek Fransa da ortaya çıkan Poujade hareketidir. Poujadenin vergi karşısında gösterdiği bireysel tepki kısa sürede toplumdaki diğer bireylerin katılımıyla vergi grevine dönüşmüştür. Vergi grevine bir diğer örnek ise İngiltere’de 1980’li yıllarda yerel yönetim vergilerinden olan Emlak Vergisinin yerine oy kullanabilen her bireyin yerel yönetimlere belirli tutarda vergi ödemesini öngören baş vergisine karşı gösterilen tepkidir. Bu vergi 1990 yılında halkın protesto göstermesine neden olmuş ve 1993 yılında yürürlükten

kaldırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca bu sürecin sonrasında uzun süre hükümette olan yönetimin devrilmesine neden olmuştur (Aslan,2016:59).

3.1.6. Vergi Cennetlerine Göç

Dünya ekonomisinin 1980’li yıllarda küreselleşme sürecine girmesiyle birlikte bazı ülkeler dünyadaki sermaye hareketlerini ülkelerine çekebilmek adına çok geniş kapsamlı vergi muafiyet ve istisnaları sunmuş, hiç vergi almayarak veya sınırlı alanları vergiye tabi tutarak sermayenin ülkelerine gelmesini teşvik etmişlerdir (Gökçe,2006:22).

Vergi cennetlerinin uluslararası anlamda bir tanımı bulunmamakta birlikte hiç vergi almayan veyahut çok düşük vergi oranları uygulayan ülkeler için kullanılan bir ifadedir. Vergi yükümlüleri üzerlerindeki vergi yükünü çok ağır hissetmeleri halinde daha az veya hiç vergi ödemeyecekleri bu vergi cennetlerine göç edebilirler.

3.1.7. Oy Kayması

Seçmenlerin büyük bir kısmının ani bir davranış değişikliği göstererek seçimlere katılım oranlarında sıçrama yaşanması ve siyasi parti tercihlerindeki küçümsenmeyecek değişiklik göstermesi oy kayması olarak tanılanmaktadır. Türkiye’deki 1950 seçiminde Demokratik Partinin iktidara gelmesi ve 2002 yılının genel seçiminde oy dağılımının bir önceki seçime göre büyük değişim göstermesi oy kaymasına örnektir (Çiçek,2006:77).

Mükellefler, hükümetlerin vergi yönetimi anlayışlarına göre ani bir biçimde siyasi tercihlerini değiştirebilir ve iktidardaki partinin düşmesine yerine muhalefetteki partinin geçmesine sebep olabilirler. Bu tepkiler sonucunda üzerlerindeki vergi yükünün azalmasını sağlayabilirler.

3.2. Belediyelerin Öz Gelirleri

Belediyeler, yerel ihtiyaçların karşılanması üzere kanunlara uygun olarak kurulan idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişilikleridir (BGK, Md 3/a). Belediyeler kanunlarda üzerlerine yüklenilmiş olan görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için gelire ihtiyaç duymaktadır. Anayasa’nın 127. Maddesinde yerel yönetimlere görevleriyle orantılı olarak gelir sağlanacağı hükme bağlanmıştır. Ayrıca yerel yönetimlere gelir bırakılmasını hükmeden bir diğer mevzuat ise Türkiye tarafından da imzalanmış olan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartıdır. Söz konusu anlaşmanın 9. Maddesinde düzenlenen “ Yerel Makamların Mali Kaynakları” isimli bölümünde yerel yönetimlere ulusal ekonomik politika çerçevesinde

Anayasa’da yazan görev ve sorumluluklara orantılı olarak kendi yetkilerince serbestçe kullanabilecekleri yeterli mali kaynak sağlanacağı kararlaştırılmıştır.

Anayasa’da bulunan hüküm ve söz konusu anlaşma gereğince belediyelere bırakılmış olan gelirler tarihi süreç boyunca farklı farklı kanunlar tarafından belirlenmiş, günümüzde ise 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun, 6330 sayılı On dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Belediyesi Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmündeki Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belirlenmiştir (İpek,2018:2).

Belediye Gelirleri Kanunu’nda belediye gelirlerinden olan yerel vergi, harç, harcamalara katılma payları, müze giriş ücretleri ile madenlerden belediyelere pay verilmesi ve ücrete tabi işlerden belediyelerin ücret alması düzenlenmiştir. Yerel vergilerden bir diğeri olan Emlak Vergisi ise Emlak Vergisi Kanunu ile düzenlenmiştir. İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun ile belediye bütçelerinde oldukça önemli yer kaplayan genel bütçe vergi gelirlerinden yerel yönetimlere aktarılacak payların esas ve usulleri belirlenmiştir. Belediye Kanunu’nun 59. Maddesinde ise belediye gelirleri 9 bent olarak sayılmıştır bunlar : Kanunlarda gösterilen vergi, resim, harç ve harcamalara katılma payları , genel bütçe vergi gelirlerinden belediyelere ayrılan paylar, genel bütçe ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler, taşınır ve taşınmaz malların kira satış veya başka amaçla değerlendirilmesi sonucunda elde edilecek gelirler, belediye meclisince belirlenmiş tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler, faiz ve ceza gelirleri, bağışlar, her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler ve diğer gelirlerdir (BK, md.59). Ayrıca Belediye Kanunu’nun 68. Maddesi belediyelere görev ve hizmetlerini karşılayabilmeleri adına kanunda belirtilen usul ve esaslara göre borçlanma ve tahvil ihraç etme yetkisi de tanımıştır.

Kanunlarda belediyelere bırakılmış olan gelirleri, belediyelerin öz gelirleri ve genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar (mali transferler) olarak iki başlık altında sınıflandırmak mümkündür. Belediyelerin borçlanma yetkisi Belediye Kanunu’nda gelirler içerisinde değil ayrı bir madde olarak düzenlenmiştir (Yaş ve Akduğan, 2015:51). Belediyenin öz gelirleri; BGK ile belediyelere bırakılan vergiler, harçlar ve harcamalara katılma payları, madenlerden ve müze giriş ücretlerinden alınan paylar, BK gereğince belediyelere ait olan taşınır ve taşınmaz malların kira, satış veya başka bir amaçla değerlendirilmesi sonucunda elde edilen gelirler,

belediye meclisinin belirlediği tarifeye göre sunulan hizmet karşılığı tahsil edilen ücretler, faiz ve ceza gelirleri ile her türlü girişim, iştirak ve faaliyetlerden sağlanacak gelirlerden oluşmaktadır. (Çetinkaya ve Demirbaş,2010:4). Özel kişi ve kurumlarca yapılan bağışlarda belediyenin öz gelirleri içerisinde sayılabilir. Ancak vergi, harç ve harcamalara katılma payları dışındaki diğer öz gelirler sürekli ve istikrarlı bir yapıya sahip değildirler (İpek,2018:7). Kanunlarla zorunlu kılınmış olmaları dolayısıyla sürekli ve istikrarlı olmaları bakımından belediyenin en önemli öz gelirleri vergi, harç ve harcamalara katılma paylarıdır.

Belediyelerde mali bağımsızlık düzeyini belirleyen en önemli göstergelerden birisi öz gelirlerdir. Belediyelerdeki öz gelirler toplamının, toplam belediye gelirleri içerisindeki payına göre belediyelerin mali özerklik düzeyi belirlenmiş olur (Kırkıl,2019:26). Özerklik, idarelere etkin karar almaları ve ülke çıkarlarına en uygun hizmetlerin verilebilmesi amacıyla tanınmıştır. Yerel yönetimlerde özerklikten bahsedebilmek için yerel yönetimlerin; bağımsız bir biçimde karar alma ve kararları uygulayabilme yetkisinin bulunması, merkezi yönetimle arasında dengeli görev ve gelir bölüşümünün bulunması ve en önemlisi de mali kaynaklara sahip olmaları ve bu kaynakları kanunda ön görülen esaslara göre harcama yetkilerinin bulunması gerekmektedir (Türkoğlu,2009:169).

Yerel yönetimlerde mali özerkliğin sağlanabilmesi için gerekli olan bağımsız bir şekilde karar alma ve uygulayabilme şartı da bazı koşullara bağlıdır. Bu koşullar, yerel yönetimlerin mali kaynaklarının ağırlıklı olarak öz gelirlerinden oluşması, yerel yönetimlerin öz gelirlerinin oranlarını belirleyebilmeleri, şarta dayalı olmaksızın yerel yönetimlere yardımların yapılması ve yerel yönetimlerin gelirlerini serbest bir biçimde harcayabilmeleridir. Bu koşulların tam anlamıyla oluşmaması durumunda mali açıdan karar alma yetkisine yeterli düzeyde ulaşamamış ve bütçelerindeki kaynakları geliştirme yönünden özerkliğe sahip olmayan yerel yönetimler ortaya çıkacak ve bu yönetimler merkezi idareye mali açıdan bağımlı bir yapıda olacaklardır. Böyle bir yapıda Belediye Kanunu'nda tanımlanmış olan belediyenin sahip olduğu belirtilen mali özerklik kavramının istenilen ölçüde sağlanması mümkün değildir. Buna göre mali özerkliğin istenilen düzeyde sağlanabilmesi için yerel yönetimlere kendi gelirlerini belirleme yetkisi verilmelidir. Bu yetki merkezi yönetim tarafından belirlenen alt ve üst sınırlar içerisinde vergi oranlarını belirleyebilmek gibi kısıtlı bir yetki olabileceği gibi verginin konusu, matrahı, oranını alt ve üst sınıra tabi olamadan belirleyebilmeleri gibi kısıtlanmamış yetkiler dahi olabilir (Eğeli ve Diril,2012:27).

Kısacası yerel yönetimlerin mali özerkliğinden söz edebilmek için kendi sınırlarında vergilendirme, harcama yapma, bütçe hazırlama, borçlanma ve kamu hizmetlerini yerine

getirme gibi hak ve hizmetlere sahip olmaları gerekir (Ulusoy ve Akdemir,2009:267). Ancak unutulmamalıdır ki özerklik devletten bağımsız olma anlamına gelmemektedir. Bundan dolayı mali özerkliğe sahip kuruluşların, devlet tarafından kanunlarda belirtilen usul, şekil ve esaslar çerçevesinde denetlenmesi gerekir (Türkoğlu,2009:168). Türkiye’de mali özerkliğe sahip olan belediyelerin denetimleri 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümleri gereğince iç ve dış denetim olarak gerçekleştirilmektedir. Ayrıca devletin; bölgeler arası dengesizliği gidermesi, makroekonomik istikrarı sağlaması ve ulusal mali birliğin bozulmaması amacıyla mali özerkliğin sınırları yasalarla çizilmelidir (Ulusoy ve Akdemir,2009:268).

Bu bölümde çalışmanın konusu gereğince belediyelerin sayılan tüm gelirlerinden değil, yalnızca öz gelirleri içerisinde bulunan Türk vergi sistemindeki yerel vergi ve harçlar üzerinde durulacak ve belediyelerin diğer öz gelirlerinden de kısaca bahsedilecektir.

3.2.1.Türk Vergi Sisteminde Bulunan Yerel Vergiler

Türk vergi sistemi içerisinde tahsilatı ve gelirleri kanunlarla belediyelere bırakılmış olan toplam yedi adet yerel vergi bulunmaktadır. Bu yedi adet verginin altı adeti 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu’nda, Emlak Vergisi ise 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu’nda sayılmıştır. Söz konusu kanunlarda sayılan ve Türk vergi sistemi içerisinde yer alan yerel vergiler şunlardır:

- İlan ve Reklam Vergisi
- Eğlence Vergisi
- Haberleşme Vergisi
- Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi
- Yangın Sigortası Vergisi
- Çevre Temizlik Vergisi
- Emlak Vergisi

3.2.1.1. İlan ve Reklam Vergisi

Belediye Gelirleri Kanunu’nun 12 ila 16. Maddelerinde düzenlenen İlan ve Reklam Vergisinin konusu belediye sınırları ile mücavir alanları içinde yapılan her türlü ilan ve reklamdır (Duru,2020:832). Verginin mükellefi ilan ve reklamları kendi adına yapan veya yaptıran gerçek veya tüzel kişilerdir. İlan ve reklamın yurtdışından yaptırılıyor olması mükellefiyeti etkilemez ve mükellefiyet aynı şekilde kendi adına yapan veya yaptıranın üzerinde olur (BGK, Md.13).

Belediye Gelirleri Kanunu'nun 13. Maddesi ilan ve reklam işlerini meslek edinmiş olanlara vergiyi kesip ilgili belediyeye yatırma sorumluluğunu yüklemiştir. İlan ve reklam işinin, ilan ve reklamı meslek edinenler tarafından yapılması durumunda işin yapıldığı ayı takip eden ayın 20. Günü akşamına kadar işi yapan tarafından beyan edilip ödenmesi gerekmektedir. İlan ve reklam işinin mükellefçe yapılması durumunda ise işin yapılmasından önce mükellef tarafından ilgili belediyeye verilecek beyannameye göre vergi tarh ve tahakkuk edilir (BGK, Md.16).

Verginin konusu geniş bir şekilde belirlenmiş olsa da BGK'nın 14. Maddesinde sayılmış olan verginin istisna ve muafiyetleri de oldukça geniş tutulmuştur. Bu durum vergi kapasitesinin daralmasına, verginin etkinliğinin azalmasına neden olacak aynı zamanda haksız rekabete yol açarak vergilendirmede adaleti olumsuz etkileyecektir (Kırkıl,2019:60). Ayrıca İlan ve Reklam Vergisinin tarifesi BGK'nın 15. Maddesinde en alt ve en üst tutarlar olmak üzere, maktu olarak belirlenmiştir. Maktu vergilerdeki parasal miktarlar zamanla değerini yitirdiğinden verginin verimliliğini olumsuz etkilemektedir (Kırkıl,2019:61).

3.2.1.2. Eğlence Vergisi

Belediye Gelirleri Kanunu'nda 17 ila 22. Maddeleri arasında Eğlence Vergisine ilişkin hükümler bulunmaktadır. Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde yer alan eğlence yerlerini işleten gerçek veya tüzel kişilerin söz konusu faaliyetleri eğlence vergisine tabi tutulmuştur (Altıngöz,2011:69). Belediye Gelirleri Kanunu'nun 21. Maddesinde belirlenen tarifeye göre eğlence işletmeleri biletle girilen yerler, müşterek bahisler ve biletle girilmesi zorunlu olmayan yerler olarak gruplandırılmış ve tarife oran ve tutarları buna göre belirlenmiştir (BGK, Md.21).

Eğlence Vergisi biletle girilen yerlerde bilet bedelinden elde edilen hasılat üzerinden alınırken, biletle girilmesi zorunlu olmayan yerlerde ise işin niteliğine göre çalışılan her gün için belirlenecek olan miktardır (Ersoy,2010:6).

Eğlence Vergisinin ödenmesi de vergi tarifesinde belirtilen gruplandırmaya göre farklılık göstermektedir. Biletle girilen yerlerde biletin kullanımından önce ilgili belediye tarafından biletin mühürlenmesi sırasında hesaplanan vergi peşin olarak ödenir. Kullanılmayan biletlerin vergi iadesi gerçekleştirilir (Ersoy,2010:6). Biletle girilmesi zorunlu olmayan yerlerde ise her aya ait Eğlence Vergisi takip eden ayın 20. Günü akşamına kadar belediyeye ödenmektedir. Müşterek bahislerin vergilendirilmesinde ise beyanname usulü uygulanmaktadır. İlgili ayın beyannameyi takip eden ayın 20.günü akşamına kadar verilir ve beyanname süresi içerisinde vergi ödenir (BGK, Md.21).

Kanunda eğlence işletmelerinin faaliyetlerinin vergiye tabi olduğu belirtilmiş fakat bu işletmelerin hangileri olduğu geniş bir biçimde belirtilmemiştir. Bu durum yargı kararlarıyla çözümlenmiştir. Örneğin Danıştay kararları incelendiğinde: Play Station salonlarının vergiye tabi olduğu, Bilardo oynatıldığı saptanan vücut geliştirme ve spor merkezlerinin vergiye tabi olduğu, düğün salonları veya halı sahaların vergiye tabi olmadığı sonucu çıkmıştır (Kırkıl,2019:66).

Aynı zamanda Eğlence Vergisinin tahsilatında büyükşehir belediyeleri ve büyükşehir ilçe belediyeleri yetkili kılınmıştır. Eğlence Vergisini hangi belediyeye ödeyeceğini soran bir sinema işletmesine cevaben Gelir İdaresi Başkanlığı internet sitesinden 24/04/2015 tarihinde eğlence vergisinin hangi belediyeye ödeneceği hakkında bir Özelge yayınlamış, Mükellefin 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda büyükşehir belediyelerine bırakılan sosyal, kültürel tesisler, spor, eğlence ve dinlenme yerleri, yeşil sahalar içinde sayılması durumunda büyükşehir belediyesine aksi durumda ise ilçe belediyesine ödenmesi gerektiğini bildirmiştir (GİB,2015).

Vergiye tabi işletmelerin kanunda açık bir şekilde belirtilmemiş olması ve vergiye tabi olup olmadığını kanunda göremeyip mükelleflerin Danıştay'a başvurarak öğrenmesi veya verginin ödeneceği yerin neresi olduğunu kanunda net bir şekilde görememesi Eğlence Vergisinin vergilendirme ilkelerinden olan belirlilik ilkesi açısından zayıf olduğunu ve vergi kanununun mükellefler tarafından yeterince basit ve anlaşılır olarak görülmediğini göstermektedir. Mükelleflerin vergi kanunlarını daha iyi anlayabilmeleri ve istemeden de olsa hata yapmamaları için kanunun daha açık ve basit olması gerektiğini söyleyebiliriz.

3.2.1.3. Haberleşme Vergisi

Haberleşme Vergisi BGK'nın 29 ila 33. Maddeleri arasında düzenlenmiştir. Haberleşme vergisinin konusu belediye sınırları ve mücavir alanları içerisinde Posta Telefon Telgraf (PTT) işletmesi tarafından tahsil edilen telefon, teleks, faks ve Data ücretleridir. Tesis, devir ve nakil ücretleri vergiye tabi değildir. Haberleşme vergisinin mükellefi söz konusu ücretleri tahsil eden Posta Telefon Telgraf (PTT) işletmesidir (BGK, Md. 30).

Haberleşme Vergisinin matrahı tahsil edilen ücrettir, gider vergileri matrahı dahil edilmez. Verginin oranı tahsil edilen ücret üzerinden %1 olarak belirlenmiştir. Ay içinde tahsil edilen ücretlerin beyannamesi takip eden ayın sonuna kadar ilgili belediyeye verilir ve bu süre içerisinde ödenir (BGK, Md.33).

3.2.1.4. Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi

Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi BGK'nın 34 ila 38. Maddeleri arasında düzenlenmiştir. Belediye sınırları ve mücavir alanları içinde elektrik ve havagazı tüketimi verginin konusunu oluşturmaktadır (BGK, Md.34). Verginin mükellefi ise elektrik ve havagazını tüketenlerdir. 4268 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'na göre elektriği tedarik eden ve havagazını dağıtan kurum veya kuruluşlar satış bedeline Elektrik ve Tüketim Vergisini de ekleyerek bu vergiyi mükelleflerden tahsil eder ve ilgili belediyeye yatırırlar (BGK, Md.35).

Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisinin matrahı tüketilen elektrik ve havagazı bedelidir. Matraha vergi, fon ve paylar dahil değildir. Verginin oranı tüketimin amacına göre değişmekle beraber %1 ve %5 olarak belirlenmiştir (Taş,2018:40).

Kanunun 36. Maddesinde sayılmış olan, din hizmetlerini umuma açık yerlerde gerçekleştiren ibadethaneler, uluslararası panayır, sergi ve fuarlar, kazanç amacı gütmeyen hastane, sağlık ocağı, çocuk esirgeme kurumu, düşkün evleri, kreşler, doğum ve çocuk bakımevleri gibi bazı yerlerde kullanılan elektrik ve havagazı tüketimleri vergiden istisna tutulmuştur (BGK, Md.36).

Verginin sorumlusu olan elektrik enerjisini tedarik eden, havagazını dağıtan kurum veya kuruluşlar tahsil ettikleri vergiyi tahsilattı takip eden ayın 20. Günü akşamına kadar ilgili belediyeye beyan eder ve bu süre içerisinde öder (BGK, Md.39).

3.2.1.5. Yangın Sigortası Vergisi

Yangın Sigortası Vergisi BGK'nın 40 ila 44. Maddeleri arasında düzenlenmiştir. Belediye sınırları ve mücavir alanları içerisinde bulunan menkul ve gayrimenkul malların yangın sigortası yaptırılması durumunda sigorta primleri vergiye tabidir (BGK, Md.40). Yangın Sigortası Vergisinin mükellefi sigortayı yapan şirketlerdir (BGK, Md.41).

Verginin matrahını yangın sigortası primleri oluşturmaktadır (BGK, Md.42). Verginin oranı kanunun 43. Maddesinde %10 olarak belirlenmiştir (BGK, Md.43). Mükellef ay içinde vergiye tabi olan sigortaları ertesi ayın 20. Günü akşamına kadar bağlı bulunduğu belediyeye beyanname ile bildirip ödemek zorundadır (BGK, Md.44).

Bağlı bulunduğu belediyenin belirlenmesinde, yangın ile ilgili hizmetleri yürüten belediye esas alınır. Bir diğer deyişle yangın ile ilgili hizmetler büyükşehir belediyeleri tarafından yürütülüyorsa bu belediyeye, ilçe belediyesi tarafından yürütülüyorsa ilçe belediyesine beyan edilip ödenmesi gerekmektedir (Acar ve Aydın,2015:91).

3.2.1.6. Çevre Temizlik Vergisi

Çevre Temizlik Vergisi BGK'nın mükerrer 44. Maddesinde düzenlenmiştir. Belediye sınırları ve mücavir alanları içerisinde bulunan çevre temizlik hizmetlerinden yararlanan konut, işyeri ve diğer binalar vergiye tabi olmakla beraber, binaları kullanan gerçek veya tüzel kişiler verginin mükellefidir. Mükellefiyet binanın kullanılmasıyla başlar (BGK, Md.44).

Çevre Temizlik Vergisi maktu bir vergi olmakla birlikte her yıl yeniden değerlendirme oranında artış gösterir (Kırkıl,2019:78). Konutların ödeyeceği ÇTV tutarı yıl başında açıklanan, tüketilen su metreküp başına uygulanacak vergi tutarıdır. Bu tutar su faturasına dahil edilir ve faturanın ödenmesiyle birlikte ödenmiş olur.

İşyeri ve diğer şekillerde kullanılan binalarda ÇTV tutarı ise, binanın niteliklerine, önceden belirlenmiş olan derecesi ve grubuna, büyükşehir belediyesi sınırları içinde bulunup bulunmadığına ve kalkınma öncelikli bölgelerde bulunup bulunmadığına göre değişmekle beraber yıl başında açıklanan tarifelerdeki tutarlarla belirlenir. Bu şekilde kullanılan binaların vergileri Ocak ayında tahakkuk etmiş olur ve birinci taksiti her yılın Mart, Nisan ve Mayıs aylarında, ikinci taksiti ise Kasım ayı içinde ödenir (BGK, Md.44).

Çevre Temizlik Vergisini tahsil eden belediye büyükşehir ilçe belediyesi ise tahsil ettiği verginin %20'sini büyükşehir belediyesine aktarır (Altıngöz,2011:68).

3.2.1.7 Emlak Vergisi

Emlak Vergisi kişilerin ödeme gücünün bir göstergesi olan bina ve arazi gibi taşınmaz servet unsurlarını vergilendiren, hemen hemen her ülkede uygulanan ve servet üzerinden alınan vergiler içerisindeki en eski vergilerden birisidir (Heper ve Hacıköylü,2010:2). Emlak Vergisi diğer yerel vergi gelirlerinin aksine Belediye Gelirleri Kanunu'nda değil 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nda düzenlenmiştir. Kanunun hükümleri gereğince Emlak Vergisinin konusunu Türkiye sınırları içerisinde bulunan bina, arazi ve arsalar oluşturmaktadır. Emlak Vergisinin mükellefi bina veya arazinin sahipleri, eğer varsa üzerinde intifa hakkı kurmuş olanlar bu ikisinin de bulunmaması durumunda ise sahibi gibi tasarrufta bulunan gerçek veya tüzel kişilerdir.

Emlak Vergisinin matrahı kanun hükümlerine göre belirlenecek olan binanın ve arazinin vergi değeridir. Emlak Vergisinin oranları bina, arsa ve arazilerde farklılık göstermekle birlikte aynı zamanda binanın mesken olup olmaması veya bina arsa ve arazinin büyükşehir belediyesi

ve mücavir alanları içerisinde bulunup bulunmamasına göre değişiklik göstermektedir. Aşağıdaki tablo 1.de Emlak Vergisi oranları gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Emlak Vergisi Oranları

Verginin Konusu	Belediye Sınırları ve Mücavir Alanları İçinde (Binde)	Büyükşehir Belediye Sınır ve Mücavir Alanları İçinde (Binde)
BİNA (Mesken)	1	2
BİNA (Mesken Dışı)	2	4
BİNA (200 m² geçmeyen tek mesken)	CB yetkisiyle 0'a kadar indirilebilir.	CB yetkisiyle 0'a kadar indirilebilir.
ARAZİ	1	2
ARSA	3	6

Kaynak: 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu hükümlerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.1.'de görüldüğü üzere; mesken olarak kullanılan binalarda binde bir oranında diğer binalarda ise binde iki oranında Emlak Vergisi alınır. Binaların büyükşehir belediye sınırları ve mücavir alanları içerisinde olması durumunda ise meskenlerde oran binde iki diğer binalarda ise binde dört olarak uygulanır. Emlak Vergisi Kanunu'nun 8. Maddesi, Cumhurbaşkanına kanunda belirtilen şartlarda olan kimselerin 200 metrekareyi geçmeyen tek meskeni olması halinde bu meskenlere ait vergi oranını sifıra kadar indirme yetkisini tanımıştır (EVK, Md.8).

Tablo 3.1.'de görüldüğü üzere; araziler için Emlak Vergisi oranı binde bir, arazinin büyükşehir belediyeleri sınırları ve mücavir alanları içerisinde olması durumunda ise oran binde ikidir. Arsalarda ise vergi oranı binde üç arsanın büyükşehir belediyeleri sınırları ve mücavir alanları içinde bulunması durumunda binde altıdır.

Ayrıca Cumhurbaşkanı Emlak Vergisi oranlarını yarıya kadar indirmeye veya üç katına kadar çıkartmaya yetkili kılınmıştır. (EVK, md.18).

Emlak Vergisinde daimi, geçici muafliklar ve istisnalar kanunun 4,5,14,15 ve 16. Maddelerinde sayılmış ve oldukça geniş tutulmuş bu durum verginin kapasitesinin daralmasına neden olmuştur.

Emlak Vergisi ilgili belediyece dört yılda bir kez olmak üzere yapılan takdir işleminin, yapıldığı yılı izleyen takvim yılı ocak ve şubat aylarında yıllık olarak tarh olunur

(Oğuz,2019:67-68). Emlak vergisi iki eşit taksit halinde ödenir, birinci taksiti Mart, Nisan, Mayıs aylarında ikinci taksiti ise Kasım ayında ödenir (EVK, Md.30).

3.2.2. Türk Vergi Sisteminde Bulunan Yerel Harçlar

Belediye Gelirleri Kanunu'na düzenlenen bir diğer belediye gelirleri ise belediye harçlarıdır. Belediye harçları; belediyelerin sunduğu hizmetlerin bazılarında hizmetten faydalananların hizmet bedellerine belli bir miktarda katkıda bulunmaları için veya vatandaşların birtakım işlemleri yaparken zorunluluk esasına göre alınan mali yükümlülüklerdir (Kırkıl,2019:28).

Belediye Gelirleri Kanunun İkinci Kısımında düzenlenen belediye harçları: İşgal Harcı, Tatil Günlerinde Çalışma Ruhsatı Harcı, Kaynak Suları Harcı, Tellallık Harcı, Hayvan Kesimi, Muayene ve Denetleme Harcı, Ölçü ve Tartı Aletleri Muayene Harcı, Bina İnşaat Harcı, Kayıt Suret Harcı, Altyapı Kayıt İzni Harcı, İmar ile İlgili Harçlar, İşyeri Açma İzni Harcı, Muayene Ruhsat ve Rapor Harcı ve Sağlık Belgesi Harcı olarak sayılmıştır.

3.2.2.1. İşgal Harcı

Belediye sınırları içinde Pazar veya panayır kurulması, meydanlarda, mezat yerlerinde, yol, Pazar, iskele ve köprülerde satış yapılması veya herhangi bir amaçla ister yetkililerden usulüne uygun izin alınarak isterse izinsiz olarak olsun sayılan yerlerin işgal edilmesi ve motorlu taşıtların park etmeleri için belediyelerce şehir merkezlerinde tesis edilen ve işletilen yerlerin çalışma saatleri içinde taşıtlar tarafından işgal edilmesi işgal harcına tabidir (Altıngöz,2011:72-73). Harcın mükellefi sayılan yerleri işgal edenlerdir.

Ödenecek harcın miktarı günlük olarak işgal edilen yerin büyüklüğüne, hayvan satışı yapılan yerlerde hayvan sayısına, araç park edilen yerlerde ise araç sayısına göre belirlenen tarife üzerinden tespit edilmektedir (BGK, Md.56). Harcın tahsili belediyenin yetkilendirdiği kişilerin kestiği makbuz karşılığında yapılmaktadır (BGK, Md.57).

3.2.2.2. Tatil Günlerinde Çalışma Ruhsatı Harcı

Ulusal bayramlarda çalışmaları belediyeler tarafından izne bağlı olan işletmelere ruhsat verilmesi harcın konusunu oluşturmaktadır, mükellef ruhsatı alan gerçek veya tüzel kişidir (BGK, Md.58-59).

Harcın miktarı kanunda belirtilen miktarlar aralığında belediye meclisi önerisiyle Cumhurbaşkanı tarafından belirlenir (BGK Md. 96). Harç makbuz karşılığında peşin olarak ödenir ve harcı ödenmemiş ruhsatlar geçersiz sayılmaktadır (BGK, Md.61).

3.2.2.3. Kaynak Suları Harcı

Kaynak Suları Harcının konusu işlenmiş sulara dahil olmak üzere özel kaplara doldurularak satılacak olan kaynak sularının belediye tarafından denetlenerek hangi kaynak sularına ait olduğunu gösteren özel işaret konulmasıdır (BGK, Md.63). Harcın mükellefi kaynak sularını işaretli kaplara koyup satanlardır (BGK, Md.64).

Harcın miktarı BGK'nın 65. Maddesinde en alt ve en üst tutarlar olmak üzere belirtilmekle birlikte en son 2005/8730 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yapılan değişiklikle belediye grupları ve suyu konulan kabın büyüklüğüne göre oluşturulan tarifeye göre belirlenmektedir. Harç kaplara özel işaret konulması sırasında işi yapan belediyeye makbuz karşılığında peşin ödenir. Başka bir belediye sınırlarında suların satılması ikinci kez harç alınmaz (Altıngöz,2011:73).

3.2.2.4. Tellallık Harcı

Türk Ticaret Kanunu'na göre tellallık bir satış gerçekleştirilirken veya sözleşme yapılırken aracılık yapma faaliyetidir. Münadi ise yüksek sesle bağırarak vatandaşa bir şeyleri duyurmakla görevli olan kimsedir (Acar ve Aydın,2015:142). BGK'nın 67. Maddesi tellallık harcının konusunu düzenlemiştir. Kanuna göre, Belediye sınırları ve mücavir alanlarında bulunan belediyeye ait olan balıkhane, hal, mezat yerleri ve belediye münadisi veya tellalı bulunan diğer yerlerde gerçek veya tüzel kişiler tarafından satılan her türlü mal, mahsul, menkul veya gayrimenkul tellallık harcına tabi tutulmuştur (BGK, Md.67). Tellallık harcının mükellefi belirtilen yerlerde mal, mahsul, menkul veya gayrimenkul her çeşit şeyi satan tüzel veya gerçek kişilerdir (BGK, Md. 68).

Tellallık harcının matrahı, satılan şeyin gayrisafi tutarıdır. Bu tutardan hiçbir indirim yapılamaz (BGK, Md.69). Tellallık harcının oranı 100 Türk lirasına kadar %2 artan kısmı için ise %1 olarak belirlenmiştir (BGK, Md.70). Harcın mükellefi satıştan önce yapacakları satışları ilgili belediyeye bildirmekle yükümlüdür, satışların bildirilmemesi durumunda harç yüzde 50 fazlasıyla mükelleften tahsil edilir (BGK, Md. 68). Harç belediyenin yetkilileri tarafından kesilen makbuzla tahsil edilir (BGK, Md.71).

3.2.2.5. Hayvan Kesimi, Muayene ve Denetim Harcı

Belediye sınırları ve mücavir alanları içerisinde belediyeler veya yetkili kurumlar tarafından verilen izinle özel kişi veya kuruluşlara tesis edilen mezbaha ve kesimevlerinde kesimi yapılan hayvanların kesimden önce ve kesimden sonra yapılacak muayenesi veya

belediye sınırları ve mücavir alanları dışında kesimi yapılmış olsa dahi belediye sınırları ve mücavir alanları içerisinde satışa sunulacak kesilmiş etlerin sağlık muayeneleri ve denetimleri Hayvan Kesimi, Muayene ve Denetleme Harcına tabidir (BGK Md.72). Harcın mükellefi hayvanın veya etin sahibidir (BGK, Md.73).

Harcın tarifesi BGK'nın 74. Maddesinde en alt ve en üst sınırlar olmak üzere belirlenmiş, günümüzde uygulanan tutarlar ise 2005/8730 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile belediye grupları ve büyükbaş veya küçükbaş hayvan olma kriterlerine göre belirlenmiştir. Harç makbuz karşılığında peşin olarak ödenir (BGK, Md.75).

3.2.2.6. Ölçü ve Tartı Aletleri Muayene Harcı

Ölçü ve tartı alet ve araçları ile ölçeklerinin ilgili mevzuatlar dikkate alınarak belediyeler tarafından damgalanması verginin konusunu oluşturur (BGK, Md.76). Harcın mükellefleri Alet, araç ve ölçeklerin sahipleridir.

Harcın tarifesi BGK'nın 77.Maddesinde en alt ve en üst tutalar olmak üzere belirlenmiş, en son tespit edilen tutarlar ise 2005/8730 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile belediye gruplarına göre düzenlenmiştir. Harç makbuz karşılığında damgalama sırasında ödenir (BGK, Md.78).

3.2.2.7. Bina İnşaat Harcı

Belediye sınırları ve mücavir alanları içerisinde yapılan her türlü bina inşaatı, tadilatı veya binalara ilaveler yapılması için alınacak olan inşaat veya tadilat ruhsatı harcın konusunu oluşturur. Ayrıca binaların kullanım amaçlarında yapılacak değişikliklerde Bina İnşaat Harcı konusu içerisinde sayılmıştır (BGK, Ek Md.1). Harcın mükellefi ruhsatı alanlar, inşaat ruhsatsız başlanması durumunda ise ruhsatı almak mecburiyetinde bulunanlardır. Binanın kullanım tarzının değiştirilmesi durumunda ise bina sahipleri harcın mükellefidir (BGK, Ek Md.3). Mükellefler Bina İnşaat Harcını bina inşaat alanı üzerine göre belirlenmiş tarife üzerinden ruhsatın alınmasından önce makbuz karşılığında öder (BGK, Ek Md.5).

3.2.2.8. Kayıt ve Suret Harcı

Belediyeler ve belediyelere bağlı kuruluşlardan istenecek her türlü kayıt suretleriyle gayrimenkullere ilişkin kroki, harita planı suretleri için ödenen harçtır (BGK, Md.79).

3.2.2.9. İmar ile İlgili Harçlar

İmar ile İlgili Harçlar Belediye Gelirleri Kanunu'nun 80. Maddesinde düzenlenmiş, imar mevzuatına göre belediyelerin tahsilin yetkili bulunduğu harçlar Parselasyon Harcı, ifraz

ve Tevhit Harcı, Plan ve Proje Tasdik Harcı, Zemin Açma İzni ve Toprak Hafriyatı Harcı, Yapı Kullanma İzni Harcı olarak sayılmıştır (BGK, Md.80).

3.2.2.10. İşyeri Açma İzin Harcı

İşyeri Açma İzin Harcının Konusunu belediye sınırları ve mücavir alanları içinde herhangi bir işyerinin açılması oluşturur (BGK, Md.81).

3.2.2.11. Muayene, Ruhsat ve Rapor Harcı

Mevzuatlara göre zorunlu veya isteğe bağlı olarak belediyelerden ya da belediyelere bağlı kuruluşlardan alınacak; her türlü tıbbi veya fenni muayeneler ile ilgili tahliller, ruhsatlar, raporlar ve belgeler Muayene, Ruhsat ve Rapor Harcına tabi tutulmuştur (BGK, Md.82).

3.2.2.12. Sağlık Belgesi Harcı

Yaptıkları işler veya sundukları hizmetler için belediyelerden sağlık raporu alma zorunluluğu bulunanlara verilecek olan bu tür belgelerin sonucunda tahsil edilen harçtır (BGK, Md.83).

3.2.2.13. Altyapı Kazı İzin Harcı

Belediye sınırları ve mücavir alanları içinde umumi hizmet alanlarında yapılacak kazılar için belediyeden alınan izin sonucunda tahsil edilen harçtır (BGK, Mükerrer Md.79).

3.2.3. Belediyelerin Diğer Öz Gelirleri

Belediyenin öz gelirleri içerisinde en önemli yeri kaplayan yerel vergi ve harçlar dışında kalan ancak yapıları özelliğiyle belediyelerin öz geliri kapsamında değerlendirilen diğer öz gelirler ise: harcamalara katılma payları, müze ve madenlerden belediyelere pay verilmesi, ticari gelirler, ücret gelirleri, taşınır veya taşınmazlardan elde ettiği sermaye gelirleri, faiz gelirleri ve ceza gelirleri, özel kurum ve kuruluşlardan alınan bağışlardır (İpek,2018:7).

Harcamalara katılma payları ile müze ve madenlerden verilecek paylar BGK hükümlerince düzenlenmiştir. Harcamalara katılma payları 86 ila 94. Maddeler arasında yol harcamalarına katılma payı, kanalizasyon harcamalarına katılma payı ve su tesisleri harcamalarına katılma payı olarak üç başlık altında sayılmıştır.

3.3. Yerel Vergi ve Harçların Belediye Bütçelerindeki Payları

Belediye gelirlerinden en önemlileri önceki bölümlerde de belirtildiği üzere belediyelerin öz gelirleridir. Bunun nedeni belediyelerin mali olarak özerkliği öz gelirlerinin ne kadar çok olduğuyla orantılı olmasıdır. Merkezi yönetim tarafından yapılan mali transferler ve

merkezi yönetim bütçe vergi gelirlerinden aktarılan payların belediye bütçeleri içerisinde yüksek olması belediyelerin mali açıdan merkezi yönetime bağımlı olmasına neden olur. Bu durumda mali özerklik kavramıyla bağdaşmaz ve belediyelerin karar alırken ve aldıkları kararları uygularken bağımsız bir şekilde hareket etme yetisini kısıtlamış olur. Ancak bu durumun aksine belediye bütçelerinde belediyenin öz gelirlerinin yüksek olması halinde belediyelerin mali özerkliği ve bağımsız hareket edebilme yetisi daha serbest olacaktır. Yani belediye gelirleri içerisinde öz gelirlerinin payı ne derece artarsa, belediyeler o derece mali bağımsızlığa ve finansal açıdan yeterliliği ulaşacaktır.

Belediyenin öz gelirleri içerisindeki en önemli gelirler ise kanunlar tarafından belediyelere ödenmesi zorunlu kılınmış yerel vergiler ve harçlardır. Bunun nedeni bu gelir kalemlerinin diğer belediye öz gelirlerine göre sürekliliğinin ve istikrarının bulunmasıdır. Belediyelerin kanundaki tanımında da bulunan mali özerkliğe ulaşabilmeleri, bağımsız bir şekilde karar alabilmeleri ve bu kararları uygulayabilmeleri için öz gelirlerinin oldukça önemli olduğunu belirtmiştik. Bu öz gelirler içerisindeki en önemli gelir kaynağının yerel vergi ve harçlar olduğu düşünüldüğünde ise belediyeler için yerel vergi ve harçların önemi ortaya çıkmaktadır.

Türk vergi sistemi içerisinde, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu ile belediyelere bırakılmış olan yedi adet yerel vergi bulunmaktadır. Bunlar; İlan ve Reklam Vergisi, Eğlence Vergisi, Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi, Haberleşme Vergisi, Çevre Temizlik Vergisi, Yangın Sigortası Vergisi ve Emlak Vergisi'dir. Bu vergilerin tahsilatı ve gelirleri belediyelere bırakılmıştır. Bunların yanı sıra belediyenin öz gelir türlerinden bir diğeri olan ve belediye bütçelerinde vergi gelirleri kalemi başlığı altında gösterilen harçlar da 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda sayılmıştır. Kanunda sayılan harçlar; İşgal Harcı, Tatil Günlerinde Çalışma Ruhsatı Harcı, Kaynak Suları Harcı, Tellallık Harcı, Hayvan Kesimi, Muayene ve Denetleme Harcı, Ölçü ve Tartı Aletleri Muayene Harcı, Bina İnşaat Harcı, Kayıt Suret Harcı, İmar ile İlgili Harçlar, İşyeri Açma İzin Harcı, Muayene, Rapor ve Ruhsat Harcı, Sağlık Belgesi Harcı ve Altyapı Kazı İzin Harcıdır. Bu bölümde sayılan yerel vergi ve harçların belediye bütçeleri içerisindeki payları incelenecektir.

3.3.1. Türkiye'deki Tüm Belediyelerin 2011-2018 Yılları Arasında Elde Ettikleri Yerel Vergi ve Harçların Analizi

Bu bölümde Muhasebat Genel Müdürlüğünün internet sitesinde bulunan belediyelerin mali yapısına yönelik verilerden yararlanılarak 2011-2018 yılları için belirli tablolar

oluşturulmuş, oluşturulan tablolarla yerel vergi gelirleri kaleminin toplam belediye bütçesindeki payları ve belediye türlerine göre bu payların değişiklik gösterip göstermediği, toplam vergi gelirlerinden hangi vergi türünün ne kadar pay aldığı, yerel vergilerin belediye giderlerini karşılama oranları analiz edilmiştir.

3.3.1.1. Tüm Belediyelerde 2011-2018 Yılları Arasında Elde Edilen Gelirlerin Dağılımı

Tablo 3.2. Tüm Belediyelerde 2011-2018 Yılları Arasında Elde Edilen Gelirlerin Tutarları (Bin TL)

YILLAR								
GELİR KALEMİ	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Vergi Gelirleri	6.878.140	7.232.437	8.196.251	9.283.644	10.839.017	12.225.548	13.217.357	14.484.934
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	5.365.883	6.505.295	7.997.458	6.739.057	7.474.956	8.426.757	11.585.675	11.636.306
Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	626.713	645.662	817.549	1.109.552	1.475.922	1.621.091	1.981.842	1.949.520
Faizler, Paylar ve Cezalar	24.391.216	27.437.036	31.879.490	38.709.149	47.302.390	52.173.000	62.144.191	72.031.314
Sermaye Gelirleri	3.351.272	2.988.174	4.954.769	3.448.302	4.908.445	5.838.798	7.879.786	10.359.567
Alacaklardan Tahsilat	127.003	322.921	85.767	3.255.092	159.108	709.214	340.130	471.404
Toplam Bütçe Gelirleri	40.740.227	45.131.525	53.931.284	62.544.796	72.159.838	80.994.408	97.148.981	110.933.045

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr> sitesindeki tablolardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.3. Tüm Belediyelerde 2011-2018 Yılları Arasında Elde Edilen Gelirlerin Toplam Belediye Gelirleri İçindeki Payları (%)

YILLAR								
GELİR KALEMİ	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Vergi Gelirleri	16,88	16,03	15,19	14,84	15,02	15,09	13,60	13,06
Teşebbüs ve Mülkiyet gelirleri	13,17	14,41	14,83	10,78	10,36	10,40	11,93	10,49
Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	1,54	1,43	1,52	1,78	2,05	2,00	2,04	1,76
Faizler, Paylar ve Cezalar	59,87	60,79	59,11	61,89	65,55	64,42	63,97	64,94
Sermaye Gelirleri	8,23	6,62	9,19	5,51	6,8	7,21	8,11	9,33
Alacaklardan Tahsilat	0,31	0,72	0,16	5,20	0,22	0,88	0,35	0,42
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr> sitesindeki tablolardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.2.'de 2011-2018 yılları arasında tüm belediye bütçelerinin gelir kalemlerindeki toplam tutarlar gösterilirken tablo 3.3.'de ise bu gelir kalemlerinin belediye gelirleri içerisindeki payları gösterilmiştir.

Tablo 3.2. ve 3.3. incelendiğinde; tüm belediye gelirleri içerisinde devamlı ve düzenli olması bakımından en önemli öz gelir olarak kabul edilen vergi gelirlerinin payının çok düşük kaldığı ve yeterli düzeyde olmadığını söyleyebiliriz. Ayrıca bu gelir kaleminin belediyelerin mali özerkliğinin sağlanması adına toplam gelirler içerisindeki payı artması gerekiyorken, yıllara göre çok fazla değişim göstermemekle birlikte azalma eğiliminde olduğu gözle çarpılmaktadır.

Tüm gelir kalemleri incelendiğinde bütçelerdeki en yüksek payı faizler, paylar ve cezalar kaleminin oluşturduğu görülmektedir. Bunun sebebi belediye gelirlerindeki en yüksek payı oluşturan merkezi yönetim bütçesi tarafından belediyelere genel vergi gelirlerinden verilen payların bu kalem içerisinde yer almasıdır. Her ne kadar en yüksek gelir sağlanan ikinci gelir kalemi vergi gelirleri olarak görünse de belediyelerin merkezi yönetime olan finansal bağımlılıklarını azaltmak ve mali özerkliklerini sağlamak için vergi gelirleri kaleminin toplam gelirler içerisindeki payının artmasının gerektiğini söylemek mümkündür.

3.3.1.2. Tüm Belediyelerde 2011-2018 Yılları Arasında Elde Edilen Yerel Vergi ve Harçların Seyri

Kanunlarla tahsilatı ve gelirleri belediyelere bırakılmış olan yerel vergi ve harçların Türkiye’de bulunan bütün belediyelerde 2011-2018 yılları arasında ne kadar tutarda toplandığı ve hangi gelir türünün belediye bütçelerinde vergi gelirleri kalemi başlığı altında ne kadar yüzdelik pay aldığı aşağıdaki tablo 3.4. ve tablo 3.5. de gösterilmiştir.

Tablo 3.4. Tüm Belediyelerin 2011-2018 Yılları Arasında Elde Ettikleri Yerel Vergi ve Harç Gelirleri (Bin TL)

YILLAR	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
GELİR TÜRÜ								
Emlak V.	3.463.012	3.528.028	3.846.888	4.992.223	5.881.119	6.728.241	6.808.519	8.702.199
Çevre Temizlik V.	386.997	383.329	384.679	361.814	395.296	474.733	465.589	541.648

Tablo 3.4.'ün devamı

Haberleşme V.	48.208	44.345	34.149	38.725	40.852	39.522	43.164	51.843
Elektrik ve Havagazı T.V.	741.310	918.070	1.100.078	1.131.993	1.306.997	1.176.880	1.265.883	1.592.738
Eğlence V.	128.020	135.621	161.697	163.767	187.999	208.684	244.064	268.766
Yangın Sigortası V.	18.480	20.819	26.280	27.858	31.141	31.864	35.945	39.391
İlan ve Reklam V.	239.271	266.988	289.978	291.078	345.488	423.648	445.546	481.031
Harçlar	1.836.438	1.918.915	2.333.840	2.262.225	2.633.770	3.123.215	3.886.855	2.785.585
Toplam*	6.861.736	7.216.115	8.177.589	9.269.683	10.822.662	12.206.787	13.195.565	14.463.201

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr> sitesindeki tablolardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

*Vergi gelirleri toplamındaki farklılık tablo 3.2.'de başka yerde sınıflandırılmayan vergiler kaleminin toplama (kaldırılan vergi artıkları) dahil edilmiş olmasından kaynaklıdır.

Tablo 3.5. Tüm Belediyelerin 2011-2018 Yılları Arasında Elde Ettikleri Yerel Vergi ve Harç Gelirlerinin Belediye Bütçelerindeki Toplam Vergi Gelirleri Kalemi İçindeki Dağılımı (%)

YILLAR	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
GELİR TÜRÜ								
Emlak Vergisi	50,47	48,89	47,04	53,86	54,34	55,12	51,6	60,16
Çevre Temizlik Vergisi	5,64	5,31	4,7	3,90	3,65	3,89	3,53	3,75
Haberleşme Vergisi	0,70	0,62	0,42	0,42	0,38	0,32	0,33	0,36
Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi	10,80	12,72	13,45	12,21	12,07	9,64	9,59	11,01
Eğlence V.	1,87	1,88	1,98	1,77	1,74	1,71	1,85	1,86
Yangın Sigortası Vergisi	0,27	0,28	0,32	0,30	0,29	0,26	0,27	0,27
İlan ve Reklam Vergisi	3,49	3,70	3,55	3,14	3,2	3,47	3,38	3,33
Harçlar	26,76	26,59	28,54	24,4	24,33	25,59	29,45	19,26
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr> sitesindeki tablolardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.4. incelendiğinde; vergi gelirleri kalemi içerisinde en çok gelirin Emlak Vergilerinden sağlandığı görülmektedir. Emlak vergilerini sırasıyla belediye harçları, Elektrik Havagazı Tüketim Vergisi, Çevre Temizlik Vergisi, İlan ve Reklam Vergisi, Eğlence Vergisi ve Haberleşme Vergisi takip etmiştir. En düşük paya sahip vergi ise Yangın Sigortası Vergisi olmuştur. Ayrıca tablolar incelendiğinde vergi gelirleri kalemindeki bu sıralamanın yıllara göre hiç değişmediği ve istikrarlı bir şekilde seyrettiği göze çarpmaktadır.

Tablo 3.5.'i incelediğimizde ise; belediye bütçelerindeki vergi gelirleri kalemindeki toplam tutarın 2012 ve 2013 yıllarında hemen hemen yarısının Emlak Vergilerinden sağlandığı, diğer yıllarda ise gelirin yarısından fazlasının Emlak Vergilerinden elde edildiği göze çarpmaktadır. Emlak vergilerinden sonra en yüksek payı alan yerel Harç gelirleri de vergi gelirleri kalemi içinde yıllara göre değişiklik göstermekle beraber yaklaşık olarak %20-30'luk pay almıştır. Yani belediyelerin en önemli öz gelirleri olarak kabul edilen vergi gelirleri kaleminde bulunan 8 gelir türünden yalnızca 2 sinin toplamı bu kalemin 2011-2018 yılları arasında %75-81' ini oluştururken geri kalan 6 adet gelir türü %19-25'lik kısmını oluşturmuştur. Buradan da anlaşılabileceği üzere belediye bütçelerindeki öz gelirler için Emlak Vergileri ve yerel harçlar oldukça önemlidir.

3.3.1.3. Tüm Belediyelerde 2011-2018 Yılları Arasında Toplanan Yerel Vergi ve Harç Gelirlerinin Belediye Giderlerini Karşılama Oranı

Aşağıdaki tablo 3.6'da 2011-2018 yılları arasında tüm elde edilen toplam vergi gelirleri kaleminin yıllara göre belediye giderlerini karşılama oranları gösterilmektedir.

Tablo 3.6. Tüm Belediyelerde 2011-2018 Yılları Arasında Toplanan Yerel Vergi ve Harç Gelirlerinin Toplam Belediye Giderlerine Oranı (%)

YILLAR	YEREL VERGİLER VE HARÇLARIN TOPLAMI (BİN TL)	TOPLAM BELEDİYE GİDERLERİ (BİN TL)	YÜZDE (%)
2011	6.861.736	41.132.755	16,68
2012	7.216.115	46.988.113	15,35
2013	8.177.589	59.964.440	13,63
2014	9.269.683	63.266.220	14,65
2015	10.822.662	73.756.957	14,67
2016	12.206.787	91.269.961	13,37
2017	13.195.565	112.048.078	11,77
2018	14.463.201	132.004.672	10,95

Kaynak: <https://muhasabat.hmb.gov.tr> sitesindeki tablolardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo incelendiğinde elde edilen vergi gelirleri kalemiyle belediyelerin yaptığı harcamalar arasında çok büyük farkın olduğu görülmektedir. Bu durum belediyelerin vergi gelirleri kaleminin belediye harcamalarını yeteri kadar karşılayamadığını, bunun sonucunda da belediye giderlerinin büyük kısmının merkezi idare tarafından aktarılan gelir türlerinden karşılanmak zorunda olduğunu göstermektedir. Böyle bir durumda belediyelerin mali özerkliklerinin tam anlamıyla gerçekleşmesinin çok zor olduğunu söylemek mümkündür. Belediyeler yapacakları harcamalar konusunda bağımsız bir şekilde karar alsalar dahi aldıkları bu karar neticesinde yapacağı harcamanın her 100 TL’lik kısmının 2018 yılında yalnızca yaklaşık 11 TL’sini kendi öz gelirleri içerisinde sürekli ve istikrarlı gelirlerinden olan vergi ve harçlardan karşılayabilmektedir. Belediyelerin mali özerkliğe sahip olabilmeleri için elde ettikleri öz gelirlerin belediye harcamalarını karşılama düzeyi yüksek olması gerekmektedir. Ancak tabloyu yıllar itibariyle incelediğimizde bu durumun aksine belediyelerin öz gelirlerinden olan yerel vergi gelirleri kaleminin belediye giderlerini karşılama oranının gün geçtikçe dalgalı bir biçimde azaldığı görülmektedir. Belediyelerin merkezi idareye olan finansal bağımlılığını azaltabilmek için vergi gelirleri kalemi içerisinde bulunan gelir türlerinden daha çok faydalanabiliyor olmaları, bu kalemin belediye giderlerini karşılamada daha etkin olması gerekmektedir.

3.3.1.4. Toplam Belediye Gelirleri İçerisindeki Vergi Gelirleri Paylarının 2011-2018 Yılları Arasında Belediye Türlerine Göre Karşılaştırılması

Türkiye’de günümüzde 30 büyükşehir belediyesi, 51 büyükşehir dışı il belediyesi, 519 tanesi büyükşehir ilçe belediyesi olmak üzere 922 ilçe belediyesi ve 386 belde belediyesi yani toplamda 1389 tane belediye bulunmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı, Mülki İdare Birimleri, 2020). Bu bölümde belirtilen belediye türlerine göre 2011-2018 yılları arasında belediyelerin elde etmiş oldukları toplam gelirler ve vergi gelirleri toplamı incelenecek, vergi gelirlerinin toplam belediye gelirleri içerisindeki payının türlere göre değişiklik gösterip gösterilmediği analiz edilecektir.

Tablo 3.7. Belediye Türlerine Göre Yerel Vergileri Tahsilat Yetkisi

Belediye Türleri	Büyükşehir Dışındaki Belediyeler	Büyükşehir Belediyeleri	Büyükşehir ilçe belediyeleri
Yerel Vergiler			
Emlak V.	X		X
Çevre Temizlik V.	X	%20 Pay	X
Yangın Sigortası V.	X	X	
Eğlence V.	X	X	X
İlan ve Reklam V.	X	X	X
Haberleşme V.	X		X
Elektrik ve Havagazı T.V.	X		X

Kaynak: Arıkboğa,2016:281.

Yerel vergileri içeren kanunlarda toplam yedi adet tahsilatı ve gelirleri belediyelere bırakılmış olan belediye vergisi bulunmaktadır. Fakat bu belediye vergilerinin tahsilatında Türkiye’de bulunan 1389 belediyenin hepsi yetkili kılınmamıştır. Kanunlarda belediye türlerine göre hangi vergi gelirlerinin tahsilatının hangi belediye türlerine bırakıldığı açıkça belirtilmiştir. Bazı belediye türleri söz konusu vergi gelirlerinin hepsinden yararlanabilmekteyken bazı belediye türleri ise yerel vergi gelirlerinin yalnızca bir kısmından yararlanabilmektedir. Yukarıdaki tablo 3.7.’de Türkiye’de bulunan yerel vergilerin tahsilatında hangi belediye türlerinin yetkili kılındığı gösterilmektedir.

Tablodan da görüldüğü üzere en az yerel vergi tahsilat yetkisine sahip olan belediye türü büyükşehir belediyeleridir. Büyükşehir belediyelerinin az sayıda yerel vergi tahsilatı yetkisinin olmasının yanı sıra, yerel vergi gelirleri içerisindeki en önemli paya sahip olan Emlak Vergisi ile ondan sonraki en büyük payı alan Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi gelirlerinden de yararlanamamaları bütçeleri içerisindeki öz gelirlerinin düşük olmasına neden olmaktadır. Belediye Gelirleri Kanunu, Çevre Temizlik Vergisi’nin tahsilatını da büyükşehir belediyelerine bırakmamış ancak tahsilatı yapan ilçe belediyelerinin büyükşehir belediyelerine %20 oranında pay vermelerini hükmetmiştir. Ayrıca tabloda büyükşehir dışındaki belediyelerin Türk vergi sistemindeki tüm yerel vergilerin tahsilatında yetkili kılındığı görülürken, büyükşehir ilçe belediyelerinin ise Yangın Sigortası Vergisi hariç olmak üzere kalan vergilerin tahsilatında yetkili kılındığı görülmektedir. Bunun nedeni ise şehirde bulunan itfaiye hizmetlerinin büyükşehir belediyesi bulunan yerlerde büyükşehir belediyeleri tarafından yürütülmekte olmasıdır (Arıkboğa,2016:281).

Yerel vergilerin tahsilatında en az vergi tahsilatı yetkisinin büyükşehir belediyelerinde olması ve tahsilatta yetkili olduğu vergi türlerinin yerel vergi gelirleri sıralamasında alt sıralarda bulunmasından dolayı büyükşehir belediyelerinin yerel vergi gelirleri toplamı ve bu toplamın belediye gelirleri içerisindeki payının düşük olması olasıdır.

Aşağıdaki tablo 3.8.’de 2011-2018 yıllarında büyükşehir belediyesi, büyükşehir dışı il belediyeleri, ilçe ve belde belediyelerinin elde ettikleri toplam belediye gelirleri ile toplam vergi gelirlerinin tutarları gösterilmiş, tablo 3.9.’da ise bahsedilen yıllarda belediye türlerine göre belediyelerin elde ettikleri toplam yerel vergi gelirleri kaleminin toplam belediye gelirleri içerisinde ne kadar pay aldıkları yüzdesel olarak gösterilmiştir.

Tablo 3.8. 2011-2018 Yıllarında Belediye Vergi Gelirleri ve Toplam Gelirlerinin Belediye Türlerine Göre Tutarları (BİN TL)

Belediye Türü	Büyükşehir Belediyesi Toplam Gelirleri	Büyükşehir Belediyesi Vergi Gelirleri	Büyükşehir Dışı İl Belediyeleri Toplam Gelirleri	Büyükşehir Dışı İl Belediyeleri Vergi Gelirleri	İlçe ve Belde Belediyeleri Toplam Gelirleri	İlçe ve Belde Belediyeleri Vergi Gelirleri
Yıllar						
2011	15.560.584	333.122	4.518.688	595.026	20.660.955	5.949.992
2012	17.228.427	256.984	5.183.880	661.356	22.719.218	6.314.097
2013	20.719.833	325.508	6.412.220	744.814	26.799.231	7.125.929
2014	29.823.555	446.920	4.362.365	514.808	28.403.020	8.321.916
2015	33.181.095	488.616	5.315.121	576.961	33.761.172	9.773.440
2016	37.911.916	601.396	6.006.549	625.577	37.224.648	10.998.575
2017	46.170.934	660.227	7.213.268	707.924	43.922.940	11.849.206
2018	54.659.026	669.687	8.057.035	757.015	48.369.045	13.058.232

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr> sitesindeki tablolardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.9. 2011-2018 Yıllarında Belediye Bütçelerinde Yerel Vergi Gelirlerinin Belediye Türlerine Göre Aldıkları Paylar (%)

Yıllar	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Belediye Türü								
Büyükşehir Belediyeleri Toplam Gelirlerinin İçerisindeki Vergi Geliri Payı	2,14	1,49	1,57	1,49	1,47	1,58	1,42	1,22
Büyükşehir Dışı İl Belediyelerinin Toplam Gelirlerinin İçerisindeki Vergi Gelirlerinin Payı	13,16	12,75	11,61	11,80	10,85	10,41	9,81	9,39
İlçe ve Belde Belediyelerinin Toplam Gelirleri İçerisinde Vergi Gelirlerinin Payı	28,79	27,79	26,59	29,29	28,94	29,54	26,97	26,99

Kaynak: <https://muhasebat.hmb.gov.tr> sitesindeki tablolardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablolar incelendiğinde belediye türlerine göre yerel vergi gelirlerinin toplam gelir içerisindeki payı en düşük olan belediye türü büyükşehir belediyeleridir. Bunun nedeni yukarıda da açıklandığı üzere az sayıda vergi tahsilatı yetkisine sahip olması ve tahsilatta yetkili olduğu vergilerin gelirlerinin diğer yerel vergilere göre daha düşük olmasıdır. Büyükşehir belediyelerinin toplam gelirlerinin içindeki vergi gelirlerinin paylarına yıllar itibarıyla bakıldığında da çok fazla değişim göstermediği, 8 yıllık ortalaması yaklaşık %1,5 olarak

gerçekleştiği görünmektedir. Bu ortalama bize büyükşehir belediyelerinin mali özerkliğinin bulunmadığını ve mali açıdan merkezi hükümete bağımlılık seviyesinin çok fazla olduğunu göstermektedir.

Büyükşehir dışındaki il belediyelerinde bu oran incelendiğinde ise 8 yılın ortalamasının yaklaşık %11,22 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Büyükşehir belediyelerine göre mali özerklik açısından daha iyi bir konumda olsalar da 100 liralık gelirlerinin henüz ortalama 11,22 TL’lik kısmını öz gelirleri içerisinde sayılan vergi gelirlerinden sağlamaktadırlar. Mali açıdan bağımsızlık için bu tutarda oldukça düşük kalmaktadır. Ayrıca yıllar itibariyle veriler incelendiğinde mali özerkliğe sahip olabilmeleri için bu oranın gün geçtikçe artması gerekiyorken, dalgalı bir biçimde azalma eğiliminde olduğu göze çarpmaktadır.

Tablolar incelendiğinde belediye türlerine göre en iyi oranlara ilçe ve belde belediyelerinin sahip olduğu görülmektedir. Bu belediyelerde 8 yıllık ortalama olarak gelirlerindeki her 100 liranın 28,11 TL’lik kısmı vergi gelirlerinden oluşmuştur. Diğer belediye türlerine göre en iyi konumda olmalarına karşın mali özerkliklerini tam anlamıyla sağlayabilmeleri açısından bu oranın ilçe belediyelerinde de artış göstermesi gerektiğini söylemek mümkündür.

Tablolardan çıkan sonuç; Türkiye’deki belediye türlerinin henüz hiç birisinde toplam gelir içerisindeki belediyenin öz gelirleri arasında sayılan yerel vergi gelirlerinin yeterli düzeyde olmadığıdır. Belediye türlerine göre öz gelirleri bakımından mali özerkliğe ulaşmada en yakın belediye türleri sırasıyla İlçe ve belde belediyeleri ile büyükşehir dışındaki il belediyeleridir. Mali özerkliğe en uzak belediye türü ise büyükşehir belediyeleridir.

3.3.2. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi ve Merkez İlçe Belediyelerinin 2017 Yılı Bütçelerinde Yerel Vergi ve Harçlarının Analizi

Bu bölümde çalışmanın evrenini oluşturan Eskişehir ilinin merkez ilçeleri olan Odunpazarı Belediyesi ve Tepebaşı Belediyesinin ve Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin 2017 mali yılındaki elde etmiş oldukları yerel vergi ve harç gelirleri analiz edilecektir. Analiz için oluşturulan tablolardaki veriler ilgili yılın Sayıştay denetim raporları ve ilgili belediyelerin Mali Hizmetler Müdürlüğünden alınmış olan bütçe gelir kesin hesap cetvelinden elde edilmiştir.

3.3.2.1. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi

Aşağıdaki tablo 3.10.'da Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin 2017 mali yılına ait bazı mali veriler bulunmaktadır. Bu veriler ilgili yılda: elde edilen toplam gelir, vergi gelirleri toplamı ve vergi gelirlerinin toplam gelir içerisindeki payı ile belediyenin yapmış olduğu harcamaları karşılama oranıdır.

Tablo 3.10. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Vergi Gelirlerinin Belediye Gelirleri içerisindeki payı ile Belediye Giderlerini Karşılama Oranı (2017)

Tahsilat/ Pay	Tutar-Yüzde (%)
Vergi Gelirleri	6.883.651,85
Toplam Belediye Gelirleri	516.129.263,83
Toplam Belediye Giderleri	443.737.045,84
Vergi Gelirlerinin Belediye Gelirleri İçerisindeki Payı (%)	%1,33
Vergi Gelirlerinin Belediye Giderlerini Karşılama Oranı (%)	%1,55

Kaynak: 2017 Mali Yılı Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Sayıştay Denetim Raporundan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo incelendiğinde Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin 2017 yılı içerisindeki toplam gelirinin yalnızca %1,33'lük kısmını yerel vergi gelirlerinin oluşturduğu görülmektedir. Önceki bölümdeki tablolardan 2017 yılında büyükşehir belediyelerinde bu oran ortalama %1,42 olarak gerçekleştiği görülmüştür. Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin Türkiye'deki bütün belediyelerin ortalamasının dahi altında kaldığı görülmektedir. Aynı zamanda belediye yapmış olduğu 100 liralık harcamanın yalnızca 1,55 TL'lik kısmını yerel vergi gelirleri kaleminden karşılayabilmektedir. Bu verilere bakılarak Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin öz gelirleri kapsamındaki yerel vergi gelirlerinin oldukça düşük olduğunu ve mali açıdan merkezi hükümete yüksek oranda bağımlı olduğunu söylemek mümkündür.

3.3.2.2. Odunpazarı Belediyesi

Aşağıdaki tablo 3.11.'de Odunpazarı Belediyesinin 2017 mali yılına ait bazı mali veriler bulunmaktadır. Bu veriler ilgili yılda: elde edilen toplam gelir, vergi gelirleri toplamı ve vergi gelirlerinin toplam gelir içerisindeki payı ile belediyenin yapmış olduğu harcamaları karşılama oranıdır.

Tablo 3.11. Odunpazarı Belediyesi Net Vergi Gelirlerinin Net Belediye Gelirleri Toplamı İçerisindeki Payı ile Belediye Giderlerini Karşılama Oranı (2017)

Tahsilat/ Pay	Tutar-Yüzde (%)
Vergi Gelirleri	47.379.908,90
Toplam Belediye Gelirleri	165.421.522,17
Toplam Belediye Giderleri	198.418.698,33
Vergi Gelirlerinin Belediye Gelirleri İçerisindeki Payı (%)	%28,64
Vergi Gelirlerinin Belediye Giderlerini Karşılama Oranı (%)	%23,87

Kaynak: Odunpazarı Belediyesi Mali Hizmetler Müdürlüğünden elde edilmiş olan 2017 Mali Yılı Kesin Hesap Bütçesinden ve 2017 yılı Odunpazarı belediyesi Sayıştay Denetim Raporundan Elde Edilen Verilerden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

Tablo incelendiğinde toplam belediye gelirlerinin %28,64'lük kısmını yerel vergi gelirleri kaleminin oluşturduğu görülmektedir. Önceki bölümlerdeki tablolarda bu oranın 2017 yılında Türkiye'deki ilçe ve belde belediyelerindeki ortalaması %28,11 olarak gerçekleştiği görülmüştür. Odunpazarı Belediyesinde 2017 yılında bu oran Türkiye'deki tüm ilçe belediyelerindeki ortalamanın üstünde gerçekleşmiştir. Ayrıca tablo 3.11.'de görüldüğü üzere Odunpazarı Belediyesi 2017 yılında yapmış olduğu her 100 liralık harcamanın 23,87 TL'lik kısmını öz gelirlerinden olan vergi gelirleri kaleminden karşılamıştır. Bu oranın mali özerkliğin tam anlamıyla sağlanabilmesi için düşük olduğu söylenebilir. Oranın artması belediyenin mali özerkliğine ve bağımsız bir mali yapıya erişmesi açısından olumlu yönde katkı yapacaktır.

Tablo 3.12. Odunpazarı Belediyesinde Elde Edilen Net Yerel Vergi ve Harç Gelirleri ile Bu Gelirlerin Belediye Bütçesi Vergi Gelirleri Kalemi İçerisindeki Payı (2017)

Tahsilatı / Pay	2017 Yılı Net Tahsilatı	Yüzde (%)
Gelir Türü		
Emlak V.	34.791.283,06	73,43
Çevre Temizlik V.	978.878,96	2,07
Haberleşme V.	177.227,48	0,37
Elektrik ve Havagazı T.V.	6.652.999,69	14,04
Eğlence V.	245.239,77	0,52
Yangın Sigortası V.	0	0
İlan ve Reklam V.	629.050,64	1,33
Harçlar	3.905.229,30	8,24
Toplam	47.379.908,90	100

Kaynak: Odunpazarı Belediyesi Mali Hizmetler Müdürlüğünden elde edilmiş olan 2017 mali yılı bütçe kesin hesap cetvelinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tablo 3.12.'de Odunpazarı Belediyesinin 2017 mali yılında elde ettiği net toplam vergi gelirleri tutarları ve bu tutar içerisinde gelir türlerinin ne kadar pay aldığı gösterilmektedir.

Tabloya göre Odunpazarı Belediyesinin vergi gelirlerini oluşturan en yüksek gelir türleri sırasıyla; Emlak Vergisi, Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi, Harçlar, Çevre Temizlik Vergisi, İlan ve Reklam Vergisi ve Eğlence Vergisidir. En düşük gelir ise Haberleşme Vergisinden elde edilmiştir. Büyükşehir belediyelerinin bulunduğu illerde Yangın ve Sigorta Vergisinin tahsilatında büyükşehir belediyeleri yetkili kılındığından bu yerel vergi türünden gelir elde edilememiştir.

Odunpazarı Belediyesinin elde ettiği vergi türlerinin toplam gelirleri içerisindeki payları incelendiğinde ise en yüksek gelir elde ettiği ilk 3 gelir türü olan Emlak Vergisi, Elektrik ve Havagazı Tüketim vergisi ve yerel Harçların toplamı %95,71 olarak gerçekleşmiştir. Yani belediye vergi gelirleri kalemindeki her 100 TL'lik gelirin 95,71'lik kısmını bu 3 gelir türünden elde etmektedir. Yangın ve Sigorta Vergisinde tahsilat yetkisi bulunulmadığı düşünüldüğünde toplam 7 gelir türünü içeren vergi gelirleri kalemindeki diğer 4 gelir türünün çok önemsiz ve az tutarda gelir sağladığını söylemek mümkündür.

Tablo 3.13. Odunpazarı Belediyesinde Yerel Vergi ve Harçların Tahakkuk ve Tahsilat Tutarları ile Tahsilat Oranı (2017)

Tahsilatı / Pay Gelir Türü	2017 Yılı Tahakkuku	Toplam Tahakkuk	2017 Yılı Net Tahsilatı	Tahsil oranı (%)
Emlak V.	38.819.151,96	56.471.240,71	34.791.283,06	61,60
Çevre Temizlik V.	1.380.037,74	3.828.310,64	978.878,96	25,56
Haberleşme V.	193.626,09	193.626,09	177.227,48	91,53
Elektrik ve Havagazı T.V.	6.660.192,99	6.670.848,93	6.652.999,69	99,73
Eğlence V.	187.327,10	608.362,92	245.239,77	40,31
Yangın Sigortası V.	0	-	0	-
İlan ve Reklam V.	719.373,66	1.851.305,19	629.050,64	33,97
Harçlar	3.976.957,66	4.639.419,09	3.905.229,30	84,17
Toplam	51.936.667,20	74.263.113,57	47.379.908,90	63,80

Kaynak: Odunpazarı Belediyesi Mali Hizmetler Müdürlüğünden elde edilmiş olan 2017 mali yılı bütçe kesin hesap cetvelinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.13.' de Odunpazarı Belediyesinin 2017 mali yılında; vergi gelirleri kalemindeki gelir türlerinin ilgili yıl tahakkuku ve toplam tahakkuku ile ilgili yıldaki tahsilat oranları verilmiştir.

Tablo incelendiğinde Odunpazarı Belediyesi 2017 mali yılında toplam tahakkuk eden gelir türlerinin %63,80'ını tahsil edebilmiştir. Tahsilat oranı en yüksek gelir türü %99,73 ile Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi olmuştur. Bu gelir türünü sırasıyla Haberleşme Vergisi, Yerel Harç gelirleri, Emlak Vergisi, Eğlence Vergisi ve İlan ve Reklam Vergisi takip etmiştir. Tahsilat oranı en düşük gelir türü ise tahakkuk eden verginin neredeyse yalnızca çeyreği tahsil edilebilen Çevre Temizlik Vergisi olmuştur.

Tabloya göre; belediyenin gelirlerindeki en yüksek payı oluşturan Emlak vergisinin yalnızca %61,60'ı ve en yüksek dördüncü geliri oluşturan Çevre Temizlik Vergisinin yalnızca %25,56'sı tahsil edilebilmiştir. Bu durum ve belediyenin toplam tahakkuk eden 100 liralık gelirin yalnızca 63,80 TL'lik kısmını tahsil edebiliyor olması belediyenin öz gelirlerinden sayılan vergi gelirleri kaleminin büyük bir kısmını tahsil edemediğinin göstergesidir.

3.3.2.3. Tepebaşı Belediyesi

Aşağıdaki tablo 3.14.'de Tepebaşı Belediyesinin 2017 mali yılına ait bazı mali veriler bulunmaktadır. Bu veriler ilgili yılda: elde edilen toplam gelir, vergi gelirleri toplamı ve vergi gelirlerinin toplam gelir içerisindeki payı ile belediyenin yapmış olduğu harcamaları karşılama oranıdır.

Tablo 3.14. Tepebaşı Belediyesi Net Vergi Gelirlerinin Net Belediye Gelirleri Toplamı İçerisindeki Payı ile Belediye Giderlerini Karşılama Oranı (2017)

Tahsilat/ Pay	Tutar-Yüzde (%)
Vergi Gelirleri	48.121.992,17
Toplam Belediye Gelirleri	155.984.502,58
Toplam Belediye Giderleri	180.462.900,35
Vergi Gelirlerinin Belediye Gelirleri İçerisindeki Payı (%)	%30,85
Vergi Gelirlerinin Belediye Giderlerini Karşılama Oranı (%)	%26,66

Kaynak: Tepebaşı Belediyesi Mali Hizmetler Müdürlüğünden elde edilmiş olan 2017 Mali Yılı Kesin Hesap Bütçesinden ve 2017 yılı Tepebaşı belediyesi Sayıştay Denetim Raporundan Elde Edilen Verilerden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

Tablo incelendiğinde toplam belediye gelirlerinin %30,85'lik kısmını yerel vergi gelirlerinin oluşturduğu görülmektedir. Önceki bölümlerdeki tablolarda bu oranın 2017 yılında Türkiye'deki ilçe ve belde belediyelerindeki ortalaması %28,11 olarak gerçekleştiği,

Odunpazarı Belediyesinde ise %28,64 olarak gerçekleştiği görülmüştür. Tepebaşı Belediyesinde 2017 yılında bu oran Türkiye’deki tüm ilçe belediyelerindeki ortalamanın ve Odunpazarı Belediyesinin oranının üstünde gerçekleşmiştir. Aynı zamanda Tepebaşı Belediyesi 2017 yılında yapmış olduğu her 100 liralık harcamanın 26,66 TL’lik kısmını öz gelirlerinden olan vergi gelirlerinden karşılamıştır. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi ve Odunpazarı Belediyesiyle kıyaslandığında belediyenin öz gelirleri içerisinde sayılan vergi gelirlerinden en iyi düzeyde Tepebaşı Belediyesinin yararlandığı görülmektedir. Ancak bu oran ne kadar artarsa mali özerklik ve mali bağımsızlık o derece artacağından, Tepebaşı Belediyesinde bu oranın artması belediyenin tam anlamıyla mali özerkliğe ulaşabilmesi için gerekmektedir.

Tablo 3.15. Tepebaşı Belediyesinde Elde Edilen Yerel Vergi ve Harç Gelirleri ile Bu Gelirlerin Belediye Bütçesi Vergi Gelirleri Kalemi İçerisindeki Payı (2017)

Tahsilatı / Pay	2017 Yılı Net Tahsilatı	Yüzde (%)
Gelir Türü		
Emlak V.	37.484.843,70	77,90
Çevre Temizlik V.	777.809,34	1,62
Haberleşme V.	109.741,57	0,23
Elektrik ve Havagazı T.V.	5.253.690,82	10,91
Eğlence V.	139.412,01	0,28
Yangın Sigortası V.	0	0
İlan ve Reklam V.	310.792,55	0,65
Harçlar	4.045.702,18	8,41
Toplam	48.121.992,17	100

Kaynak: Tepebaşı Belediyesi Mali Hizmetler Müdürlüğünden elde edilmiş olan 2017 mali yılı bütçe kesin hesap cetvelinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tablo 3.15.’de Tepebaşı Belediyesinin 2017 mali yılında elde ettiği net toplam vergi gelirleri tutarları ve bu tutar içerisinde gelir türlerinin ne kadar pay aldığı gösterilmektedir.

Tabloya göre Tepebaşı Belediyesinin vergi gelirlerini oluşturan en yüksek gelir türlerine bakıldığında Odunpazarı Belediyesiyle farklılık göstermediği görülmektedir. En yüksek gelir sağlayan gelir türleri sırasıyla; Emlak Vergisi, Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi, Harçlar, Çevre Temizlik Vergisi, İlan ve Reklam Vergisi ve Eğlence Vergisidir. En düşük gelir ise Haberleşme Vergisinden elde edilmiştir. Tepebaşı Belediyesi Yangın ve Sigorta vergisinin tahsilatında yetkili kılınmamıştır.

Tepebaşı Belediyesinin elde ettiği vergi türlerinin toplam gelirleri içerisindeki payları incelendiğinde ise en yüksek gelir elde ettiği ilk 3 gelir türü olan Emlak Vergisi, Elektrik ve

Havagazı Tüketim vergisi ve yerel Harçların toplamı %97,22 olarak gerçekleşmiştir. Yani belediye vergi gelirleri kalemindeki her 100 TL'lik gelirin 97,22'lik kısmını bu 3 gelir türünden elde etmektedir. Tahsilatında yetkili olduğu 7 gelir türünü içeren vergi gelirleri kalemindeki diğer 4 gelir türünün çok önemsiz ve az tutarda gelir sağladığını söylemek mümkündür.

Tablo 3.16. Tepebaşı Belediyesinde Yerel Vergi ve Harçların Tahakkuk ve Tahsilat Tutarları ile Tahsilat Oranı (2017)

Tahsilatı / Pay Gelir Türü	2017 Yılı Tahakkuku	Toplam Tahakkuk	2017 Yılı Net Tahsilatı	Tahsil oranı (%)
Emlak V.	40.506.671,81	56.539.541,79	37.484.843,70	66,29
Çevre Temizlik V.	1.188.690,31	4.148.716,52	777.809,34	18,75
Haberleşme V.	109.741,57	109.741,57	109.741,57	100
Elektrik ve Havagazı T.V.	5.253.690,82	5.253.690,82	5.253.690,82	100
Eğlence V.	273.272,73	1.358.478,53	139.412,01	10,26
Yangın Sigortası V.	0	-	0	-
İlan ve Reklam V.	401.052,76	1.052.890,35	310.792,55	29,52
Harçlar	4.035.507,89	4.437.563,10	4.045.702,18	91,17
Toplam	51.768.627,89	72.900.622,68	48.121.992,17	66,01

Kaynak: Tepebaşı Belediyesi Mali Hizmetler Müdürlüğünden elde edilmiş olan 2017 mali yılı bütçe kesin hesap cetvelinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.16.' da Tepebaşı Belediyesinin 2017 mali yılı için vergi gelirleri kalemi içerisindeki gelir türlerinin 2017 yılı tahakkuku, toplam tahakkuku, 2017 yılındaki net tahsilatı ve toplam tahakkukun ilgili yıldaki tahsilatına oranı gösterilmektedir.

Tablo incelendiğinde Tepebaşı Belediyesi 2017 mali yılında toplam tahakkuk eden gelir türlerinin %66,01'ini tahsil edebilmiştir. Tahsilat oranı en yüksek gelir türleri %100 ile tahakkuk eden verginin hepsinin tahsil edildiği Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi ve Haberleşme Vergisi olmuştur. Bu gelir türlerini sırasıyla Yerel Harç gelirleri, Emlak Vergisi, İlan ve Reklam Vergisi ve Çevre Temizlik Vergisi takip etmiştir. Tahsilat oranı en düşük gelir türü ise tahakkuk eden verginin neredeyse yalnızca 1/10'u tahsilat edilebilen Eğlence Vergisi olmuştur.

Tabloya göre; belediyenin gelirlerindeki en yüksek payı oluşturan Emlak vergisinin yalnızca %66,29'u ve en yüksek dördüncü geliri oluşturan Çevre Temizlik Vergisinin yalnızca %18,75'i tahsil edilebilmiştir. Bu durum ve belediyenin toplam tahakkuk eden 100 liralık gelirin yalnızca 63,01 TL'lik kısmını tahsil edebiliyor olması belediyenin öz gelirlerinden sayılan vergi gelirleri kaleminin büyük bir kısmını tahsil edemediğinin göstergesidir.

Tepebaşı ve Odunpazarı Belediyelerinin 2017 mali yılında vergi gelirleri kaleminin tahakkuk ve tahsilat oranları incelendiğinde; belediyelerin mali özerkliği ve finansal bağımsızlığı için oldukça önemli olan öz gelirleri içerisindeki en önemli gelir türünün tahsilatının oldukça düşük olduğu görülmüştür. Bu durum belediyelerin yapacağı harcamaların finansmanında merkezi idareye bağımlı kalmalarına neden olmaktadır. Buna engel olabilmek için tahakkuk eden vergilerin tahsilatlarını daha sorunsuz bir hale getirerek artırmaları gerekmektedir. Hem belediyeler hem de gerekiyorsa yasa koyucular yerel vergilerin tahsilatını artırmaya yönelik çalışmalar yapmalı, yerel vergileri belediyelerin daha etkin ve işlevsel kullanabilmelerini sağlamalıdır. Belediyelerin yapacakları harcamaları, sundukları hizmetleri ve yaptıkları yatırımları kendi öz gelirlerinden karşılamaları yalnızca belediyeleri rahatlatmayacak şehirlerin gelişmesine dolayısıyla da ülkenin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle tahsilat oranlarının artması için gerekli araştırmalar yapılmalı ve gerekli adımlar uygulanmalıdır.

4.MÜKELLEFLERİN YEREL VERGİLERE BAKIŞ AÇISINI ÖLÇMEYE YÖNELİK ALAN ÇALIŞMASI

Çalışmanın bu bölümü Eskişehir ili merkez ilçelerinde yapılan alan araştırmasına yönelik genel bilgileri, ‘‘Mükelleflerin yerel vergilere bakış açısı: Eskişehir ili örneği ‘’ konulu anket çalışmasının analizlerini ve sonuçları ile mükelleflerin vergilere bakış açılarını ölçmeye yönelik yapılmış bazı amprik çalışmaların özetini içermektedir.

4.1. Vergiye Bakış Açısını Ölçmeye Yönelik Yapılmış Bazı Amprik Çalışmalar

Başarılı bir vergi sistemi oluşturmak için yalnızca teknik düzenlemeler yeterli olmayacağından mükelleflerin vergiler karşısında psikolojik yaklaşımları da önemli bir konu olarak görülmektedir. Bu nedenle literatürde mükelleflerin vergiye bakışını ölçmeye yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Ancak literatür taraması yapıldığında mükelleflerin vergilere bakış açısını inceleyen çoğu araştırmanın genel vergiler üzerinden yapıldığı, yerel vergiler açısından çalışmaların daha sınırlı olduğu görülmüştür. Bu bölümde vergilere bakış açısını ölçmeye yönelik yapılmış olan bazı amprik çalışmalar üzerinde durulacaktır.

4.1.1.1. Genel Bütçe Vergileri Üzerinden yapılan Çalışmalar

Muter vd. (1993) Manisa ili merkezinde mükelleflerin vergilendirme karşısındaki tutum ve davranışlarını ölçmek amacıyla 505 kişiye anket çalışması yapmış, çalışma sonucunda; çalışmaya katılan mükelleflerin çoğunluğunun vergiyi fayda ilkesine göre tanımladığı, aldığı kamu hizmeti ile ödediği vergi arasında bağ kurmaya çalıştığı, mükelleflerin eğitim seviyelerinin artmasıyla kamu harcamalarını takip etme ve değerlendirme duyarlılığının da arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca Manisa ilinde yapılan ankete katılan mükelleflerin %75 gibi büyük bir oranı vergi yükünü ağır ve çok ağır görmekte ve vergi sisteminin adil olmadığını düşünmektedir.

Bayraklı vd. (2004) vergi kaçırma eylemini etkileyen faktörleri incelemek amacıyla Uşak ilinde yaşayan 302 kişiye anket yapmış, anket sonuçlarında; mükelleflerin vergi bilinci ile vergi kaçırma eğilimleri arasında negatif ilişki olduğu, vergiyi adaletsiz görme ve vergi yükünü ağır bulma durumları ile vergi kaçırma eylemi arasında ise pozitif ilişki olduğu sonuçlarını bulmuştur.

Çoban (2004)’ın mükelleflerin vergi konusundaki tepkilerini ve bu tepkilerin nedenlerini araştırdığı çalışmada 1000 kişiye anket yapılmış, anket sonuçlarında; vergi yükünün ve vergilendirmedeki adaletsizliğin mükelleflerin vergi karşısındaki davranışları üzerinde etkili

olduğu ve vergi idaresinin tutumunun vergi kaçırma eyleminde etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca mükellefler vergiyi yapılan kamu hizmetlerinin karşılığı olarak görmekte, kamu hizmetlerinden yeterince yararlanmadıklarını hissetmeleri durumunda ise vergiye uyumlarının olumsuz etkileneceğini düşünmektedir.

Cansız (2006)'ın mükellefler tarafından verginin nasıl algılandığını ölçmek amacıyla Afyonkarahisar'da 816 kişiye anket uygulayarak gerçekleştirdiği çalışmasında mükelleflerin çoğu; vergi ödemeyi bir vatandaşlık görevi olarak algılamış, Türk vergi sistemini adaletsiz görmüş, vergi denetim ve cezalarını caydırıcılıkta yetersiz bulmuş, vergi yönetimine olumsuz bakmış, vergi ödeme ile aldıkları kamu hizmetleri arasında bir bağ kurmuş, vergi oranlarının düşürülmesi sonucunda vergiye gönüllü uyumun bir miktar teşvik edilebileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca mükelleflere göre kamu kesiminde yaşanan yolsuzluk söylemleri ve hükümetler tarafından çeşitli nedenlerle çıkartılan vergi afları mükelleflerin vergi ödeme isteklerinde olumsuz etkiler yaratacaktır.

Türkiye'deki mükelleflerin vergi karşısındaki tutumlarının ne olduğunu ve mükelleflerin ödedikleri vergileri psikolojik ve sosyal yönden nasıl algıladıklarını incelemek amacıyla Tuay ve Güvenç (2007) 18 ilde 6546 kişiyle anket tekniğiyle bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada mükelleflerin büyük bir kısmı vergi sisteminde yapılan değişiklikleri ve ödenen vergilerin nerelere harcandığını takip etmekte zorlandıklarını belirtmiştir. Ayrıca mükelleflerin çoğu vergi sistemini karmaşık bulmakta, toplanan vergilerin nerelere harcandığı konusunda GİB'in yeterince şeffaf davranmadığını düşünmekte, ödedikleri vergilerin ülkede ihtiyaç duyulan alanlarda kullanıldığına inanmamakta, vergilendirme konusundaki bilgilere ulaşmakta zorluk çektiklerini belirtmekte, vergi affı ile uzlaşma gibi uygulamaların vergisini düzenli ödeyen mükelleflere haksızlık yarattığını ve bu durumun mükelleflerin vergiye gönüllü uyum düzeylerini düşüreceğini düşünmektedirler. Çalışmaya göre mükellefler vergi cezalarının caydırıcı olması ve vergi denetimlerinin artırılması gerektiği görüşündedir.

Mükelleflerin vergiye uyumunun 494 kişiye anket yapılarak araştırıldığı Saraçoğlu (2008)'nin çalışmasında mükelleflerin; %75,9'u vergi sistemini adaletsiz bulmuş, %75,5'i vergi oranlarını çok yüksek veya oldukça yüksek olarak gördüğünü belirtmiş, %61,9'u vergi gelirlerinin gerektiği gibi harcanmadığını düşündüğünü bildirmiştir.

Kaynar ve İpek (2009b) mükelleflerin demografik özelliklerinin vergi uyumuna etkilerini ölçmek amacıyla yaptıkları çalışma sonucunda mükelleflerin yaşı, medeni durumu,

aile birey sayısı, cinsiyeti, eğitim düzeyinin vergi uyumunu etkileyen bazı unsurlar üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu kapsamda Çanakkale ilinde yapılan araştırma sonucuna göre demografik özelliklerin vergi uyumu üzerinde etkili olduğu, vergiye bakış açısında farklılık yaratan etmenlerden olduğu sonucuna varılmıştır.

Yurdakul (2013) mükelleflerin vergi ahlakı düzeylerini ve bunu etkileyen faktörleri araştırmak amacıyla Bursa ilinde 626 kişiye anket yapmış, anket sonuçlarında mükelleflerin yaşı, dini hizmetlere katılım düzeyleri, medeni durumları gibi özellikler ile vergi ahlakı arasında anlamlı ilişkinin olduğu, eğitim seviyesi, cinsiyeti ve gelir düzeyi açısından ise vergi ahlakı açısından anlamlı bir farklılaşma olmadığı sonucu çıkmıştır.

Altun vd. (2017) Sakarya’da yaşayan 380 kişiyle yapılan anket çalışması ile mükelleflerin vergi bilinci ve vergi karşısındaki tutumlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda mükelleflerin; vergi kanunlarını anlaşılır bulmadığı, hangi vergileri ödediklerini bilmedikleri dolayısıyla da vergi bilinç düzeyinin düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca mükellefler vergilerin adil toplanmadığını, vergi oranlarını yüksek bulduğunu, vergi aflarının vergiye gönüllü uyumu olumsuz etkilediğini, vergi cezalarını yetersiz bulduğunu, devlete duyulan güven ile vergi ödeme isteği arasında doğru orantı olmasına karşın devletin toplanan vergileri doğru kullanmadığını belirtmiştir.

Ön lisans öğrencilerinin vergi bilincini ve vergiye bakış açılarını ölçmek amacıyla Karacan (2019)’ın Sakarya Üniversitesi meslek yüksek okullarında 422 öğrenciyle anket tekniğiyle yaptığı çalışma sonucunda; öğrencilerin vergi bilinç düzeyinin ortalamanın üstünde olduğu ancak vergi sistemine bakışlarının olumsuz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca öğrencilerin vergiye bakış açılarında anne mesleği, okuduğu sınıf düzeyi ve vergi dersi alma değişkeninin etkili olduğu sonucu çıkmıştır.

4.1.1.2. Yerel Vergiler Üzerinden Yapılmış Çalışmalar

Korlu vd. (2016) Bursa ili ve bazı ilçelerinde 680 kişiye uyguladığı anket çalışmasında mükelleflerin yerel vergi algısını ölçmeyi amaçlamışlardır. Araştırmada mükelleflerin yerel vergi bilinci algısı ve belediye hizmetlerine bakışını ölçmek için oluşturulan ifadeler adalet ve eşitlik, din ve ahlak, katılımcılık ve yerelleşme, kültür, idareye bakış ve siyasi anlayış olmak üzere 6 faktörle incelenmiştir. Araştırma sonucunda; yerel vergi bilincini etkileyen en önemli faktörün eşitlik ve adalet faktörü olduğu, etkisi bulunan bir diğer faktörün ise din ve ahlak faktörü olduğu sonucu çıkmıştır. Kültür, idareye bakış ve siyasi anlayış, ile katılımcılık ve

yerelleşme faktörlerinin ise yerel vergi bilinci açısından belirleyici olmasa da anlamlı diğer faktörler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İnam (2018) Zonguldak ve ilçelerinde 1000 kişiye anket uygulayarak yaptığı çalışmada yerel vergi mükelleflerinin, belediye vergilerine uyumu ile belediye hizmetleri ve kalitesinden memnuniyet düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonucunda; imar ve şehircilik, ulaşım, çevre, afet yönetimi, ticari ve ekonomik, kültür ve sanat, sosyal hizmetler gibi belediyenin sunduğu hizmetler ve hizmetlerin kalitesi açısından duyulan memnuniyet düzeyinin vergiye uyumunu etkileyeceği sonucu çıkmıştır.

Taş (2018)'ın Çanakkale il merkezindeki mükelleflerin yerel vergilere bakışını etkileyen faktörleri belirlemek ve belirlenen etmenlerin vergi uyumu üzerindeki etkilerini ölçmek amacıyla 402 kişiyle anket tekniğini kullanarak yaptığı çalışma sonucunda; kamu hizmetlerinin mükelleflerin tercihiyle uyumlu olması, vergi gelirlerinin etkin kullanımı, yükümlülerin diğer yükümlüler hakkındaki görüşleri ve vergi idaresi/mükellef ilişkileri ile yükümlülerin yerel vergi uyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Ayrıca araştırmada mükelleflerin vergiye uyumunun cinsiyete göre, yaşa göre, medeni duruma göre ve vergi dersi alma durumuna göre farklılık içermediği, eğitim düzeyine göre ve mükelleflerin mesleğine göre ise yerel vergilere bakış açısının farklılaştığı sonuçları çıkmıştır.

Bolahatoğlu (2018) mükelleflerin emlak vergisine uyumu ve ödeme isteğini değerlendirmek amacıyla İstanbul ilinde 391 kişiye anket uygulayarak bir çalışma yapmıştır. Çalışmada mükelleflerin çoğunluğu Türkiye'de vergi bilincinin zayıf olduğunu belirtmekte, sık sık vergi affı çıkartılmasının vergi kültürünü olumsuz etkilediğini ve vergi ödemenin öneminin vatandaşlara yeterince anlatılmadığını düşünmekte, emlak vergisi oranlarını yüksek bulmakta, emlak vergisini ödemeyen birini ayıplayacağını belirtmekte, kendisini vergi ödeme konusunda dürüst bir vatandaş olarak tanımlamaktadır. Mükelleflerin çoğu belediyelerin emlak vergisini ödeme konusunda ulaşım, bilgilendirme ve ödeme kolaylığı sağlaması durumunda vergi ödeme isteğinin artacağını belirtmiş, ödediği emlak vergilerini aldığı belediye hizmetlerinin karşılığı olarak gördüğünü ve maddi sıkıntıda olsa dahi imkanlarını zorlayarak emlak vergisini zamanında ödeyeceğini söylemiştir. Ayrıca mükelleflerin genel olarak emlak değerlerinin tespiti ve takdiri konusunda bilgisinin fazla olmadığı bu nedenle de emlak vergisinin adil olarak algılandığı sonuçları çıkmıştır.

Erbil (2019) mükelleflerin mahalli idare vergileri hakkındaki algılarını öğrenmek adına Aydın ili Efeler ilçesinde 401 kişiye anket çalışması yapmış çalışma sonucunda mükelleflerin

çoğunun; vergiyi bir vatandaşlık görevi, ahlaki bir ödev ve kamu hizmetlerinin karşılığı olarak gördüğü, vergilerin ödenmemesi durumunda kamu hizmetlerinin aksayacağını düşündüğü sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca mükelleflerin çoğu belediyelerin topladığı vergi oranlarını yüksek bulmakta, belediyelerin yeterince şeffaf olmadığını ve belediye harcamalarında israf, savurganlık olduğunu düşünmekte, belediyelerin mali açıdan merkezi hükümetin desteğine ihtiyaç duyduğunu, yapılacak büyük projelerde belediyelerin mali desteğini alması gerektiğini düşünmektedir.

4.2. Araştırmanın Amacı

Kamu gelirleri içerisindeki en büyük payı alan vergiler, devletin ve kamu tüzel kişilerinin kamusal hizmetleri sunarken kullandığı en önemli gelir kaynaklarından birisidir ve yükümlülerden cebren toplanır. Devletler ve kamu tüzel kişilikleri açısından bir gelir kaynağı olan vergiler, verginin borçlusu konumundaki mükellefler açısından ise gelirlerini azaltan bir giderdir. Bu nedenle her ne kadar cebri nitelikte bir yükümlülük olsa da sorunsuz bir vergi tahsilatı ve vergi sistemi için hem genel bütçe vergileri açısından hem de yerel vergiler açısından mükelleflerin vergiye bakış açıları oldukça önemlidir.

Literatürde mükelleflerin merkezi hükümet vergilerine bakış açısını ölçmeye yönelik çalışmalar bulunsa da yerel vergiler özelinde çalışmaların daha sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Mükelleflerin yerel vergilere bakışı ile genel bütçe vergilerine bakışı, bazı yerel vergilerin faydalanma ilkesine göre alınması nedeniyle ve yerel vergilerle sunulan hizmetlerin bölgesel nitelikli olmasından dolayı bu hizmetlerden daha çok yararlanmaları nedeniyle fark gösterebilir.

Araştırmanın amacı Eskişehir ili merkez ilçelerinde bulunan mükelleflerin yerel vergilere bakış açılarını ölçmek ve yerel vergilere bakış açılarının demografik özelliklere ve ikamet edilen belediyenin hizmetlerini beğenip beğenmeme durumlarına göre farklılık gösterip göstermediklerini analiz etmektir.

4.3. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma Eskişehir ili merkez ilçelerinde yaşayan 406 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara iki kısımdan oluşan toplamda 39 ifadeli bir anket formu verilip doldurmaları istenmiştir. Anketin birinci kısmında katılımcılara hangi ilçede yaşadıkları, cinsiyetleri, medeni durumları, eğitim düzeyleri, daha önce vergi ile ilgili ders alıp almadıkları, ailesindeki birey sayıları, yaşları, gelir düzeyleri, yaşadığı ilçenin belediye hizmetlerini beğenme durumları ve üzerlerindeki belediye vergi yükünü nasıl buldukları sorulmuştur.

Anketin ikinci kısmında ise ankete katılanların yerel vergilere bakış açılarını belirlemek amaçlanmıştır. Katılımcılara bu amaç doğrultusunda yerel vergilerle ilgili oluşturulmuş olan vergi bilinciyle ilgili beş adet, vergi ahlakı, vergi adaleti ve vergi aflarıyla ilgili dörder adet, vergi oranları, vergi sisteminin anlaşılabilirliği, vergi cezaları ve yerel vergilerle doğrudan ilişkisi bulunan belediyelerin mali yapısı ilgili üçer adet olmak üzere toplamda 29 ifadeye katılım düzeyleri sorulmuş ve katılım düzeyleri belirlenmiştir. Katılım düzeyleri belirlenirken 5’li likert ölçeği (1= kesinlikle katılmıyorum, 2= katılmıyorum, 3= kararsızım, 4= katılıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum) kullanılmıştır.

Çalışma toplanan veriler ışığında katılımcıların yerel vergilere bakış açılarının değerlendirilmesini ve mükelleflerin yöneltilecek ifadelerle verdikleri cevapların mükelleflerin demografik özelliklerine ve ikamet ettiği belediyenin hizmetlerini beğenme durumuna göre farklılık içerip içermediğinin analiz edilmesini kapsamaktadır.

4.4. Veri Toplama Süreci

Anket uygulamasına başlamadan önce hazırlanan soru ve ifadeleri test etmek amacıyla rastgele seçilmiş 50 kişiyle yüz yüze görüşerek bir pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu çalışmanın sonucunda katılımcıların bazı ifadeleri anlamakta zorlandığı görülmüştür. Aynı zamanda SPSS programında uygulanan güvenilirlik testi sonucunun (Cronbach Alpha katsayısının) düşük güvenilirlikte olduğu görülmüştür. Bu nedenle pilot çalışma sırasında yapılan eleştiriler, öneriler ve analiz sonuçları dikkate alınarak anket formundaki bazı ifadeler değiştirilmiş bazı ifadelerin ise dili sadeleştirilmiştir. Bu düzenlemelerin yanında gerekli bazı küçük şekli düzenlemelerde yapıldıktan sonra anket formu son halini almış ve anket çalışmasına başlanmıştır.

Anketler internet veya posta yoluyla değil bizzat araştırmacının kendisi tarafından eylül ve ekim aylarını kapsayan yaklaşık iki aylık süreçte katılımcılarla yüz yüze görüşülerek yapılmıştır. Bu durum saha çalışması süresinin uzamasına neden olsa da internet veya posta yoluyla yapılan anket uygulamalarına kıyasla anket formunun geri dönüş probleminin önlenmesine yardımcı olmuştur. Anket uygulaması gerçekleştirilirken çalışmaya katılan mükellef sayısının yaklaşık %10’luk kısmı kadar mükellefin ‘’vergi’’ kelimesini duyduktan sonra çekinerek çalışmaya katılmak istemedikleri gözlemlenmiştir. Aynı zamanda içerisinde bulunan pandemi süreci nedeniyle yaş grubu ilerledikçe risk grubu arttığından dolayı 50 yaş üstü insanların çalışmaya katılma isteklerinin daha düşük olduğu görülmüştür.

4.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Eskişehir ili merkez ilçelerinden olan Odunpazarı ilçesi ve Tepebaşı ilçesinde yaşayan 18 yaş ve üstü kişilerden oluşmaktadır. Örneklem evrenden herhangi bir fark gözetmeksizin seçilmiştir. Örneklem büyüklüğü %95 güven aralığında $\pm\%5$ hata payında 383 kişi olarak belirlenmiştir (Baş,2013:43). Geçersiz ve hatalı anketlerin olabileceği göz önünde bulundurularak 430 kişiyle anket çalışması yapılmıştır. Anketi dolduran 24 kişinin anket formunda eksik veya fazla işaretlemeler olduğundan bu anket formları değerlendirme dışı tutulmuş, analizlere dahil edilmemiştir. Çalışmada anket formunu gönüllülük esasına göre doldurmuş 406 kişinin cevapları analiz edilmiştir.

4.6. Araştırmanın Yöntemi

Anket formuyla toplanan veriler analiz edilirken sosyal bilimler alanında en çok kullanılan IBM SPSS (v26.0) paket programından yararlanılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği Crondbach Alpha katsayısı ile ölçülmüştür. Katılımcıların demografik özellikleri, üzerlerindeki yerel vergileri nasıl tanımladıkları, ikamet ettiği belediyenin hizmetlerini beğenme durumu ile ilgili sorulmuş soruların dağılımları ve yerel vergilere bakış açılarını ölçmek üzere oluşturulmuş olan 29 adet ifadeye verdikleri cevapların dağılımları frekans analiziyle belirlenmiştir.

Mükelleflerin vergiye bakış açılarının demografik özelliklerine ve ikamet ettiği belediyenin hizmetlerini beğenme durumuna göre değişip değişmediği her bir ifade için Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testiyle analiz edilmiştir. Analizlerde parametrik olmayan bu test tekniklerinin kullanılmasının nedeni, verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro- Wilk testi yapılarak araştırılması ve araştırma sonucunda bu testlerdeki tüm P değerlerinin 0,05'ten küçük bulunması yani verilerin normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmasıdır.

Mükelleflerin vergiye bakış açılarının anketin birinci kısmında sorulmuş olan demografik özelliklerine ve yaşadıkları ilçe belediyesinin hizmetlerini beğenme durumuna göre değişip değişmediği araştırılırken ikili gruplar için Mann Whitney U testi, üç veya daha fazla sayıdaki gruplar için ise Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Gruplar arasında ortaya çıkan farkın nereden kaynaklandığını belirlemek için ise ortalama sıra (mean rank) değerleri incelenmiştir. Ayrıca Kruskal Wallis H testinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunan ifadelerde farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için ikili gruplar halinde Mann Whitney U testi yapılmıştır.

4.7. Ölçeğin Güvenilirliği

Anket ölçeğinin güvenilir olması anketin geçerliliğini doğrulamaktadır. Çalışmada ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alpha katsayısı ile test edilmiştir. Cronbach Alpha katsayısı 0 ile 1 arasında değer almaktadır ve çıkan değere göre anketin güvenilirliği hakkında yorum yapılmaktadır.

Tablo 4.1. Cronbach Alpha Katsayısı Yorumlanması

Cronbach Alpha Katsayısı	Yorum
0,00 ila 0,40 arası	Ölçek güvenilir değildir.
0,41 ila 0,60 arası	Ölçek düşük güvenilirliktedir.
0,61 ila 0,80 arası	Ölçek orta güvenilirliktedir.
0,81 ila 1,00 arası	Ölçek yüksek güvenilirliktedir.

Kaynak: Kılıç,2016:48

Yapılan güvenilirlik analizine anketin birinci kısmındaki demografik özellikleri ve diğer bazı görüşleri ölçen 10 adet soru dahil edilmemiştir. Yapılan test sonucunda ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı 0,825 olduğu görülmüştür. Standardize edilmiş Alpha katsayısı ise 0,826'dır. Bulunan değere göre anket yüksek güvenilirlikte kabul edilmektedir. Bu durum ölçeği oluşturan soruların güvenilir, ilişkili ve anlaşılır olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.2. Güvenilirlik Analizi Sonucu

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Item	N of Items
0,825	,826	29

4.8. Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Ankete katılan mükelleflerin demografik özelliklerini belirlemek için anketin birinci kısmında mükelleflere sekiz adet soru sorulmuştur. Sorulan bu sekiz soruya mükelleflerin verdikleri cevapların dağılımı aşağıdaki tablo 4.3.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Mükelleflerin Demografik Özelliklerinin Frekans Dağılımı

Yerleşim yeri			
	Frekans	%	Kümülatif %
ODUNPAZARI	191	47,0	47,0
TEPEBAŞI	215	53,0	100
TOPLAM	406	100	
Cinsiyet			
	Frekans	%	Kümülatif %
ERKEK	224	55,2	55,2
KADIN	182	44,8	100
TOPLAM	406	100	

Tablo 4.3.'ün devamı

Medeni hal			
	Frekans	%	Kümülatif %
EVLİ	196	48,3	48,3
BEKAR	210	51,7	100
TOPLAM	406	100	
Eğitim düzeyi			
	Frekans	%	Kümülatif %
İLKOKUL	6	1,5	1,5
ORTAÖĞRETİM (lise dahil)	83	20,4	21,9
ÖNLİSANS	40	9,9	31,8
LİSANS	213	52,5	84,2
LİSANSÜSTÜ	64	15,8	100
TOPLAM	406	100	
Vergi dersi alma durumu			
	Frekans	%	Kümülatif %
EVET	129	31,8	31,8
HAYIR	277	68,2	100
TOPLAM	406	100	
Aile birey sayısı			
	Frekans	%	Kümülatif %
1	10	2,5	2,5
2	33	8,1	10,6
3	113	27,8	38,4
4	169	41,6	80
5	81	20	100
TOPLAM	406	100	
Yaş grubu			
	Frekans	%	Kümülatif %
18-29	182	44,8	44,8
30-39	131	32,3	77,1
40-49	62	15,3	92,4
50-59	20	4,9	97,3
60 ve üstü	11	2,7	100
TOPLAM	406	100	
Aylık gelir düzeyi (TL)			
	Frekans	%	Kümülatif %
2.325 ve altı	109	26,8	26,8
2.326-4000	100	24,6	51,5
4.001-6.000	117	28,8	80,3
6.001-8.000	33	8,1	88,4
8.001-10.000	19	4,7	93,1
10.000 ve üstü	28	4,9	100
TOPLAM	406	100	

Tablo incelendiğinde, katılımcıların %53,0'ünün Tepebaşı ilçesinde, %47,0'sinin Odunpazarı ilçesinde yaşadığı görülmektedir. Ankete katılanların %55,2'si erkek %44,8'i kadındır. Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde ise %51,7'lik kısmının bekar, %48,3'lük kısmının evli olduğu görülmektedir. Ayrıca ankete katılan 406 kişinin %1,5 ile en

az kısmını ilköğretim mezunları oluşturmaktayken, %52,5 ile çoğunluğunu lisans mezunları oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra katılımcıların %20,4'ünü ortaöğretim, %9,9'unu ön lisans ve %15,8'ini lisansüstü mezunları oluşturmuştur. Katılımcıların %31,8'lik kısmının daha önce vergi ile ilgili ders aldığı, %68,2'lik kısmının ise daha önce vergi ile ilgili hiç ders almadığı görülmektedir.

Ankete katılan kişilerin aile birey sayısına göre katılım oranları incelendiğinde en çok katılımı %41,6 ile 4 kişilik aile bireyine sahip mükelleflerin oluşturduğu görülmektedir. En az katılımı ise %2,5 ile yalnız yaşayan bireyler oluşturmuştur.

Mükellefler yaşlarına göre beş gruba ayrılmıştır. Ankete katılanların yaş grupları incelendiğinde katılanların çoğunluğunu %44,8 ile 18-29 yaş grubu insanların oluşturduğu görülmektedir. Bu yaş grubunu %32,3 ile 30-39 yaş arasındaki insanlar takip etmektedir. Ankete katılan en az katılımcı ise %2,7 ile 60 ve üstü kişilerden oluşmaktadır.

Ankete katılanların aylık gelir düzeyleri incelendiğinde en çok katılımı %28,8 ile 4.001-6.000 TL arasında gelir elde eden mükellefler sağlamışken, en az katılımcı ise %4,7 ile 8.001-10.000 TL arasında gelir elde eden mükellefler oluşturmuştur.

4.9. Vergi Yükü ve Belediye Hizmetlerini Beğenme Durumu Sorularına Verilen Cevaplarının Dağılımı

Anket çalışmasının birinci kısmında mükelleflerin demografik özelliklerini ölçmeye yönelik sorulara ek olarak “İkamet ettiğiniz belediyenin hizmetlerini genel anlamda beğeniyor musunuz?” sorusu ve “Üzerinizdeki belediye vergilerinin yükünü nasıl tanımlarsınız?” sorusu sorulmuştur. Sorulara verilen cevapların frekans dağılımları aşağıdaki tablo 4.4.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Mükelleflerin Belediye Hizmetlerini Beğenme Durumuna ve Üzerlerindeki Belediye Vergi Yükünü Nasıl Tanımladıklarına Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımı

Belediye hizmetlerini genel anlamda beğeniyor musunuz?			
	Frekans	%	Kümülatif %
EVET	187	46,1	46,1
KARARSIZIM	100	24,6	70,7
HAYIR	119	29,3	100
TOPLAM	406	100	
Üzerinizdeki belediye vergilerinin yükünü nasıl tanımlarsınız?			
	Frekans	%	Kümülatif %
AZ	16	3,9	3,9
NORMAL	204	50,2	50,2
AĞIR	121	29,8	84,0
ÇOK AĞIR	65	16,0	100
TOPLAM	406	100	

Tablo 4.4.'de görüldüğü üzere mükelleflerin %46,1'lik kısmının sunulan hizmetleri beğendiği görülmektedir. Sunulan hizmetleri beğenmeyenlerin oranı ise katılımcıların %29,3'ü kadardır. Sunulan hizmetlerden memnuniyet duyup duymadıkları sorusuna %24,6'lık kısım kararsız kalmıştır.

Mükelleflerin üzerlerindeki belediye vergisi yükünü nasıl tanımladıklarının dağılımı incelendiğinde ise katılımcıların %50,2'lik kısmının üzerindeki vergi yükünü normal bulduğunu bildirmiştir. Bunun yanı sıra katılımcıların %29,8'i ağır, %16,0'sı çok ağır olmak üzere üzerlerindeki belediye vergilerinin yükünü fazla bulan mükelleflerin oranı %45,8 olarak gerçekleşmiştir.

4.10. Mükelleflerin Yerel Vergilere Bakış Açılarının Analizi

Çalışmanın bu bölümünde mükelleflerin yerel vergilere bakışını belirlemek amacıyla öncelikle ankette bulunan ifadeler katılımlı düzeyleri incelenmiş daha sonra ise mükelleflerin demografik özelliklerine ve ikamet ettikleri belediyenin hizmetlerini beğenme durumuna göre değişim gösterip göstermediği Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis testi ile araştırılmıştır.

4.10.1. Mükelleflerin Ankette bulunan İfadelere Katılım Düzeyleri

Bu bölümde mükelleflerin yerel vergilere bakış açılarını belirlemek amacıyla ankette bulunan ifadeler katılımlı düzeyleri incelenmiştir. Katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum cevabını veren mükelleflerin toplamı ifadeye katılanların oranını, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabını veren mükelleflerin toplamı ise ifadeye katılmayanların oranını göstermektedir.

4.10.1.1. Mükelleflerin Vergi Bilinci ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri

Ankette mükelleflere vergi bilinci ile ilgili beş adet ifade yönetilmiştir. Vergi bilinci ile ilgili ifadeler verilen cevapların dağılımı aşağıdaki tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Vergi Bilinci 1 İfadesinin Frekans Tablosu

Belediye Vergilerini Ödemek Vatandaşlık Görevidir			
VB 1	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	30	7,4	7,4
Katılmıyorum	46	11,3	18,7
Kararsızım	51	12,6	31,3
Katılıyorum	158	38,9	70,2
Kesinlikle Katılıyorum	121	29,8	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 3,7241			

Vergi bilinciyle ilgili yöneltlen ilk ifadenin cevapları incelendiğinde, katılımcıların %68,7'sinin belediye vergilerini ödemenin vatandaşlık görevi olarak gördüğü, %18,7'sinin ise belediye vergilerini ödemenin vatandaşlık görevi olmadığını düşündüğü sonucu çıkmıştır.

Tablo 4.6. Vergi Bilinci 2 İfadesinin Frekans Tablosu

Belediye Vergileri Belediye Hizmetlerinin Karşılığıdır			
VB 2	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	27	6,7	6,7
Katılmıyorum	54	13,3	20,0
Kararsızım	57	14,0	34,0
Katılıyorum	175	43,1	77,1
Kesinlikle Katılıyorum	93	22,9	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 3,6232			

Vergi bilinciyle ilgili yöneltlen ikinci ifadenin cevapları incelendiğinde ise katılımcıların %66,0'sı belediye vergilerini belediye hizmetlerinin karşılığı olarak düşündüğü, %20'lik kısmı ise belediye vergilerini belediye hizmetlerinin karşılığı olarak görmediği sonucu çıkmıştır.

Tablo 4.7. Vergi Bilinci 3 İfadesinin Frekans Tablosu

Belediye Vergilerinin Ödenmemesi Belediye Hizmetlerinin Aksamasına Neden Olur			
VB 3	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	39	9,6	9,6
Katılmıyorum	64	15,8	25,4
Kararsızım	67	16,5	41,9
Katılıyorum	152	37,4	79,3
Kesinlikle Katılıyorum	84	20,7	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 3,4384			

Vergi bilinciyle ilgili yöneltlen üçüncü ifadenin cevapları incelendiğinde ise katılımcılardan %58,1'lik kısmı belediye vergilerinin ödenmemesi durumunda belediyenin sunduğu hizmetlerin aksayacağına inandığı, %25,4'lük kısmı ise belediye vergilerinin ödenmemesinin belediye hizmetlerinde herhangi bir aksamanın olmayacağına inandığı sonucu çıkmıştır.

Tablo 4.8. Vergi Bilinci 4 İfadesinin Frekans Tablosu

Mükellefler Ödedikleri Belediye Vergilerinin Nerelere Harcandığını Takip Etmelidir			
VB 4	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	11	2,7	2,7
Katılmıyorum	6	1,5	4,2
Kararsızım	17	4,2	8,4
Katılıyorum	121	29,8	38,2
Kesinlikle Katılıyorum	251	61,8	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 4,4655			

Vergi bilinciyle ilgili yöneltilen dördüncü ifadeye verilen cevaplar incelendiğinde ise ankete katılanların %91,6'lık kısmı mükelleflerin ödediklerini belediye vergilerinin nerelere harcandığını takip etmesinin gerektiği düşüncesindeyken yalnızca %4,2'lik kısmı ise bu düşüncede olmadığını belirtmiştir.

Tablo 4.9. Vergi Bilinci 5 İfadesinin Frekans Tablosu

Belediyelerin Topladıkları Vergileri Nerelere Harcandığını Açıklaması Mükelleflerin Vergi Bilincini Artırır			
VB 5	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	9	2,2	2,2
Katılmıyorum	7	1,7	3,9
Kararsızım	7	1,7	5,7
Katılıyorum	104	25,6	31,3
Kesinlikle Katılıyorum	279	68,7	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 4,5690			

Vergi bilinciyle ilgili son ifadeye verilen cevaplar incelendiğinde ise katılımcıların %94,3'lük kısmı belediyelerin topladıkları vergileri nerelere harcandığını açıklamasının mükelleflerin vergi bilincini arttıracak düşüncesinde olduğu, katılımcıların %3,9'lık kısmı ise bu düşünceye katılmadığı görülmüştür.

Mükelleflerin vergi bilincini ölçmek için ankette bulunan beş ifadenin cevaplarının aritmetik ortalaması 3,964 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuca göre mükelleflerin yerel vergi bilinci seviyesinin yüksek olduğu söylenebilir

4.10.1.2. Mükelleflerin Vergi Ahlakı ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri

Anket çalışmasında mükelleflere vergi ahlakı ile ilgili dört adet ifade yöneltmiştir. Vergi ahlakı ile ilgili ifadelere verilen cevapların dağılımları ise aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 4.10. Vergi Ahlakı 1 İfadesinin Frekans Tablosu

Belediye Vergileri Ödemeyip Vergi Kaçırarak Ahlaksızca Bir Davranıştır			
VA1	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	16	3,9	3,9
Katılmıyorum	9	2,2	6,2
Kararsızım	27	6,7	12,8
Katılıyorum	102	25,1	37,9
Kesinlikle Katılıyorum	252	62,1	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 4,3916			

Vergi ahlakıyla ilgili yöneltilen ilk ifadenin cevapları incelendiğinde, katılımcıların %87,2'sinin belediye vergilerini ödemeyip vergi kaçırarak ahlaksızca bir davranış olarak

gördüğü, %6,2'lik kısmının ise belediye vergilerini ödemeyip vergi kaçırmayı ahlaksızca bir davranış olarak görmediği sonucu çıkmıştır.

Tablo 4.11. Vergi Ahlakı 2 İfadesinin Frekans Tablosu

Ceza Almayacağımı Bilsem Dahı Vergi Kaçırmayıp Belediye Vergilerimi Öderim			
VA2	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	34	8,4	8,4
Katılmıyorum	21	5,2	13,5
Kararsızım	60	14,8	28,3
Katılıyorum	155	38,2	66,5
Kesinlikle Katılıyorum	136	33,5	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 3,8325			

Vergi ahlakıyla ilgili yöneltilen ikinci ifadenin cevapları incelendiğinde ise, ankete katılan katılımcıların %71,7'lik kısmı ceza almayacağımı bilse dahi belediye vergilerini ödeyeceğini düşünüyorken, %13,5'lik kısmı ise ceza almayacaklarını bilmeleri halinde belediye vergilerini ödemeyeceğini belirttiği görülmüştür.

Tablo 4.12. Vergi Ahlakı 3 İfadesinin Frekans Tablosu

Belediye Vergilerimi Ödemeyip Vergi Kaçırsam ve Bu Çevrem Tarafından Duyulursa Utanç Duyarım			
VA3	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	33	8,1	8,1
Katılmıyorum	33	8,1	16,3
Kararsızım	36	8,9	25,1
Katılıyorum	131	32,3	57,4
Kesinlikle Katılıyorum	173	42,6	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 3,9310			

Vergi ahlakıyla ilgili yöneltilen üçüncü ifadenin cevapları incelendiğinde ise, katılımcıların %74,9'u belediye vergilerini ödemeyip vergi kaçırmaları ve bu durumun çevreleri tarafından duyulması halinde utanç duyacağını belirtmişken %16,3'lük kısmı bu ifadeye katılmadığını bildirmiştir.

Tablo 4.13. Vergi Ahlakı 4 İfadesinin Frekans Tablosu

Belediye Vergilerini Ödemeyip Vergi Kaçıran Birisini Ayıplarım			
VA4	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	25	6,2	6,2
Katılmıyorum	37	9,1	15,3
Kararsızım	65	16,0	31,3
Katılıyorum	129	31,8	63,1
Kesinlikle Katılıyorum	150	36,9	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 3,8424			

Vergi ahlakıyla ilgili yöneltlen son ifadenin cevapları incelendiğinde ise, ankete katılanlardan %68,7'si belediye vergilerini ödemeyip kaçırın birini ayıplayacağını söylemiş, %15,3'lük kısmı ise belediye vergilerini ödemeyip vergi kaçırın birini ayıplamayacağını bildirmiştir.

Ankette vergi ahlakı ile ilgili dört ifadeye verilen cevapların aritmetik ortalaması 3,999 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuca göre ankete katılan kişilerin yerel vergi ahlakının yüksek olduğu söylenebilir.

4.10.1.3. Mükelleflerin Vergi Adaleti ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri

Anket çalışmasında mükelleflerin belediye vergileri açısından vergi adaleti hakkındaki görüşlerini ölçmek üzere dört adet ifade bulunmaktadır. Vergi adaleti ile ilgili ifadelere verilen cevapların dağılımı aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 4.14. Vergi Adaleti 1 İfadesinin Frekans Tablosu

Ülkemizdeki Belediye Vergi Sisteminin Adaletli Olduğunu Düşünüyorum			
VAD 1	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	141	34,7	34,7
Katılmıyorum	84	20,7	55,4
Kararsızım	131	32,3	87,7
Katılıyorum	40	9,9	97,5
Kesinlikle Katılıyorum	10	2,5	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 2,2463			

Vergi adaleti ile ilgili yöneltmiş olan ilk ifadenin cevapları incelendiğinde, katılımcıların %55,4'lük gibi büyük bir çoğunluğu belediye vergi sisteminin adaletsiz olduğunu düşünüyorken, yalnızca %12,4'ü belediye vergi sisteminin adaletli olduğunu düşündüğü sonucu çıkmıştır. Ayrıca katılımcıların %32,3'lük gibi azımsanmayacak bir kısmı ise belediye vergi sisteminin adaletli olup olmadığı konusunda kararsız kalmıştır

Tablo 4.15. Vergi Adaleti 2 İfadesinin Frekans Tablosu

Ülkemizde Belediye Vergilerinin Yüğü Mükellefler Arasında Adaletli Dağıtılmıştır			
VAD 2	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	150	36,9	36,9
Katılmıyorum	97	23,9	60,8
Kararsızım	119	29,3	90,1
Katılıyorum	33	8,1	98,3
Kesinlikle Katılıyorum	7	1,7	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 2,1379			

Vergi adaleti ile ilgili yöneltilmiş olan ikinci ifadenin cevapları incelendiğinde ise, katılımcıların %60,8'inin ülkedeki belediye vergilerin yükünün mükellefler arasında adaletli bir şekilde dağıtılmadığı görüşünde olduğu, %29,3'lük kısmının ise bu ifade karşısında kararsız kaldığı görülmüştür. Belediye vergileri yükünün mükellefler arasında adaletli bir şekilde dağıtıldığını düşünenler ise katılımcıların yalnızca %9,9'u kadardır.

Tablo 4.16. Vergi Adaleti 3 İfadesinin Frekans Tablosu

Ülkemizde Herkes Ödeme Gücüne Göre Belediye Vergisini Ödemektedir			
VAD 3	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	147	36,2	36,2
Katılmıyorum	112	27,6	63,8
Kararsızım	87	21,4	85,2
Katılıyorum	42	10,3	95,6
Kesinlikle Katılıyorum	18	4,4	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 2,1921			

Vergi adaleti ile ilgili yöneltilmiş olan üçüncü ifadenin cevapları incelendiğinde ise, ankete katılanların %63,8'lik kısmının herkes ödeme gücüne göre belediye vergisini ödemektedir ifadesine katılmadığı görülmüş, herkesin belediye vergileri açısından ödeme gücüne göre vergilendirildiğini düşünenlerin ise yalnızca %14,8'de kaldığı görülmüştür. Ayrıca mükelleflerin %21,4'ü bu ifade karşısında kararsız kalmıştır.

Tablo 4.17. Vergi Adaleti 4 İfadesinin Frekans Tablosu

Ülkemizde İnsanlar Zenginleştikçe Daha Fazla Belediye Vergisi Ödemektedir			
VAD 4	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	112	27,6	27,6
Katılmıyorum	79	19,5	47,0
Kararsızım	125	30,8	77,8
Katılıyorum	53	13,1	90,9
Kesinlikle Katılıyorum	37	9,1	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 2,5665			

Vergi adaleti ile ilgili yöneltilmiş olan son ifadenin cevapları incelendiğinde ise, katılımcıların %47'sinin zenginleştikçe insanların daha fazla belediye vergisi ödediği görüşüne katılmadığı görülmektedir. Katılımcıların %30,8'lik kısmı bu ifade karşısında kararsız kalırken, zenginleşen insanların daha fazla belediye vergisi ödediğini düşünenlerin oranı ise %22,2 olarak görülmektedir.

Ankette vergi adaleti ile ilgili dört ifadeye verilen cevapların aritmetik ortalaması 2,2857 olarak gerçekleşmiştir.

4.10.1.4. Mükelleflerin Vergi Afları ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri

Anket çalışmasında mükelleflere sık sık çıkartılan vergi afları ile ilgili dört adet ifade yöneltilmiştir. Vergi afları ile ilgili ifadelere verilen cevapların dağılımları ise aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 4.18. Vergi Afları 1 İfadesinin Frekans Tablosu

Sık Sık Vergi Affı Çıkartılması Belediye Vergilerini Düzenli Ödeyenlere Haksızlıktır			
VAF 1	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	17	4,2	4,2
Katılmıyorum	25	6,2	10,3
Kararsızım	45	11,1	21,4
Katılıyorum	104	25,6	47,0
Kesinlikle Katılıyorum	215	53,0	100
TOPLAM	406	100	
4,1700			

Vergi afları ile ilgili yöneltilmiş olan ilk ifadenin cevapları incelendiğinde, katılımcıların %78,6'sının sık sık vergi affı çıkartmanın belediye vergisini düzenli ödeyenler için haksızlık olduğunu düşündüğü, %10,3'lük kısmının ise sık sık vergi affı çıkartmanın belediye vergisini düzenli ödeyen mükellefler için bir haksızlığa neden olmadığını düşündüğü sonucu çıkmıştır.

Tablo 4.19. Vergi Afları 2 İfadesinin Frekans Tablosu

Sık Sık Vergi Affı Çıkartılması Vergi Adaletini Bozmaktadır			
VAF 2	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	16	3,9	3,9
Katılmıyorum	27	6,7	10,6
Kararsızım	55	13,5	24,1
Katılıyorum	99	24,4	48,5
Kesinlikle Katılıyorum	209	51,5	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 4,1281			

Vergi afları ile ilgili yöneltilmiş olan ikinci ifadenin cevapları incelendiğinde ise, katılımcıların %75,9'u sık sık vergi affı çıkartmanın vergi adaletini bozacağını düşündüğü, %10,6'sının ise sık sık çıkartılan vergi affının vergi adaletini bozucu etki göstermeyeceği düşüncesinde olduğu sonucu çıkmıştır.

Tablo 4.20. Vergi Afları 3 İfadesinin Frekans Tablosu

Sık Sık Çıkartılan Vergi Afları Vergi Kanunlarını Önemsizleştirir			
VAF 3	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	16	3,9	3,9
Katılmıyorum	25	6,2	10,1
Kararsızım	43	10,6	20,7
Katılıyorum	116	28,6	49,3
Kesinlikle Katılıyorum	206	50,7	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 4,1601			

Vergi afları ile ilgili yöneltilmiş olan üçüncü ifadenin cevapları incelendiğinde ise, katılımcıların %79,3'ünün sık sık vergi affı çıkartılması sonucunda vergi kanunlarının önemsizleşeceğini düşünmekteyken, %10,1'inin ise sık sık çıkartılan vergi aflarının vergi kanunlarını önemsizleştirmeyeceğini düşündüğü sonucu çıkmıştır.

Tablo 4.21. Vergi Afları 4 İfadesinin Frekans Tablosu

Yakın Zamanda Vergi Affının Çıkacağını Bilen Mükellef Belediye Vergisini Bilerek Ödemez			
VAF 4	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	13	3,2	3,2
Katılmıyorum	18	4,4	7,6
Kararsızım	40	9,9	17,5
Katılıyorum	124	30,5	48,0
Kesinlikle Katılıyorum	211	52,0	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama: 4,2365			

Vergi afları ile ilgili yöneltilmiş olan son ifadenin cevapları incelendiğinde ise, ankete katılanlardan %82,5'lik kısmı yakın zamanda vergi affı çıkacağını bilen mükelleflerin belediye vergisini bilerek ödemeyeceğini düşünmektedir. Ayrıca katılımcılardan yalnızca %7,6'lık kısmı ise bu ifadeye katılmadığını bildirmiştir.

Ankette vergi afları ile ilgili dört ifadeye verilen cevapların aritmetik ortalaması 4,1736 olarak gerçekleşmiştir.

4.10.1.5. Mükelleflerin Vergi Oranları ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri

Anket çalışmasında mükelleflerin belediye vergi oranları hakkındaki düşüncelerini öğrenmek adına 3 adet ifade yöneltilmiştir. Vergi oranları ile ilgili yöneltilen bu ifadelere verilen cevapların dağılımı aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 4.22. Vergi Oranları 1 İfadesinin Frekans Tablosu

Ülkemizde Uygulanan Belediye Vergilerinin Oranları Yüksek			
VO 1	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	13	3,2	3,2
Katılmıyorum	14	3,4	6,7
Kararsızım	144	35,5	42,1
Katılıyorum	119	29,3	71,4
Kesinlikle Katılıyorum	116	28,6	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama:3,7660			

Vergi oranları ile ilgili yöneltilen ilk ifadeye verilen cevapların dağılımı incelendiğinde, ankete katılanların %57,9'u belediye vergilerinin oranlarını yüksek bulduğu, %6,7'si belediye vergi oranlarının yüksek bulmadığı sonucu çıkmıştır. Ayrıca katılımcıların %35,5'i belediye vergi oranlarının yüksek olup olmadığı konusunda kararsız kalmıştır.

Tablo 4.23. Vergi Oranları 2 İfadesinin Frekans Tablosu

Belediye Vergi Oranlarının Yüksek Olması İnsanları Vergi Kaçakçılığına İter			
VO 2	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	20	4,9	4,9
Katılmıyorum	32	7,9	12,8
Kararsızım	83	20,4	33,3
Katılıyorum	130	32,0	65,3
Kesinlikle Katılıyorum	141	34,7	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama:3,8374			

Vergi oranları ile ilgili yöneltilen ikinci ifadeye verilen cevapların dağılımı incelendiğinde ise, katılımcıların %66,7'si belediye vergi oranlarının yüksek olmasının mükellefleri vergi kaçırmaya iteceğini düşündüğü, %12,8'i ise belediye vergi oranlarının yüksek olmasının mükellefleri vergi kaçakçılığına iteceğini düşünmediği sonucu çıkmıştır. Ayrıca katılımcıların %20,4'u bu ifade karşısında kararsız kaldığını bildirmiştir.

Tablo 4.24. Vergi Oranları 3 İfadesinin Frekans Tablosu

Belediye Vergi Oranlarının Düşürülmesi İnsanları Vergi Ödemeye Teşvik Eder			
VO 3	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	20	4,9	4,9
Katılmıyorum	24	5,9	10,8
Kararsızım	55	13,5	24,4
Katılıyorum	182	44,8	69,2
Kesinlikle Katılıyorum	125	30,8	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama:3,9064			

Vergi oranları ile ilgili yöneltilen son ifadeye verilen cevapların dağılımı incelendiğinde ise, ankete katılanların %75,6'sı belediye vergi oranlarının düşürülmesinin insanları belediye vergilerini ödemeye teşvik edeceğini düşündüğü, katılanların yalnızca %4,9'unun ise bu düşünceye katılmadığı sonucu çıkmıştır.

Ankette vergi oranları ile ilgili üç ifadeye verilen cevapların aritmetik ortalaması 3,8332 olarak gerçekleşmiştir.

4.10.1.6. Mükelleflerin Vergi Sisteminin Anlaşılabilirliği ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri

Anket çalışmasında mükelleflerin belediye vergileri açısından vergi sistemi hakkındaki görüşlerini ölçmek üzere 3 soru sorulmuştur. Vergi sisteminin anlaşılabilirliği ile ilgili ifadelere verilen cevapların dağılımı aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 4.25. Vergi Sistemi 1 İfadesinin Frekans Tablosu

Ülkemizdeki Belediye Vergi Sistemi Anlaşılırdır			
VS 1	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	92	22,7	22,7
Katılmıyorum	92	22,7	45,3
Kararsızım	163	40,1	85,5
Katılıyorum	43	10,6	96,1
Kesinlikle Katılıyorum	16	3,9	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama:2,5049			

Vergi sisteminin anlaşılabilirliği ile ilgili yöneltilmiş ilk ifadenin cevapları incelendiğinde, katılımcıların %45,3'ünün belediye vergi sistemini anlaşılır bulmadığını, %14,5'lik kısmı belediye vergi sistemini anlaşılır bulduğunu düşünmektedir. Ayrıca katılımcıların %40,1'lik kısmı belediye vergi sistemi anlaşılırdır ifadesine kararsız kaldığını sonucu çıkmıştır.

Tablo 4.26. Vergi Sistemi 2 İfadesinin Frekans Tablosu

Ülkemizde Belediye Vergilerini İçeren Mevzuat Basit ve Anlaşılırdır			
VS 2	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	83	20,4	20,4
Katılmıyorum	89	21,9	42,4
Kararsızım	174	42,9	85,2
Katılıyorum	45	11,1	96,3
Kesinlikle Katılıyorum	15	3,7	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama:2,5567			

Vergi sisteminin anlaşılabilirliği ile ilgili yöneltilmiş ikinci ifadenin cevapları incelendiğinde ise, ankete katılanların %42,4'ünün belediye vergilerini içeren mevzuatı basit

ve anlaşılır bulmadığı, %14,8'i belediye vergilerini içeren mevzuatın basit ve anlaşılır bulduğu sonucu çıkmıştır. Ayrıca katılımcıların %42,9'u bu ifade karşısında kararsız kaldığını bildirmiştir.

Tablo 4.27. Vergi Sistemi 3 İfadesinin Frekans Tablosu

Ülkemizde Belediye Vergi Sistemindeki Yapılan Değişiklikler Kolaylıkla Takip Edilebilmektedir			
VS 3	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	109	26,8	26,8
Katılmıyorum	105	25,9	52,7
Kararsızım	128	31,5	84,2
Katılıyorum	50	12,3	96,6
Kesinlikle Katılıyorum	14	3,4	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama:2,3966			

Vergi sisteminin anlaşılabilirliği ile ilgili yöneltilmiş son ifadenin cevapları incelendiğinde ise, ankete katılan mükelleflerin %52,7'sinin belediye vergi sisteminde yapılan değişiklikleri kolaylıkla takip edemediklerini bildirmiş, vergi sisteminde yapılan değişiklikleri kolaylıkla takip edebildiğini düşünenlerin oranı yalnızca %15,8'de kalmıştır. Ayrıca katılımcıların %31,5'i bu ifadeye karşısında kararsız olduğunu belirtmiştir.

Ankete vergi sisteminin anlaşılabilirliği ile ilgili üç ifadeye verilen cevapların aritmetik ortalaması 2,4860 olarak gerçekleşmiştir.

4.10.1.7. Mükelleflerin Vergi Cezaları ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri

Ankete yerel vergi cezalarıyla ilgili oluşturulmuş olan üç adet ifade mükelleflere yöneltilmiştir. Yöneltilen bu ifadelere mükelleflerin verdikleri cevapların dağılımları aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 4.28. Vergi Cezaları 1 İfadesinin Frekans Tablosu

Ülkemizde Belediye Vergilerini Kaçıranlar İçin Uygulanan Cezalar Yeterli Değildir			
VC 1	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	19	4,7	4,7
Katılmıyorum	26	6,4	11,1
Kararsızım	100	24,6	35,7
Katılıyorum	109	26,8	62,6
Kesinlikle Katılıyorum	152	37,4	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama:3,8596			

Vergi cezaları ile ilgili yöneltilmiş ilk ifadenin cevapları incelendiğinde, ankete katılan mükelleflerin %64,3'ü belediye vergilerini kaçırnanlar için uygulanan cezaları yeterli bulmadığı.

%24,6'sı cezaların yeterliliği konusunda kararsız kaldığını ve yalnızca %11,1'inin cezaları yeterli bulduğu görülmektedir.

Tablo 4.29. Vergi Cezaları 2 İfadesinin Frekans Tablosu

Vergi Kaçıran Kişilerin Ceza Almadığını Gören Mükellefler Belediye Vergilerini Ödemek İstemez			
VC 2	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	11	2,7	2,7
Katılmıyorum	17	4,2	6,9
Kararsızım	31	7,6	14,5
Katılıyorum	152	37,4	52,0
Kesinlikle Katılıyorum	195	48,0	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama:4,2389			

Vergi cezaları ile ilgili yöneltilmiş ikinci ifadenin cevapları incelendiğinde ise, katılımcıların %85,5'inin vergi kaçırın kişilerin ceza almadığını gören mükelleflerinde belediye vergilerini ödemek istemeyeceği düşüncesinde olduğu, yalnızca %6,9'unun ise bu düşünceye katılmadığı sonucu çıkmıştır.

Tablo 4.30. Vergi Cezaları 3 İfadesinin Frekans Tablosu

Vergi Uyuşmazlıklarında Uzlaşmaya Gidilmesi Vergi Cezalarında Caydırıcılığı Azaltmaktadır			
VC 3	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	14	3,4	3,4
Katılmıyorum	26	6,4	9,9
Kararsızım	119	29,3	39,2
Katılıyorum	135	33,3	72,4
Kesinlikle Katılıyorum	112	27,6	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama:3,7512			

Vergi cezaları ile ilgili yöneltilmiş son ifadenin cevapları incelendiğinde ise, katılımcıların %60,8'inin vergi uyuşmazlıklarında uzlaşmaya gidilmesinin vergi cezalarının caydırıcılığını azaltacağını düşündüğü, %29,3'lük kısmının vergi uyuşmazlıklarında uzlaşmaya gidilmesinin vergi cezalarında caydırıcılığı azaltıp azaltmayacağı konusunda kararsız kaldığı, %9,9'luk kısmının ise bu durumun vergi cezalarının caydırıcılığını azaltmayacağını düşündüğü sonucu çıkmıştır.

Ankette vergi cezaları ile ilgili üç ifadeye verilen cevapların aritmetik ortalaması 3,9499 olarak gerçekleşmiştir.

4.10.1.8. Belediyelerin Mali Yapısı ile İlgili İfadelere Katılım Düzeyleri

Ankete katılanların belediyelerin mali yapısı ile ilgili 3 adet ifade yöneltilmiştir. Mükelleflere yöneltilmiş olan bu 3 ifadeye verilen cevapların dağılımları aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 4.31. Belediyelerin Mali Yapısı 1 İfadesinin Frekans Tablosu

Belediyeler Sunduğu Hizmetleri Karşılama İçin Merkezi Hükümetin Desteğine Muhtaçtır			
MY 1	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	16	3,9	3,9
Katılmıyorum	25	6,2	10,1
Kararsızım	87	21,4	31,5
Katılıyorum	165	40,6	72,2
Kesinlikle Katılıyorum	113	27,8	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama:3,8227			

Mali yapı ile ilgili yöneltilen ilk ifadenin cevapları incelendiğinde, katılımcıların %68,5'ine göre belediyeler sunduğu hizmetleri karşılamak için merkezi hükümetin desteğine muhtaç, %10,1'ine göre ise belediyeler sunduğu hizmetlerin finansmanı için merkezi hükümetin desteğine muhtaç değildir. Ayrıca bu ifade karşısında katılımcıların %21,4'ü kararsız kalmıştır.

Tablo 4.32. Belediyelerin Mali Yapısı 2 İfadesinin Frekans Tablosu

Belediyelere Genel Bütçe Vergilerinden Daha Fazla Vergi Bırakılmalıdır			
MY 2	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	37	9,1	9,1
Katılmıyorum	38	9,4	18,5
Kararsızım	129	31,8	50,2
Katılıyorum	138	34,0	84,2
Kesinlikle Katılıyorum	64	15,8	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama:3,3793			

Mali yapı ile ilgili yöneltilen ikinci ifadenin cevapları incelendiğinde ise, katılımcıların %49,8'i belediyelere genel bütçe vergilerinden daha fazla vergi bırakılmasını düşünmekte, %9,1'i ise belediyelere genel bütçe gelirlerinden daha fazla vergi bırakılmaması gerektiğini düşünmektedir. Aynı zamanda katılımcıların %31,8'i bu ifade karşısında kararsız kalmışlardır.

Tablo 4.33. Belediyelerin Mali Yapısı 3 İfadesinin Frekans Tablosu

Belediyelere Genel Bütçe Vergilerinden Daha Fazla Vergi Bırakılması Bölgesel ve Öncelikli İhtiyaçların Daha Hızlı Giderilmesini Sağlar			
MY 3	Frekans	%	Kümülatif %
Kesinlikle Katılmıyorum	22	5,4	5,4
Katılmıyorum	23	5,7	11,1
Kararsızım	104	25,6	36,7
Katılıyorum	144	35,5	72,2
Kesinlikle Katılıyorum	113	27,8	100
TOPLAM	406	100	
Ortalama:3,7463			

Mali yapı ile ilgili yöneltlen son ifadenin cevapları incelendiğinde ise, katılımcıların %63,3'ü belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden daha fazla vergi bırakılmasının bölgesel ve öncelikli ihtiyaçların daha hızlı giderileceğini düşünmekte, %11,1'i ise bu düşünceye katılmamaktadır. Ayrıca katılımcıların %25,6'sı bu ifade karşısında kararsız kalmıştır.

Ankette belediyelerin mali yapısı ile ilgili üç ifadeye verilen cevapların aritmetik ortalaması 3,6489 olarak gerçekleşmiştir.

4.10.2. Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H Testleri Analiz Sonuçları

Çalışmanın bu kısmında, ankette bulunan ifadelerle verilen cevapların mükelleflerin cinsiyetine, medeni durumuna, hangi ilçede yaşadığına, vergi ile ilgili ders alıp almadığına, yaşına, eğitim düzeyine, aylık gelir düzeyine, ailesindeki birey sayısına ve belediye hizmetlerini beğenme durumuna göre değişip değişmediği Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi ile araştırılmıştır.

Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi sonuçlarında ‘‘P’’ değerinin 0,05'ten büyük olması ilgili değişkenle verilen cevap arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını, 0,05'ten küçük olması ise ilgili değişkenle verilen cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Test sonuçlarında farklılık bulunması durumunda farkın nereden kaynaklandığını belirlemek için ise mean rank (ortalama sıra) değerine bakılmıştır. İki grubu içeren değişkenlerde Mann Whitney U testi ikiden fazla grubu içeren değişkenlerde ise Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Kruskal Wallis H testinde hangi ikili grubun arasında farklılık olduğunu bulmak için ikili gruplar halinde Mann Whitney U testi yapılmıştır.

Ankette bulunan 29 ifadeyi yapılacak tüm analizler için tek tek yazmak gereksiz ve uzun olacağından vergi bilinci ile ilgili ifadelerle VB, vergi ahlakı ile ilgili ifadelerle VA, vergi adaleti ile ilgili ifadelerle VAD, vergi aflarıyla ilgili ifadelerle VAF, vergi oranları ile ilgili ifadelerle

VO, vergi cezaları ilgili ifadeler VC, belediyelerin mali yapısıyla ilgili ifadeler MY kod başlığı verilmiştir. İfadelere verilen kodlar aşağıdaki tablo 4.34.'de gösterilmektedir.

Tablo 4.34. Ankette Bulunan İfadelerin Hangi Kodla Anılacağı

KOD	VERGİ BİLİNCİYLE İLGİLİ İFADELER
VB1	Belediye vergilerini ödemek vatandaşlık görevidir.
VB2	Belediye vergileri belediye hizmetlerinin karşılığıdır.
VB3	Belediye vergilerinin ödenmemesi belediye hizmetlerinin aksamasına neden olur.
VB4	Mükellefler ödedikleri belediye vergilerinin nerelere harcandığını takip etmelidir.
VB5	Belediyelerin topladıkları vergileri nerelere harcadığını açıklanması mükelleflerin vergi bilincini artırır.
	VERGİ AHLAKIYLA İLGİLİ İFADELER
VA1	Belediye vergilerini ödemeyip vergi kaçırmak ahlaksızca bir davranıştır.
VA2	Ceza almayacağımı bilsem dahi vergi kaçırmayıp belediye vergilerimi öderim.
VA3	Belediyeye vergimi ödemeyip vergi kaçırırsam ve bu çevrem tarafından duyulursa utanç duyarım.
VA4	Belediye vergilerini ödemeyip vergi kaçırın birini ayıplarım.
	VERGİ ADALETİ İLE İLGİLİ İFADELER
VAD1	Ülkemizdeki belediye vergi sisteminin adaletli olduğunu düşünüyorum.
VAD2	Ülkemizde belediye vergilerinin yükü mükellefler arasında adaletli dağıtılmıştır.
VAD3	Ülkemizde herkes ödeme gücüne göre belediye vergisini ödemektedir.
VAD4	Ülkemizde insanlar zenginleştikçe daha fazla belediye vergisi ödemektedirler.
	VERGİ AFLARI İLE İLGİLİ İFADELER
VAF1	Sık sık vergi affı çıkartılması belediye vergilerini düzenli ödeyenlere haksızlıktır.
VAF2	Sık sık vergi affı çıkartılması vergi adaletini bozmaktadır.
VAF3	Sık sık çıkartılan vergi afları vergi kanunlarını önemsizleştirir.
VAF4	Yakın zamanda vergi affının çıkacağını bilen mükellef belediye vergisini bilerek ödemez.
	VERGİ ORANLARIYLA İLGİLİ İFADELER
VO1	Ülkemizde uygulanan belediye vergilerinin oranları yüksektir.
VO2	Belediye vergi oranlarının yüksek olması insanları vergi kaçakçılığına iter.
VO3	Belediye vergileri oranlarının düşürülmesi insanları vergi ödemeye teşvik eder.
	VERGİ SİSTEMİNİN ANLAŞILIRLIĞIYLA İLGİLİ İFADELER
VS1	Ülkemizdeki belediye vergi sistemi anlaşılırdır.
VS2	Ülkemizde belediye vergilerini içeren mevzuat basit ve anlaşılırdır.
VS3	Ülkemizde belediye vergi sistemindeki yapılan değişiklikler kolaylıkla takip edilebilmektedir.
	VERGİ CEZALARIYLA İLGİLİ İFADELER
VC1	Ülkemizde belediye vergilerini kaçırınlar için uygulanan cezalar yeterli değildir.
VC2	Vergi kaçırın kişilerin ceza almadığını gören mükellefler belediye vergilerini ödemek istemez.
VC3	Vergi uyuşmazlıklarında uzlaşmaya gidilmesi vergi cezalarının caydırıcılığını azaltmaktadır.
	BELEDİYELERİN MALİ YAPISI İLE İLGİLİ İFADELER
MY1	Belediyeler sunduğu hizmetleri karşılamak için merkezi hükümetin mali desteğine muhtaçtır.
MY2	Belediyelere genel bütçe vergilerinden daha fazla vergi bırakılmalıdır.
MY3	Belediyelere genel bütçe vergilerinden daha fazla vergi bırakılması bölgesel ve öncelikli ihtiyaçların daha hızlı giderilmesini sağlar.

4.10.2.1. Mükelleflerin Cinsiyeti Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları

Mükelleflerin cinsiyetine göre yerel vergilere bakış açısının farklılık gösterip göstermediği Mann Whitney U testi ile araştırılmıştır.

Araştırma sonucunda cinsiyete göre, VA3, VAD4, VAF1, VAF2, VAF3, VS1 ve MY1 ifadelerine verilen cevapların istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar içerdiği ($P<0,05$), diğer

tüm ifadeler verilen cevapların ise cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık içermediği tespit edilmiştir ($P>0,05$). Cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark bulunan ifadelerin Mann Whitney U testleri aşağıdaki tablo 4.35.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.35. Cinsiyet Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Mann Whitney U Testi

İfadeler	Cinsiyet	N	Ortalama Sıra (mean rank)	Mann Whitney U	Wilcoxon	Z	P
VA3	E	224	192,94	18019,500	43219,500	-2,135	0,033
	K	182	216,49				
VAD4	E	224	191,32	17656,000	42856,000	-2,394	0,017
	K	182	218,49				
VAF1	E	224	218,55	17012,500	33665,500	-3,141	0,002
	K	182	184,98				
VAF2	E	224	217,84	17171,500	33824,500	-2,970	0,003
	K	182	185,85				
VAF3	E	224	221,66	16316,000	32969,000	-3,764	0,000
	K	182	181,15				
VS1	E	224	192,96	18022,000	43222,000	-2,105	0,035
	K	182	216,48				
MY1	E	224	214,62	17894,000	34547,000	-2,212	0,027
	K	182	189,92				

E: Erkek / K: Kadın

Cinsiyet değişkeni açısından cevapları farklılık gösteren ifadeler incelendiğinde aşağıdaki sonuçlar çıkmıştır.

Belediye vergilerinin ödemeyip vergi kaçırmalarının çevresi tarafından duyulması durumunda utanç duyacağını düşünen kadın mükellefler ($x=216,49$) erkek mükelleflere ($x=192,94$) kıyasla daha fazladır.

İnsanların zenginleştikçe daha fazla belediye vergisi ödeyeceği düşüncesi kadın mükelleflerde ($x=218,49$) erkek mükelleflere ($x=191,32$) kıyasla daha fazladır.

Sık sık çıkartılan vergi aflarının vergisini düzenli ödeyen mükelleflere bir ceza olduğu düşüncesi erkek mükelleflerde ($x=218,55$) kadın mükelleflere ($x=184,98$) oranla daha fazladır.

Sık sık vergi affı çıkartılmasının vergi adaletini bozacağı düşüncesi erkek mükelleflerde (x=217,84) kadın mükelleflere (x=185,85) kıyasla daha fazladır.

Sık sık vergi afları çıkartmanın vergi kanunlarını önemsizleştireceği düşüncesi erkek mükelleflerde (x=221,66) kadın mükelleflere (181,15) oranla daha fazladır.

Ülkemizdeki belediye vergi sistemini anlaşılır olduğu düşüncesi kadınlarda (x=216,48) erkeklere (192,96) kıyasla daha fazladır.

Belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden daha fazla vergi bırakılması halinde yerel ve öncelikli ihtiyaçların daha hızlı giderileceğine erkek mükellefler (x=214,62) kadın mükelleflere (x=189,92) oranla daha fazla inanmaktadır.

4.10.2.2. Mükelleflerin Medeni Durumu Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları

Mükelleflerin medeni durumuna göre yerel vergilere bakış açısının farklılık gösterip göstermediği Mann Whitney U testi ile araştırılmıştır.

Araştırma sonucunda medeni duruma göre, VB1, VB2, VB3, VA2, VA3, VA4, VAF1, VAF2, VAF3, VAF4, VC1, MY2 ve MY3 ifadelerine verilen cevapların istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($P < 0,05$), diğer tüm ifadelerine verilen cevapların ise medeni durum değişkeni açısından anlamlı bir farklılık içermediği tespit edilmiştir ($P > 0,05$). Anlamlı farklılık gösteren ifadelerinin Mann Whitney U test sonuçları aşağıdaki tablo 4.36.'da gösterilmiştir.

Tablo 4.36. Medeni Durum Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Mann Whitney U Testi

İfade	Medeni Durum	N	Ortalama Sıra (mean rank)	Mann Whitney U	Wilcoxon	Z	P
VB1	E	196	216,91	17952,500	401107,500	-2,330	0,020
	B	210	190,99				
VB2	E	196	215,76	18177,500	40332,500	-2,140	0,032
	B	210	192,06				
VB3	E	196	216,83	19956,500	40122,500	-2,294	0,022
	B	210	191,06				
VA2	E	196	216,91	14719,000	36874,000	-5,221	0,000
	B	210	190,99				
VA3	E	196	215,76	16705,500	38860,500	-3,481	0,000
	B	210	192,06				

Tablo 4.36.'nın devamı

VA4	E	196	216,83	16345,500	38500,500	-3,752	0,000
	B	210	191,06				
VAF1	E	196	218,53	17634,000	39789,000	-2,732	0,006
	B	210	189,47				
VAF2	E	196	216,80	17974,000	40129,000	-2,395	0,017
	B	210	191,09				
VAF3	E	196	223,10	16737,500	38892,500	-3,539	0,000
	B	210	185,20				
VAF4	E	196	222,68	16821,000	38976,00	-3,492	0,000
	B	210	185,60				
VC1	E	196	215,53	18260,500	40415,500	-2,055	0,040
	B	210	192,45				
MY2	E	196	221,09	17132,500	39287,500	-3,037	0,002
	B	210	187,08				
MY3	E	196	216,47	18038,500	40193,500	-2,247	0,025
	B	210	191,40				

E: Evli / B: Bekar

Medeni durum değişkenine göre anlamlı farklılık gösteren ifadeler incelendiğinde aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Evli mükelleflerde (x=216,91) bekar mükelleflere (x=190,99) oranla belediye vergilerini ödemenin vatandaşlık görevi olduğu düşüncesi daha fazladır.

Belediye hizmetlerinin belediye vergilerinin karşılığı olduğu düşüncesi Evli mükelleflerde (x=215) bekar mükelleflere (x=192,06) kıyasla daha fazladır.

Ayrıca belediye vergilerinin ödenmemesinin belediye vergilerini aksatacağına olan inanç evli mükelleflerde (x=216,83) bekar mükelleflere (191,06) göre daha fazladır.

Ceza almayacağını bilsem dahi vergi kaçırmayıp yerel vergilerimi öderim düşüncesi evli mükelleflerde (x=216,91) bekar mükelleflere (x=190,99) oranla daha fazladır.

Belediye vergilerimi ödemeyip vergi kaçırdığım çevrem tarafından duyulursa bu durumunda utanç duyacağım düşüncesi evli mükelleflerde (x=215,76) bekar mükelleflere (x=192,06) kıyasla daha fazla hakimdir.

Belediye vergilerini ödemeyip vergi kaçırmanın birisini ayıplarım düşüncesi de evli mükelleflerde (x=216,83) bekar mükelleflere (x=191,06) kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir.

Sık sık çıkartılan vergi aflarının belediye vergisini düzenli ödeyen mükellefler açısından bir haksızlık olduğu düşüncesi evli mükelleflerde (x=218,52) bekar mükelleflere (x=189,47) kıyasla daha fazladır.

Sık sık vergi affı çıkartılmasının vergi adaletini bozacağı düşüncesi de evli mükelleflerde (x=216,80) bekar mükelleflere (x=191,09) oranla daha fazladır.

Sık sık çıkartılan vergi aflarının vergi kanunlarını önemsizleştireceği düşüncesi evli mükelleflerde (x=223,10) bekar mükelleflere göre (x=185,20) daha fazladır.

Yakın zamanda vergi affı çıkacağını bilen mükelleflerin belediye vergisini bilerek ödemeyeceği düşüncesi de evli mükelleflerde (x=222,68) bekar mükelleflere göre (x=185,60) daha fazladır.

Evli mükelleflerde (x=215,53) bekar mükelleflere (x=192,45) kıyasla vergi kaçakçılığında uygulanan cezaların yeterli olmadığı düşüncesi daha fazla hakimdir.

Belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden daha fazla vergi bırakılması gerektiği düşüncesi evli mükelleflerde (x=221,09) bekar mükelleflere (x=187,08) oranla daha fazladır.

Belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden daha fazla vergi bırakılması halinde yerel ihtiyaçların daha hızlı giderileceği düşüncesi de evli mükelleflerde (x=216,47) bekar mükelleflere (x=191,40) kıyasla daha fazladır.

4.10.2.3. Mükelleflerin Yaşadığı İlçe Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları

Mükelleflerin medeni durumuna göre yerel vergilere bakış açısının farklılık gösterip göstermediği Mann Whitney U testi ile araştırılmıştır.

Araştırma sonucunda mükelleflerin yaşadığı ilçeye göre, VA2, VAF3, VS3, VC1, MY2 ve MY3 ifadelerine verilen cevapların istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($P<0,05$), diğer tüm ifadelerine verilen cevapların ise mükelleflerin yaşadığı ilçe açısından anlamlı bir farklılık içermediği tespit edilmiştir ($P>0,05$). Anlamlı farklılık gösteren ifadelerinin Mann Whitney U test sonuçları aşağıdaki tablo 4.37.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.37.Yaşanılan İlçe Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Mann Whitney U Testi

İfade	İlçe	N	Ortalama Sıra (mean rank)	Mann Whitney U	Wilcoxon	Z	P
VA2	O	191	219,32	17510,500	40730,500	-2,695	0,007
	T	215	189,44				
VAF3	O	191	215,60	18222,000	41442,000	-2,130	0,033
	T	215	192,75				
VS3	O	191	190,62	18072,500	36408,500	-2,161	0,031
	T	215	214,94				
VC1	O	191	220,85	17219,500	40439,500	-2,938	0,003
	T	215	188,09				
MY2	O	191	224,11	16596,500	39816,500	-3,471	0,001
	T	215	185,19				
MY3	O	191	224,78	16467,500	39687,500	-3,598	0,000
	T	215	184,59				

O: Odunpazarı / T: Tepebaşı

Yaşanılan ilçe değişkenine göre cevapları farklılık gösteren ifadeler incelendiğinde aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Ceza almayacağını bilmeleri halinde dahi vergi kaçırmayıp belediye vergilerini öderim düşüncesi Odunpazarı ilçesinde yaşayan mükelleflerde (x=219,32) Tepebaşı ilçesinde yaşayan mükelleflere (x=189,44) kıyasla daha fazladır.

Sık sık çıkartılan vergi aflarının vergi kanunlarını önemsizleştireceği düşüncesi Odunpazarı ilçesinde yaşayan mükelleflerde (x=215,60) Tepebaşı ilçesinde yaşayan mükelleflere (x=192,75) oranla daha fazladır.

Tepebaşı ilçesinde yaşayan mükelleflerde (x=214,94) vergi sisteminde yapılan değişikliklerin kolaylıkla takip edilebildiği düşüncesi Odunpazarı ilçesinde yaşayan mükelleflere (x=190,62) kıyasla daha fazladır.

Yerel vergileri ödemeyip vergi kaçırana uygulanan cezaları yeterli olmadığı düşüncesi Odunpazarı ilçesinde yaşayan mükelleflerde (x=220,85) Tepebaşı ilçesinde yaşayan mükelleflere (x=188,09) kıyasla daha fazladır.

Belediyelere genel bütçe vergilerinden daha fazla vergi bırakılması gerektiği düşüncesi Odunpazarı ilçesinde yaşayan mükelleflerde (x=224,11) Tepebaşı ilçesinde yaşayan mükelleflere (x=185,19) göre daha fazladır.

Aynı zamanda belediyelere genel bütçe gelirlerinden daha fazla vergi bırakılması sonucunda yerel ve öncelikli ihtiyaçların daha hızlı giderileceği düşüncesi de Odunpazarı ilçesinde yaşayan mükelleflerde (x=224,78) Tepebaşı ilçesinde yaşayan mükelleflere (x=184,59) oranla daha fazladır.

4.10.2.4. Mükelleflerin Vergi Dersi Alma Durumu Açısından Yerel Vergilere

Bakış Açıları

Mükelleflerin vergi dersi alma durumuna göre yerel vergilere bakış açısının farklılık gösterip göstermediği Mann Whitney U testi ile araştırılmıştır.

Araştırma sonucunda vergi dersi alma durumuna göre, VA4, VAF1, VAF2, VAF3, VAF4 ve VS1 ifadelerine verilen cevapların istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($P<0,05$), diğer tüm ifadelerine verilen cevapların ise vergi alma durumu açısından anlamlı bir farklılık içermediği tespit edilmiştir ($P>0,05$). Anlamlı farklılık içeren ifadelerinin Mann Whitney U testi sonuçları aşağıdaki tablo 4.38.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.38. Vergi Dersi Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Mann Whitney U Testi

İfade	Vergi Dersi	N	Ortalama Sıra (mean rank)	Mann Whitney U	Wilcoxon	Z	P
VA4	E	129	226,78	14864,000	53367,000	-2,855	0,004
	H	277	192,66				
VAF1	E	129	224,66	15137,500	53640,500	-2,716	0,007
	H	277	193,65				
VAF2	E	129	226,68	14876,500	53379,500	-2,952	0,003
	H	277	192,71				
VAF3	E	129	226,26	14930,500	53433,500	-2,902	0,004
	H	277	192,90				
VAF4	E	129	232,28	14154,00	52657,000	-3,701	0,000
	H	277	190,10				
VS3	E	129	184,04	15356,500	23741,000	-2,365	0,018
	H	277	212,56				

E: Evet, daha önce vergi dersi aldım / H: Hayır, daha önce vergi dersi almadım

Vergi dersi alma değişkenine göre cevapları farklılık gösteren ifadeler ele alındığında aşağıdaki sonuçlar çıkmıştır.

Yerel vergileri ödemeyip vergi kaçıran birisini ayıplarım düşüncesi daha önce vergi dersi almış olan mükelleflerde ($x=226,78$) daha önce vergi dersi almamış mükelleflere ($x=192,66$) kıyasla daha fazladır (VA4).

Daha önce vergi dersi almış mükelleflerde ($x=224,66$) sık sık çıkartılan vergi aflarının belediye vergisini düzenli ödeyen mükellefler açısından bir haksızlık olduğu düşüncesi daha önce vergi dersi almamış mükelleflere ($x=193,65$) kıyasla daha fazladır.

Sık sık vergi affı çıkartılmasının vergi adaletini bozacağı düşüncesi de daha önce vergi dersi almış mükelleflerde ($x=226,68$) vergi dersi almamış mükelleflere ($x=192,71$) oranla daha fazladır.

Daha önce vergi dersi almış mükelleflerde ($x=226,26$) vergi dersi almamış mükelleflere ($x=192,90$) kıyasla sık sık çıkartılan afların vergi kanunlarını önemsizleştireceği düşüncesi daha fazladır.

Yakın zamanda vergi affı çıkacağını bilen mükelleflerin belediye vergisini bilerek ödemeyeceği düşüncesi de vergi dersi almış mükelleflerde ($x=232,28$) vergi dersi almamış mükelleflere ($x=190,10$) göre daha fazladır.

Daha önce vergi dersi almamış mükelleflerde ($x=212,56$) vergi dersi almamış olan mükelleflere ($x=184,04$) oranla yerel vergilerle ilgili yapılan değişikliklerin kolaylıkla takip edilebildiği düşüncesi daha fazladır.

4.10.2.5. Mükelleflerin Yaşı Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları

Mükelleflerin yaşına göre yerel vergilere bakış açısının farklılık gösterip göstermediği Kruskal Wallis H testi ile araştırılmıştır. Araştırma sonucunda anlamlı farklılık çıkan ifadelerde hangi ikili gruplardan farkın kaynaklandığını belirlemek için ise ikili gruplar halinde Mann Whitney U testi yapılmıştır.

Araştırma sonucunda mükelleflerin yaşına göre, VB3, VA2, VA4, VAD2, VAD3, VAF1, VAF3, VAF4, VO1, MY2 ve MY3 ifadelerine verilen cevapların istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($P<0,05$), diğer tüm ifadelerine verilen cevapların ise mükelleflerin yaşı açısından anlamlı bir farklılık içermediği tespit edilmiştir ($P>0,05$). Anlamlı farklılık gösteren ifadelerinin Kruskal Wallis H test sonuçları aşağıdaki tablo 4.39.'da gösterilmiştir.

Tablo 4.39. Yaş Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Kruskal Wallis H Testi

İFADE	YAŞ	N	ORTALAMA SIRA (MEAN RANK)	KRUSKAL WALİS H	Df	P
VB3	18-29	182	191,48	10,063	4	0,039
	30-39	131	201,83			
	40-49	62	219,05			
	50-59	20	231,28			
	60 ve üstü	11	284,23			
VA2	18-29	182	181,43	13,748	4	0,008
	30-39	131	217,12			
	40-49	62	224,49			
	50-59	20	226,78			
	60 ve üstü	11	245,91			
VA4	18-29	182	184,88	11,199	4	0,024
	30-39	131	217,80			
	40-49	62	229,73			
	50-59	20	188,20			
	60 ve üstü	11	221,23			
VAD2	18-29	182	192,09	14,887	4	0,005
	30-39	131	198,91			
	40-49	62	211,42			
	50-59	20	280,05			
	60 ve üstü	11	263,09			
VAD3	18-29	182	195,30	11,292	4	0,023
	30-39	131	195,53			
	40-49	62	215,71			
	50-59	20	246,70			
	60 ve üstü	11	286,64			
VAF1	18-29	182	188,91	10,692	4	0,030
	30-39	131	224,42			
	40-49	62	209,15			
	50-59	20	171,33			
	60 ve üstü	11	222,36			
VAF3	18-29	182	182,98	12,586	4	0,013
	30-39	131	224,49			
	40-49	62	215,88			
	50-59	20	206,30			
	60 ve üstü	11	218,14			
VAF4	18-29	182	188,92	12,362	4	0,015
	30-39	131	228,31			
	40-49	62	202,56			
	50-59	20	171,20			
	60 ve üstü	11	213,36			
VO1	18-29	182	216,04	13,391	4	0,10
	30-39	131	208,24			
	40-49	62	167,65			
	50-59	20	154,57			
	60 ve üstü	11	230,68			

Tablo 4.39.'un devamı

MY2	18-29	182	181,98	19,506	4	0,001
	30-39	131	209,34			
	40-49	62	222,04			
	50-59	20	255,78			
	60 ve üstü	11	290,50			
MY3	18-29	182	188,59	9,589	4	0,048
	30-39	131	215,68			
	40-49	62	203,50			
	50-59	20	220,30			
	60 ve üstü	11	274,55			

Tablo 4.39'da gösterilen ifadelerdeki farkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için ikili gruplar halinde Mann Whitney U testi yapılmış ve fark bulunan grupların sonuçları tablo 4.40.'da gösterilmiştir.

Tablo 4.40. Yaş Değişkeni Açısından Fark bulunan Grupları Belirlemek İçin Yapılan Mann Whitney U Testinin Sonuçları

İfade	1.Grup	2.Grup	Mann Whitney U	Wilcoxon	Z	P
VB3	18-29	60 ve üstü	535,500	17188,500	-2,694	0,007
	30-39	60 ve üstü	430,500	9076,500	-2,309	0,021
VA2	18-29	30-39	9807,000	26460,000	-2,806	0,005
	18-29	40-49	4458,000	21111,000	-2,572	0,010
VA4	18-29	30-39	10004,000	26657,000	-2,530	0,011
	18-29	40-49	4414,500	21067,500	-2,662	0,008
VAD2	18-29	50-59	1045,500	17698,500	-3,279	0,001
	18-29	60 ve üstü	657,500	17310,500	-2,014	0,044
	30-39	50-59	774,500	9420,500	-3,078	0,002
	40-49	50-59	409,000	2362,000	-2,354	0,019
VAD3	18-29	60 ve üstü	563,000	17216,000	-2,547	0,011
	30-39	50-59	961,000	9607,000	-2,001	0,045
	30-39	60 ve üstü	392,500	9038,500	-2,614	0,009
VAF1	18-29	30-39	9866,000	26519,000	-2,856	0,004
	30-39	50-59	961,000	1171,000	-2,183	0,029
VAF3	18-29	30-39	9475,000	26128,000	-3,350	0,001
	18-29	40-49	4726,000	21379,000	-2,038	0,042

Tablo 4.40.'ın devamı

VAF4	18-29	30-39	9594,500	26247,500	-3,243	0,001
	30-39	50-59	985,500	1168,500	-2,217	0,027
VO1	18-29	40-49	4290,500	6243,500	-2,963	0,003
	18-29	50-59	1273,500	1483,500	-2,320	0,020
	30-39	40-49	3248,500	5201,500	-2,352	0,019
MY2	18-29	30-39	10273,000	26926,000	-2,170	0,030
	18-29	40-49	4519,000	21172,000	-2,430	0,015
	18-29	50-59	1188,500	17841,500	-2,634	0,008
	18-29	60 ve üstü	487,000	17140,000	-2,957	0,003
	30-39	60 ve üstü	421,000	9067,000	-2,391	0,017
	40-49	60 ve üstü	217,000	2170,000	-2,014	0,44
MY3	18-29	30-39	10317,000	26970,000	-2,120	0,034
	18-29	60 ve üstü	590,500	17243,500	-2,378	0,017

Yaş değişkenine göre cevapları farklılık içeren ifadeler ele alındığında aşağıdaki sonuçlar çıkmıştır.

Belediye vergilerinin ödenmemesi durumunda belediye hizmetlerinin aksayacağı düşüncesi 60 ve üstü yaş grubunda ($x=284,23$) 18-29 yaş grubuna (191,48) ve 30-39 yaş grubuna (201,83) oranla daha yüksek olduğu sonucu çıkmıştır. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde bu düşünceye katılma düzeyi yaşı daha yüksek olan mükelleflerde daha fazladır.

Ceza almayacağımı bilsem dahi vergi kaçırmayıp belediye vergilerimi öderim düşüncesi 30-39 yaş grubunda (217,12) ve 40-49 yaş grubunda (224,49) 18-29 yaş grubuna (181,43) kıyasla daha fazladır. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde bu düşünceye katılma düzeyi yaşı daha yüksek olan mükelleflerde daha fazladır.

Belediye vergilerini ödemeyip vergi kaçırın birisini ayıplarım düşüncesi 30-39 yaş grubunda (217,80) ve 40-49 yaş grubunda (229,73) 18-29 yaş grubuna (184,88) kıyasla daha fazladır. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde bu düşünceye katılma düzeyi yaşı daha yüksek olan mükelleflerde daha fazladır.

Belediye vergilerinin yükünün adaletli bir şekilde dağıldığına olan inanç 50-59 yaş grubundaki (280,05) mükelleflerde 18-29 yaş grubundaki (192,09), 30-39 yaş grubundaki (192,91) ve 40-49 yaş grubundaki (211,42) mükelleflere kıyasla daha fazladır. Ayrıca 60 ve

üstü yaş grubunda da (263,09) 18-29 yaş grubuna (192,09) kıyasla bu inanç daha fazladır. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde bu düşünceye katılma düzeyi yaşı daha yüksek olan mükelleflerde daha fazladır.

Herkesein belediye vergileri açısından ödeme gücüne göre vergilendirildiği düşüncesi 50-59 yaş grubundaki (246,70) ve 60 ve üstü yaş grubundaki (286,64) mükelleflerde 30-39 yaş grubundaki (195,53) mükelleflere kıyasla daha fazladır. Aynı zamanda bu düşünce 60 ve üstü yaş grubundaki (286,64) mükelleflerde de 18-29 yaş grubundaki (195,30) mükelleflere kıyasla daha fazladır. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde bu düşünceye katılma düzeyi yaşı daha yüksek olan mükelleflerde daha fazladır.

Sık sık vergi affı çıkartılmasının belediye vergisini düzenli ödeyenlere haksızlık olduğu düşüncesi 30-39 yaş grubundaki (224,42) mükelleflerde 18-29 yaş grubundaki (188,91) ve 50-59 yaş grubundaki (171,33) mükelleflere kıyasla daha fazladır.

Sık sık vergi affı çıkartılmasının vergi kanunlarını önemsizleştireceğine olan inanç 30-39 yaş grubundaki (224,49) mükelleflerde ve 40-49 yaş grubundaki (215,88) mükelleflerde 18-29 yaş grubundaki (182,98) mükelleflere kıyasla daha fazladır.

Yakın zamanda vergi affı çıkacağıın bilinmesi durumunda mükelleflerin bilerek belediye vergisini ödemeyeceği düşüncesi 30-39 yaş grubundaki (228,31) mükelleflerde 18-29 yaş grubundaki (188,92) ve 50-59 yaş grubundaki (171,20) mükelleflere kıyasla daha fazladır.

Belediye vergi oranlarının yüksek olduğu düşüncesi 18-29 yaş grubundaki (216,04) mükelleflerde 40-49 yaş grubundaki (167,65) mükelleflere ve 50-59 yaş grubundaki (154,57) kıyasla daha fazladır. Aynı zamanda bu düşünce 30-39 yaş grubundaki (208,24) mükelleflerde de 40-49 yaş grubundaki (167,65) mükelleflere kıyasla daha fazladır. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde bu düşünceye katılma düzeyi yaşı daha düşük olan mükelleflerde daha fazladır.

Belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden daha fazla vergi bırakılmalıdır düşüncesi 30-39 yaş grubundaki (209,34) mükelleflerde, 40-49 yaş grubundaki (222,04) mükelleflerde, 50-59 yaş grubundaki (255,78) mükelleflerde ve 60 ve üstü yaş grubundaki (290,50) mükelleflerde 18-29 yaş grubundaki (181,98) mükelleflere kıyasla daha fazladır. Aynı zamanda bu düşünce 60 ve üstü yaş grubundaki (290,50) mükelleflerde 30-39 yaş grubundaki (209,34) mükellefler ve 40-49 yaş grubundaki (222,04) mükelleflere kıyasla daha fazladır. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde bu düşünceye katılma düzeyi yaşı daha yüksek olan mükelleflerde daha fazladır.

Belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden daha fazla vergi bırakılması durumunda bölgesel ve öncelikli ihtiyaçların daha hızlı giderileceği düşüncesi 30-39 yaş grubundaki mükelleflerde (215,68) ve 60 ve üstü yaş grubu mükelleflerde (274,55) 18-29 yaş grubundaki (188,59) mükelleflere kıyasla daha fazladır. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde bu düşünceye katılma düzeyi yaşı daha yüksek olan mükelleflerde daha fazladır.

4.10.2.6. Mükelleflerin Eğitim Düzeyi Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları

Mükelleflerin eğitim düzeyine göre yerel vergilere bakış açısının farklılık gösterip göstermediği Kruskal Wallis H testi ile araştırılmıştır. Araştırma sonucunda anlamlı farklılık çıkan ifadelerde hangi ikili gruplardan farkın kaynaklandığını belirlemek için ise ikili gruplar halinde Mann Wihtney U testi yapılmıştır.

Araştırma sonucunda mükelleflerin eğitim düzeyine göre, VB4, VAD3, VO2 ve MY2 ifadelerine verilen cevapların istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($P < 0,05$), diğer tüm ifadelerine verilen cevapların ise mükelleflerin eğitim düzeyi açısından anlamlı bir farklılık içermediği tespit edilmiştir ($P > 0,05$). Anlamlı farklılık gösteren ifadelerin Kruskal Wallis H test sonuçları aşağıdaki tablo 4.41.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.41. Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Kruskal Wallis H Testi

İFADE	EĞİTİM DÜZEYİ	N	ORTALAMA SIRA (MEAN RANK)	KRUSKAL WALİS H	df	P
VB4	İlkokul	6	127,33	15,065	4	0,005
	Ortaöğretim (Lise Dahil)	83	174,11			
	Ön lisans	40	223,68			
	Lisans	213	207,09			
	Lisansüstü	64	224,20			
VAD3	İlkokul	6	269,75	11,190	4	0,025
	Ortaöğretim (Lise Dahil)	83	232,39			
	Ön lisans	40	173,18			
	Lisans	213	198,47			
	Lisansüstü	64	195,51			
VO2	İlkokul	6	182,33	15,930	4	0,003
	Ortaöğretim (Lise Dahil)	83	192,04			
	Ön lisans	40	268,34			
	Lisans	213	201,47			
	Lisansüstü	64	186,57			

Tablo 4.41.'in devamı

MY2	İlkokul	6	131,08	13,184	4	0,010
	Ortaöğretim (Lise Dahil)	83	203,51			
	Ön lisans	40	164,71			
	Lisans	213	202,48			
	Lisansüstü	64	237,90			

Tablo 4.41.'de gösterilen ifadelerdeki farkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için ikili gruplar halinde Mann Whitney U testi yapılmış ve fark bulunan grupların sonuçları tablo 4.42.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.42. Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından Fark bulunan Grupları Belirlemek İçin Yapılan Mann Whitney U Testinin Sonuçları

İfade	1.Grup	2.Grup	Mann Whitney U	Wilcoxon	Z	P
VB4	İlkokul	Ön lisans	67,000	88,000	-2,091	0,037
	İlkokul	Lisansüstü	104,000	125,000	-2,263	0,024
	Ortaöğretim	Ön lisans	1264,000	4750,000	-2,407	0,016
	Ortaöğretim	Lisans	7384,000	10870,000	-2,521	0,012
	Ortaöğretim	Lisansüstü	2003,500	5489,500	-2,907	0,004
VAD3	Ortaöğretim	Ön lisans	1207,000	2027,000	-2,535	0,011
	Ortaöğretim	Lisans	7350,500	30141,500	-2,341	0,019
VO2	Ortaöğretim	Ön lisans	1066,500	4552,500	-3,382	0,001
	Ortaöğretim	Lisansüstü	2158,500	4238,500	-2,013	0,044
	Ön lisans	Lisans	2853,000	25644,000	-3,482	0,000
	Ön lisans	Lisansüstü	729,000	2809,000	-3,894	0,000
MY2	İlkokul	Lisansüstü	95,500	116,500	-2,117	0,034
	Ön lisans	Lisans	3437,500	4257,500	-2,020	0,043
	Ön lisans	Lisansüstü	832,500	1652,500	-3,102	0,002
	Lisans	Lisansüstü	5593,500	28384,500	-2,277	0,023

Eğitim düzeyi değişkenine göre cevaplarında farklılık bulunan ifadeler incelendiğinde aşağıdaki sonuçlar çıkmıştır.

Mükellefler ödedikleri belediye vergilerinin nerelere harcandığını takip etmelidir düşüncesi ön lisans (x=223,68) mezunu ve lisansüstü (x=224,20) mezunu mükelleflerde ilkokul (x=127,33) ve ortaöğretim (x=174,11) mezunu mükelleflerden daha fazladır. Ayrıca lisans (x=207,09) mezunu mükelleflerde de bu düşünce ortaöğretim (x=174,11) mezunu

mükelleflerden daha fazladır. Anlamlı fark çıkan ikili gruplara bakıldığında, eğitim düzeyi yüksek olan mükelleflerde daha düşük olanlara kıyasla ‘‘mükellefler ödedikleri vergileri takip etmelidir’’ düşüncesi daha fazladır.

Ülkemizdeki herkesin ödeme gücüne göre vergilendirildiğine olan inanç ortaöğretim ($x=232,39$) mezunlarında ön lisans ($x=173,18$) ve lisans ($x=198,47$) mezunlarındakinden daha fazladır. Anlamlı fark çıkan ikili gruplara bakıldığında, eğitim düzeyi düşük olan mükelleflerde daha yüksek eğitim düzeyine sahip olanlara kıyasla ödeme gücüne göre vergilendirildiğine duyulan inanç daha fazladır.

Vergi oranlarının yüksek olmasının insanları vergi kaçakçılığına iteceği düşüncesi ön lisans ($x=268,34$) mezunlarında ortaöğretim ($x=192,04$), lisans ($x=201,47$) ve lisansüstü ($x=186,57$) mezunlarına kıyasla daha fazladır. Ayrıca bu düşünce lisans ($x=201,47$) mezunlarında da ortaöğretim ($192,04$) mezunlarına kıyasla daha fazladır.

Belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden daha fazla vergi bırakılması gerektiğine olan inanç lisansüstü ($x=237,90$) mezunlarında ilkokul ($x=131,08$) mezunları, ön lisans ($x=164,71$) mezunları ve lisans ($x=202,48$) mezunlarına oranla daha fazladır. Ayrıca bu düşünce lisans ($x=202,48$) mezunlarında da ön lisans ($x=164,71$) mezunlarına kıyasla daha fazladır. Anlamlı fark çıkan ikili gruplara bakıldığında, eğitim düzeyi yüksek olanlarda düşük olanlara kıyasla bu düşünce daha fazladır.

4.10.2.7. Mükelleflerin Gelir Düzeyi Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları

Mükelleflerin gelir düzeyine göre yerel vergilere bakış açısının farklılık gösterip göstermediği Kruskal Wallis H testi ile araştırılmıştır. Araştırma sonucunda anlamlı farklılık çıkan ifadelerde hangi ikili gruplardan farkın kaynaklandığını belirlemek için ise ikili gruplar halinde Mann Whitney U testi yapılmıştır.

Araştırma sonucunda mükelleflerin gelir düzeyine göre, VB5, VAF4 ve MY2 ve MY3 ifadelerine verilen cevapların istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($P<0,05$), diğer tüm ifadelerine verilen cevapların ise gelir düzeyi açısından anlamlı bir farklılık içermediği tespit edilmiştir ($P>0,05$). Anlamlı farklılık gösteren ifadelerinin Kruskal Wallis H test sonuçları aşağıdaki tablo 4.43.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.43. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Kruskal Wallis H Testi

İFADE	GELİR DÜZEYİ (TL)	N	ORTALAMA SIRA (MEAN RANK)	KRUSKAL WALİS H	Df	P
VB5	2325ve altı	109	202,45	11,716	5	0,039
	2326-4000	100	198,63			
	4001-6000	117	196,30			
	6001-8000	33	185,85			
	8001-1000	19	246,84			
	10000 ve üstü	28	246,48			
VAF4	2325ve altı	109	185,33	13,253	5	0,021
	2326-4000	100	190,67			
	4001-6000	117	209,78			
	6001-8000	33	219,89			
	8001-1000	19	252,61			
	10000 ve üstü	28	241,18			
MY2	2325ve altı	109	169,69	17,328	5	0,004
	2326-4000	100	206,33			
	4001-6000	117	212,75			
	6001-8000	33	229,56			
	8001-1000	19	211,45			
	10000 ve üstü	28	250,27			
MY3	2325ve altı	109	184,55	12,729	5	0,026
	2326-4000	100	201,57			
	4001-6000	117	209,07			
	6001-8000	33	198,45			
	8001-1000	19	201,76			
	10000 ve üstü	28	268,04			

Tablo 4.43.'de gösterilen ifadelerdeki farkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için ikili gruplar halinde Mann Whitney U testi yapılmış ve fark bulunan grupların sonuçları tablo 4.44.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.44. Gelir Düzeyi Değişkeni Açısından Fark bulunan Grupları Belirlemek İçin Yapılan Mann Whitney U Testinin Sonuçları

İfade	1.Grup (TL)	2.Grup (TL)	Mann Whitney U	Wilcoxon	Z	P
VB5	2225 ve altı	10000 ve üstü	1201,500	7196,500	-2,233	0,026
	2226-4000	8001-10000	728,500	5778,500	-2,014	0,044
	2226-4000	10000 ve üstü	1076,000	6126,000	-2,375	0,018
	6001-8000	8001-10000	220,000	781,000	-2,243	0,025
	6001-8000	10000 ve üstü	325,000	886,000	-2,584	0,010
VAF4	2225 ve altı	8001-10000	687,500	6682,500	-2,526	0,012
	2225 ve altı	10000 ve üstü	1110,000	7105,000	-2,410	0,016
	2226-4000	10000 ve üstü	1062,500	6112,500	-2,131	0,033

Tablo 4.44.'ün devamı

MY2	2225 ve altı	2326-4000	4440,000	10435,000	-2,394	0,017
	2225 ve altı	4001-6000	4984,000	10979,000	-2,950	0,003
	2225 ve altı	6001-8000	1271,500	7266,500	-2,634	0,008
	2225 ve altı	10000 ve üstü	970,500	6965,500	-3,057	0,002
	2226-4000	8001-10000	663,000	5713,000	-2,274	0,023
MY3	2225 ve altı	10000 ve üstü	916,000	6911,000	-3,389	0,001
	2226-4000	10000 ve üstü	941,000	5991,000	-2,775	0,006
	6001-8000	10000 ve üstü	293,000	854,000	-2,598	0,009
	8001-10000	10000 ve üstü	178,000	368,000	-2,034	0,042

Gelir düzeyi değişkenine göre cevapları farklılık gösteren ifadeler incelendiğinde aşağıdaki sonuçlar çıkmıştır.

Belediyelerin topladıkları vergileri nerelere harcadığını açıklamasının insanların vergi bilincini artıracak düşüncesi aylık geliri 10000 ve üstü ($x=246,48$) olan mükelleflerde gelir düzeyi 2325 ve altı ($x=202,45$) olan mükelleflere, gelir düzeyi 2226-4000 ($x=198,35$) arasında olan mükelleflere ve gelir düzeyi 6001-8000 ($x=185,85$) arasında olan mükelleflere kıyasla daha fazladır. Ayrıca bu düşünce aylık gelir düzeyi 8001-10000 ($x=246,84$) arasında olan mükelleflerde gelir düzeyi 2226-4000 ($x=198,63$) arasında olan ve gelir düzeyi 6001-8000 ($x=185,85$) arasında olan mükelleflere kıyasla daha fazladır. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde bu düşünceye katılma düzeyi gelir düzeyi daha yüksek olan mükelleflerde daha düşük olanlara kıyasla daha fazladır.

Yakın zamanda vergi affı çıkacağını bilmesi durumunda mükelleflerin belediye vergilerini bilerek ödemeyeceği düşüncesi gelir düzeyi 10000 ve üstü ($x=241,18$) olan mükelleflerde gelir düzeyi 2225 ve altı ($x=190,67$) olan mükelleflere ve gelir düzeyi 2326-4000 ($x=190,67$) arasında olan mükelleflere kıyasla daha fazladır. Aynı zamanda bu düşünce gelir düzeyi 8001-1000 ($x=252,61$) arasında olan mükelleflerde de gelir düzeyi 2326-4000 ($x=190,67$) arasında olan mükelleflere oranla daha fazladır. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde bu düşünceye katılma düzeyi gelir düzeyi daha yüksek olan mükelleflerde gelir düzeyi daha düşük olan mükelleflere kıyasla daha fazladır.

Belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden daha fazla vergi bırakılmalı düşüncesi gelir düzeyi 2226-4000 ($x=206,33$) arasında olan mükelleflerde gelir düzeyi 4001-6000 ($x=212,75$) arasında olan mükelleflerde gelir düzeyi 6001-8000 ($x=229,51$) arasında olan mükelleflerde ve

gelir düzeyi 10000 ve üstü ($x=250,27$) olan mükelleflerde gelir düzeyi 2225 ve altı ($x=169,69$) olan mükelleflere kıyasla daha fazladır. Ayrıca gelir düzeyi 8000-10000 ($x=211,45$) arasında olan mükelleflerde de gelir düzeyi 2226-4000 ($x=206,33$) arasında olan mükelleflere kıyasla daha fazladır. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde bu düşünceye katılma düzeyi gelir düzeyi daha yüksek olan mükelleflerde gelir düzeyi daha düşük olan mükelleflere kıyasla daha fazladır.

Belediyelere genel bütçe vergilerinden daha fazla vergi bırakılması bölgesel ve öncelikli ihtiyaçların daha hızlı giderilmesini sağlayacağı düşüncesi gelir düzeyi 10000 ve üstü ($x=268,04$) olan mükelleflerde gelir düzeyi 2225 ve altı ($x=184,55$) olan mükelleflere gelir düzeyi 2226-4000 ($x=201,57$) arasında olan mükelleflere gelir düzeyi 6001-8000 ($x=198,45$) arasında olan mükelleflere ve gelir düzeyi 8001-10000 ($x=201,76$) arasında olan mükelleflere kıyasla daha fazladır. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde bu düşünceye katılma düzeyi gelir düzeyi daha yüksek olan mükelleflerde gelir düzeyi daha düşük olan mükelleflere kıyasla daha fazladır.

4.10.2.8. Mükelleflerin Aile Birey Sayısı Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları

Mükelleflerin aile birey sayısına göre yerel vergilere bakış açısının farklılık gösterip göstermediği Kruskal Wallis H testi ile araştırılmıştır. Araştırma sonucunda anlamlı farklılık çıkan ifadelerde hangi ikili gruplardan farkın kaynaklandığını belirlemek için ise ikili gruplar halinde Mann Whitney U testi yapılmıştır.

Araştırma sonucunda mükelleflerin aile birey sayısına göre, VB2, VAF3, VAF4 ve VC2 ifadelerine verilen cevapların istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($P<0,05$), diğer tüm ifadelerine verilen cevapların ise aile birey sayısı açısından anlamlı bir farklılık içermediği tespit edilmiştir ($P>0,05$). Anlamlı farklılık gösteren ifadelerinin Kruskal Wallis H test sonuçları aşağıdaki tablo 4.45.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.45. Aile Birey Sayısı Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Kruskal Wallis H Testi

İFADE	AİLE BİREY SAYISI	N	ORTALAMA SIRA (MEAN RANK)	KRUSKAL WALİS H	df	P
VB2	1	10	293,00	9,926	4	0,042
	2	33	206,14			
	3	113	192,27			
	4	169	212,03			
	5 ve üstü	81	189,23			

Tablo 4.45.'in devamı

VAF3	1	10	195,55	12,213	4	0,016
	2	33	173,59			
	3	113	226,64			
	4	169	206,26			
	5 ve üstü	81	178,63			
VAF4	1	10	135,05	18,078	4	0,001
	2	33	170,08			
	3	113	230,43			
	4	169	206,63			
	5 ve üstü	81	181,47			
VC2	1	10	193,35	13,420	4	0,009
	2	33	145,35			
	3	113	221,59			
	4	169	206,48			
	5 ve üstü	81	196,99			

Tablo 4.45.'de gösterilen ifadelerdeki farkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için ikili gruplar halinde Mann Whitney U testi yapılmış ve fark bulunan grupların sonuçları tablo 4.46.'da gösterilmiştir.

Tablo 4.46. Aile Birey Sayısı Değişkeni Açısından Fark bulunan Grupları Belirlemek İçin Yapılan Mann Whitney U Testinin Sonuçları

İfade	1.Grup	2.Grup	Mann Whitney U	Wilcoxon	Z	P
VB2	1	2	97,500	685,500	-2,044	0,041
	1	3	280,000	6721,000	-2,823	0,005
	1	4	527,500	14892,500	-2,083	0,037
	1	5 ve üstü	180,000	3501,000	-3,093	0,002
VAF3	2	3	1454,000	2015,000	-2,107	0,035
VAF4	2	3	1381,500	1942,500	-2,523	0,012
	3	5 ve üstü	3511,500	6832,500	-3,027	0,002
VC2	2	3	1170,000	1731,000	-3,558	0,000
	2	4	1939,000	2500,000	-3,006	0,003
	2	5 ve üstü	1003,500	1564,500	-2,216	0,027

Aile birey sayısı değişkenine göre cevapları farklılık gösteren ifadeler incelendiğinde aşağıdaki sonuçlar çıkmıştır.

Belediye vergilerinin belediye hizmetlerinin karşılığı olduğu düşüncesi tek başına yaşayan mükelleflerde ($x=293,00$) aile birey sayısı 2 (206,14) olan mükelleflere, aile birey sayısı 3 ($x=192,27$) olan mükelleflere, aile birey sayısı 4 (212,03) olan mükelleflere ve aile birey sayısı 5 ya da daha fazla ($x=189,23$) olan mükelleflere kıyasla daha fazladır. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde bu düşünceye katılma düzeyi aile birey sayısı daha az olan mükelleflerde aile birey sayısı daha çok olan mükelleflere kıyasla daha fazladır.

Sık sık vergi affı çıkartılmasının vergi kanunlarını önemsizleştireceğine olan inanç aile birey sayısı 3 ($x=226,64$) olan mükelleflerde aile birey sayısı 2 (173,59) olan mükelleflere kıyasla daha fazladır.

Yakın zamanda vergi affı çıkacağına bilinmesi halinde insanların bilerek vergi ödemeyeceği düşüncesi aile birey sayısı 3 ($x=230,43$) olan mükelleflerde aile birey sayısı 2 (170,08) olan mükelleflere ve aile birey sayısı 5 veya üstünde ($x=181,47$) olan mükelleflere kıyasla daha fazladır.

Vergi kaçıran kişilerin ceza almadığını gören mükelleflerin belediye vergisini ödemek istemeyeceği düşüncesi aile birey sayısı 3 ($x=221,59$) 4 ($x=206,48$) ve 5 ($x=193,99$) olan mükelleflerde aile birey sayısı 2 ($x=193,35$) olan mükelleflere kıyasla daha fazladır. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde bu düşünceye katılma düzeyi aile birey sayısı daha çok olan mükelleflerde aile birey sayısı daha az olan mükelleflere kıyasla daha fazladır.

3.10.2.9. Mükelleflerin İkamet Ettiği Belediyenin Hizmetlerini Beğenme Durumu Açısından Yerel Vergilere Bakış Açıları

Mükelleflerin ikamet edilen belediyenin hizmetlerini beğenme durumuna göre yerel vergilere bakış açısının farklılık gösterip göstermediği Kruskal Wallis H testi ile araştırılmıştır. Araştırma sonucunda anlamlı farklılık çıkan ifadelerde hangi ikili gruplardan farkın kaynaklandığını belirlemek için ise ikili gruplar halinde Mann Wihtney U testi yapılmıştır.

Araştırma sonucunda mükelleflerin ikamet edilen belediyenin hizmetlerini beğenme durumuna göre, VB1, VB2, VB3, VAD1, VAD2, VO3, VS1 ve MY2 ifadelerine verilen cevapların istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($P<0,05$), diğer tüm ifadelere verilen cevapların ise ikamet edilen belediyenin hizmetlerini beğenme durumu açısından anlamlı bir farklılık içermediği tespit edilmiştir ($P>0,05$). Anlamlı farklılık içeren ifadelerinin Mann Whitney U testi sonuçları aşağıdaki tablo 4.47.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.47. İkamet Edilen Belediyenin Hizmetlerini Beğenme Durumuna Göre Anlamlı Farklılık Gösteren İfadelerin Kruskal Wallis H Testi

İFADE	BELEDİYE HİZMETLERİNİ BEĞENME DURUMU	N	ORTALAMA SIRA (MEAN RANK)	KRUSKAL WALİS H	Df	P
VB1	Evet	187	222,12	10,941	2	0,004
	Kararsızım	100	197,22			
	Hayır	119	179,52			
VB2	Evet	187	223,57	23,672	2	0,000
	Kararsızım	100	215,33			
	Hayır	119	162,01			
VB3	Evet	187	226,48	20,260	2	0,000
	Kararsızım	100	204,24			
	Hayır	119	166,77			
VAD1	Evet	187	214,76	13,729	2	0,001
	Kararsızım	100	220,35			
	Hayır	119	171,64			
VAD2	Evet	187	210,20	14,944	2	0,001
	Kararsızım	100	228,38			
	Hayır	119	172,11			
VO3	Evet	187	195,23	7,475	2	0,024
	Kararsızım	100	191,53			
	Hayır	119	226,55			
VS1	Evet	187	210,24	6,328	2	0,042
	Kararsızım	100	216,35			
	Hayır	119	182,12			
MY2	Evet	187	215,45	8,410	2	0,015
	Kararsızım	100	210,97			
	Hayır	119	178,45			

Tablo 4.47’de gösterilen ifadelerdeki farkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için ikili gruplar halinde Mann Whitney U testi yapılmış ve fark bulunan grupların sonuçları tablo 4.48.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.48. İkamet Edilen Belediyenin Hizmetlerini Beğenme Durumu Açısından Fark bulunan Grupları Belirlemek İçin Yapılan Mann Whitney U Testinin Sonuçları

İfade	1.Grup	2.Grup	Mann Whitney U	Wilcoxon	Z	P
VB1	Evet	Hayır	8812,000	15952,000	-3,221	0,001
VB2	Evet	Hayır	7754,000	14894,000	-4,684	0,000
	Kararsızım	Hayır	4385,500	11525,000	-3,474	0,001

Tablo 4.48'in devamı

VB3	Evet	Hayır	7886,500	15026,500	-4,444	0,000
	Kararsızım	Hayır	4819,500	11959,500	-2,492	0,013
VAD1	Evet	Hayır	8743,500	15883,500	-3,308	0,001
	Kararsızım	Hayır	4541,500	11681,500	-3,161	0,02
VAD2	Evet	Hayır	9073,000	16123,000	-2,869	0,004
	Kararsızım	Hayır	4268,000	11408,000	-3,774	0,000
VO3	Evet	Hayır	9426,000	27004,000	-2,397	0,017
	Kararsızım	Hayır	4907,000	9957,000	-2,382	0,017
VS1	Evet	Hayır	9588,000	16728,000	-2,130	0,033
	Kararsızım	Hayır	4944,500	12084,500	-2,237	0,025
MY2	Evet	Hayır	9129,000	16269,000	-2,746	0,006
	Kararsızım	Hayır	4967,000	1207,000	-2,179	0,29

Belediye hizmetlerini beğenme durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösteren ifadeler incelendiğinde aşağıdaki sonuçlar çıkmıştır.

Belediye hizmetlerinin bir vatandaşlık görevi olduğu düşüncesi ikamet ettiği belediye hizmetlerini beğenenlerde (x=222,12) beğenmeyenlere (x=179,52) kıyasla daha fazladır.

Belediye vergilerinin belediye hizmetlerinin karşılığı olduğu düşüncesi belediye hizmetlerini beğenenlerde (x=223,57) ve beğenip beğenmediği konusunda kararsız kalanlarda (x=215,33) beğenmeyen mükelleflere (x=162,01) kıyasla daha fazladır.

Belediye vergilerinin ödenmemesi belediye hizmetlerini aksatacağına olan inanç belediye hizmetlerini beğenenlerde (x=226,48) ve beğenip beğenmediği konusunda kararsız kalanlarda (x=204,24) beğenmeyen mükelleflere (x=166,77) kıyasla daha fazladır.

Belediye vergilerinin adaletli olduğuna olan inanç belediye hizmetlerini beğenenlerde (x=214,76) ve beğenip beğenmediği konusunda kararsız kalanlarda (x=220,35) beğenmeyen mükelleflere (x=171,64) kıyasla daha fazladır.

Ülkemizdeki belediye vergilerinin yükünün adaletli dağıtıldığı düşüncesi belediye hizmetlerini beğenenlerde (x=210,20) ve beğenip beğenmediği konusunda kararsız kalanlarda (x=228,38) beğenmeyen mükelleflere (x=172,11) kıyasla daha fazladır.

Belediye vergi oranlarının düşürülmesinin insanları vergi ödemeye teşvik edeceğine olan inanç belediye hizmetlerini beğenmeyenlerde ($x=226,55$) beğenip beğenmediği konusunda kararsız kalanlarda ($x=191,53$) ve beğenen mükelleflere ($x=195,23$) kıyasla daha fazladır.

Belediye vergi sisteminin anlaşılır olduğu düşüncesi belediye hizmetlerini beğenenlerde ($x=210,24$) ve beğenip beğenmediği konusunda kararsız kalanlarda ($x=216,35$) beğenmeyen mükelleflere ($x=182,12$) kıyasla daha fazladır.

Belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden daha fazla vergi bırakılması gerektiğine olan inanç belediye hizmetlerini beğenenlerde ($x=215,45$) ve beğenip beğenmediği konusunda kararsız kalanlarda ($x=210,97$) beğenmeyen mükelleflere ($x=178,45$) kıyasla daha fazladır.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Kamu harcamaları; devletlerin varlığını sürdürebilmek, üzerine düşen görevleri gerçekleştirebilmek ve insanların toplu halde yaşamasından dolayı ortaya çıkan toplumsal ihtiyaçları karşılayabilmek için devletler veya kamu tüzel kişileri tarafından devletin ve halkın faydası gözetilerek yapılan harcamalardır. Halka sunulan eğitim, sağlık, savunma ve adalet gibi ülkenin genelini kapsayan ulusal hizmetler ile şehir içi yolları, sokak lambaları, çöplerin toplanması, itfaiye ve zabıta hizmetleri gibi yerel hizmetlerde devletlerin veya kamu tüzel kişilerinin yaptıkları kamu harcamaları yoluyla gerçekleştirilir. Yerel hizmetlerin gerçekleştirilmesinde; yerel ihtiyaçlara ve taleplere daha duyarlı yatırımlar yapılabilmesi, yerel sorunların daha hızlı ve etkin bir şekilde çözülebilmesi, bürokrasi ve kırtasiyecilik işlerinin yerel hizmetleri yavaşlatmasına engel olabilmek adına yerel yönetimler görevlendirilmiştir.

Yerel yönetimler köy, kasaba kent gibi yerleşim alanlarında yaşayan canlıların ortak ve yerel gereksinimlerini gidermek için belirli hukuk düzeni içerisinde oluşturulan anayasal kuruluşlardır. Belediyelerde yerel yönetim birimlerinden birisidir. Belediyelerin, kanunlarla kendisine yüklenen görev ve sorumlulukları yerine getirebilmeleri için kendilerine ait bütçeleri bulunmaktadır.

Belediye bütçelerindeki belediye gelirlerini; belediyelerin öz gelirleri ve genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan paylar (mali transferler) olarak iki ana başlıkta toplamak mümkündür. Ayrıca kanunlarla belediyelere borçlanma yetkisi de tanınmıştır. Belediyelerin bütçelerinde öz gelirlerinin fazla olması mali açıdan merkezi hükümetten bağımsız harcamalar yapabilmesini, hizmetleri sunabilmesini sağlar. Belediyelerin en önemli ve istikrarlı öz gelirlerini ise bütçelerindeki vergi gelirleri kalemi oluşturur. Vergi gelirleri kalemi içerisinde kanunlarla belediyelere bırakılmış olan 7 yerel vergi ile 17 yerel harcı içerir.

Türkiye'deki tüm belediye bütçelerinin 2011-2018 yılları arasındaki verileri incelendiğinde; söz konusu yılların hepsinde bütçede en yüksek payı faizler paylar ve cezalar gelir kaleminin aldığı, en yüksek ikinci payı ise vergi gelirleri kaleminin aldığı ve vergi gelirleri kaleminin söz konusu yılların ortalaması olarak bütçenin yaklaşık %15 ini oluşturduğu görülmüştür. Aynı zamanda vergi gelirleri kalemindeki gelirlerle belediyeler yaptıkları harcamaların çok az bir kısmı karşılayabilmektedir. Bu sonuçlar belediyelerin mali açıdan merkezi hükümete bağımlı olduğunun göstergesidir.

Vergi gelirleri kaleminin gelir dağılımı incelendiğinde ise söz konusu yılların hepsinde en yüksek gelir emlak vergisi gelirlerinden elde edilmiştir. İkinci en yüksek gelir ise harçların

toplamından elde edilmiştir. Bu iki gelir türünün toplamı söz konusu yılların ortalamasında vergi gelirleri kaleminin yaklaşık olarak %80'nini oluşturmuştur. Vergi gelirleri kalemindeki diğer 6 yerel verginin çok az pay aldığı görülmüştür.

Türkiye'deki belediyelerin türlerine göre vergi gelirleri kaleminin bütçedeki payının değişip değişmediği incelendiğinde ise türlere göre büyük değişiklik olduğu sonucu çıkmıştır. Çıkan sonuçlara göre her üç belediye türünün de mali açıdan merkezi hükümet desteğine bağımlı olduğu görülse de en yüksek bağımlılığı bulunan belediye türünün büyükşehir belediyelerinin olduğu, onu takip eden belediye türünün büyükşehir dışındaki il belediyelerinin olduğu mali özerkliğe en yakın belediye türünün ise ilçe ve belde belediyelerinin olduğu sonucu çıkmıştır. Çalışmanın evrenini oluşturan Eskişehir ili merkezindeki Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, Odunpazarı Belediyesi ve Tepebaşı Belediyesi'nin 2017 mali yılı bütçe verileri kapsamında da bu sonuç değişmemiş ve aynı çıkmıştır.

Odunpazarı ve Tepebaşı belediyelerinin 2017 mali yılında elde ettiği vergi gelirleri kalemi incelendiğinde, her iki belediyede de en yüksek payı alan gelir türünün emlak vergisi gelirleri olduğu, sonrasındaki ikinci en büyük payı alan gelir türünün elektrik havagazı ve tüketim vergisi olduğu, ondan sonraki üçüncü en büyük payı alan gelir türünü ise toplam harçların oluşturduğu belirlenmiştir. Geriye kalan 3 gelir türü ise her iki belediye içinde vergi gelirleri kaleminin çok az bir kısmını oluşturmaktadır.

Belediyelerde 2017 mali yılında vergi gelirleri kaleminin tahsilat oranları incelendiğinde ise, Odunpazarı Belediyesinde vergi gelirleri kaleminin tahsilat oranı %63,80 olduğu görülmüştür. Bu oran tahakkuk etmiş olan verginin 1/3'ünden biraz daha fazla kısmının tahsil edilemediğini göstermektedir. Gelir türlerine göre tahsilat oranları incelendiğinde vergi gelirleri içerisindeki en büyük payı alan emlak vergisinin tahsilat oranının yalnızca %61,60 da kaldığı, eğlence vergisi ve ilan ver reklam vergisinde tahsilat oranının ise %50'nin altında kaldığı görülmüştür. En düşük tahsilat oranı bulunan gelir türü ise %25,56 ile tahakkuk eden miktarın yaklaşık olarak sadece 1/4'ü tahsil edilebilen çevre temizlik vergisidir.

Tepebaşı Belediyesinde ise vergi gelirleri kaleminin tahsilat oranı %66,01'dir. Bu oran tahakkuk etmiş olan verginin 1/3'ünün tahsil edilemediğini göstermektedir. Gelir türlerine göre tahsilat oranları incelendiğinde vergi gelirleri içerisindeki en büyük payı alan emlak vergisinin tahsilat oranının yalnızca %66,29 da kaldığı, ilan ver reklam vergisi ve çevre temizlik vergisinde ise tahsilat oranının ise %30'un altında kaldığı görülmüştür. En düşük tahsilat oranı

bulunan gelir türü ise %10,26 ile tahakkuk eden miktarın yaklaşık olarak sadece 1/10'u tahsil edilebilen eğlence vergisidir.

Genel anlamda Tepebaşı ve Odunpazarı belediyelerinde yerel vergilerin tahsilat oranına bakıldığında tahsilatın oldukça düşük olduğunu söylemek mümkündür. Belediyelerin tahakkuk eden vergileri tahsil edebilmeleri sunacakları hizmetleri, hizmetlerin kalitesini ve mali açıdan merkezi hükümetten bağımsız hareket edebilme yetisini artıracaktır.

Mükelleflerin vergilere nasıl baktığı tahsilat oranını etkileyen en önemli faktörlerden birisidir. Mükellefler vergilere olumlu bakarlarsa vergi karşısında uyum gösterecek ve vergi ödevlerini aksatmayacaklardır. Bu nedenle hem vergilerin tahsilatını yapabilmek için hem de vergiler karşısında tepki almamak için mükelleflerin vergiye bakış açılarını bilmek ve ona göre bir vergi sistemi inşa etmek oldukça önemlidir. Bu durum genel bütçe vergileri için geçerli olduğu gibi yerel vergiler içinde geçerlidir.

Mükelleflerin vergiye bakışlarını belirleyen birçok etmen bulunmaktadır. Eskişehir ili merkez ilçelerinde yapılan anket çalışmasıyla mükelleflere bu etmenlerden; vergi bilinci, vergi ahlakı, vergi adaleti, vergi afları, vergi oranları, vergi sisteminin anlaşılabilirliği, vergi cezaları ile ilgili yerel vergiler özelinde ifadeler ve bu ifadelerin yanında belediyelerin mali yapısıyla ilgili oluşturulmuş olan ifadeler anket ile yöneltilmiş ve mükelleflerden katılma düzeylerini belirtmeleri istenmiştir.

Yapılan alan araştırmasının sonuçlarında mükelleflerin yerel vergi bilincinin ve yerel vergi ahlakının yüksek olduğu söylenebilir. Anket ile toplanan cevapların dağılımları incelendiğinde ise mükelleflerin çoğunluğunun vergi cezaları, sık sık çıkartılan vergi afları, vergi oranları ve belediyelerin mali yapısıyla ilgili oluşturulan ifadelere katıldıkları, vergi adaletiyle ilgili oluşturulan ifadelere ise katılmadıkları görülmüştür. Vergi sistemiyle ilgili ifadeler incelendiğinde de ifadelere katılmayanlar veya kararsız kalanlar çoğunluğu oluşturmuştur.

İfadeler bazında cevapların dağılımları incelendiğinde ise Eskişehir merkez ilçelerindeki ankete katılan mükelleflerin çoğunluğuna göre;

- Belediye vergilerini ödemek bir vatandaşlık görevidir (%68,7).
- Belediye vergileri belediye hizmetlerinin karşılığıdır (%66).
- Belediye vergilerini ödememek belediye hizmetlerini aksatır (%58,1).
- Yerel vergi mükellefleri belediyeye ödedikleri vergilerin nerelere harcadığını takip etmelidir (%91,6).

- Belediyelerin yerel vergileri nerelere harcadığını açıklaması vergi bilinç düzeyini artırır (%94,3).
- Belediye vergilerini kaçırmak ahlaksızca bir davranıştır (%87,2).
- Belediye vergilerini kaçırmak ayıplanması gereken bir davranıştır (%68,7).
- Belediye vergilerini kaçırmalarının çevresi tarafından duyulması onlara utanç verir (%74,9).
- Ceza almayacağını bilseler bile belediye vergilerini öderler (%71,7).
- Yerel vergi sistemi adaletli değildir (%55,4).
- Yerel vergiler açısından mükellefler ödeme gücüne göre vergilendirilmemektedir (%63,8).
- Ülkedeki belediye vergi yükü adaletli bir şekilde dağıtılmamıştır (%60,8).
- Sık sık af çıkartılması belediye vergisini düzenli ödeyen yükümlüler açısından haksızlıktır (%78,6).
- Sık sık af çıkartılması vergi adaletini bozar (%75,9).
- Sık sık af çıkartılması vergi kanunlarını önemsiz hale getirir (%79,3).
- Vergi affının çıkacağıının bilinmesi mükelleflerin bilerek belediye vergisini ödememesine neden olur (%82,5).
- Belediye vergi oranları yüksektir (%57,9).
- Belediye vergi oranlarının yüksek olması insanları vergi kaçakçılığına iter, (%66,7) oranların düşürülmesi vergi ödemeye teşvik eder (%75,6).
- Yerel vergilerle ilgili yapılan değişiklikleri takip etmek zordur (%52,7).
- Yerel vergileri kaçırana uygulanan cezalar yeterli değildir (%64,3).
- Yerel vergileri kaçırana ceza almaması durumunda diğer yükümlüler de yerel vergileri ödemek istemez (%85,5).
- Yerel vergi uyuşmazlıklarında uzlaşmaya gidilmesi vergi cezalarının caydırıcılığını azaltır (%60,8).
- Belediyeler mali açıdan merkezi hükümet gelirlerine muhtaçtır (%68,5).
- Belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden daha fazla vergi bırakılmasının sonucunda yerel ve öncelikli ihtiyaçlar daha hızlı giderilir (%63,3).

Sonuçlar literatürdeki vergiye bakış açısının ölçüldüğü diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında bazı ampirik çalışmalarla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Örneğin, Taytak (2016), Çelebi (2016), Karacan (2019) ve Erbil (2019) yaptıkları çalışmalarda

katılımcıların çoğunun vergi ödemeyi vatandaşlık görevi olarak gördüğünü bulmuş, Çelebi (2016), Doğan (2019), ve Kaya (2018) yaptıkları çalışmalarda mükelleflerin çoğunun vergileri kamu hizmetlerinin karşılığı olarak algıladıklarına ulaşmış, Taş (2018) ve Tuay ve Güvenç (2007) yaptıkları çalışmalarda mükelleflerin çoğu vergilerin ödenmemesi sonucunda kamu hizmetlerinin azalacağını düşündüğünü belirtmiş, Demir (2008) ve Gürbüz (2019) yaptıkları çalışmalarda mükelleflerin çoğunun vergi kaçırmalarının duyulması sonucunda utanç duyacağını bildirdiği sonuçlarına ulaşmışlardır. İpek ve Kaynar (2009a) ile Şenel (2014) yaptıkları çalışmalarda mükelleflerin çoğunun vergi sistemini adil bulmadığını görmüş, Tuay ve Güvenç (2007), Akbulut (2019) ve Akbulut (2014) yaptıkları çalışmada mükelleflerin çoğunluğu sık sık çıkartılan vergi aflarının vergisel ödevleri olumsuz etkileyeceğini düşündüğünü belirtmişlerdir. Vergi oranlarının düşürülmesinin mükellefleri vergi ödemeye teşvik edeceği düşüncesine Tuay ve Güvenç (2007),’in Gülten (2014)’in ve Gürbüz (2019)’ün yaptıkları çalışmalara katılımcıların çoğunluğu katıldığını bildirmiştir. Çoban (2004) ve Şahbaz ve Saruç (2012) yaptıkları çalışma sonuçlarında mükelleflerin çoğu vergi denetimlerini yetersiz görmüşlerdir. Erbil (2019)’in yaptığı çalışmada mükelleflerin çoğu belediyelerin mali açıdan merkezi yönetimin desteğine ihtiyaç duyduğunu düşünmektedir ve belediyelerin topladığı vergi oranlarını yüksek bulmaktadır. Bu kapsamda çıkan sonuçların paralelliğine bakıldığında mükelleflerin genel bütçe vergileri ile yerel bütçe vergilerine bakış açısının genel anlamda ortak sonuçlar içerdiği söylenebilir.

Ankete katılan mükelleflerin ifadelere verdikleri cevapların cinsiyet, medeni durum, yaş, aile birey sayısı, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, daha önce vergi dersi alıp almama durumu, ikamet edilen ilçe ve ikamet ettikleri belediyenin hizmetlerini beğenme durumuna göre farklılık gösterip göstermediği analiz edildiğinde ise tüm değişkenler açısından farklılık gösteren bazı ifadeler olduğu görülmüştür. Bu durum vergiye bakış açısında demografik özelliklerin ve sunulan kamu hizmetini beğenme durumunun etkili olduğunu göstermektedir. Daha önce yapılmış olan çalışmalarda Vogel (194) & Richard ve Tittle (1981) mükellefin yaşının, Crane & Nouzard (1990) ve Feinstein (1991) mükellefin medeni durumunun, Song & Yarbrough (1978) ve Richardson (2006) mükellefin eğitim düzeyinin (Saraçoğlu,2008:118-120), Vogel (1974) ve Spice & Becker (1980) mükellefin cinsiyetinin, Andreoini vd. (1998) ve Ritshsama (2003) mükellefin gelir düzeyinin vergi karşısındaki tutum ve davranışlarda etkili rol oynadığı sonuçlarını bulmuşlardır (Tuay ve Güvenç,2007:21-23).

Demografik özelliklere göre fark bulunan ifadeler çalışmanın teorik kısmında ele alınan bilgilerde göz önünde bulundurularak yorumlandığında aşağıdaki sonuçlar çıkmıştır.

Cinsiyet değişkeni açısından fark çıkan ifadeler incelendiğinde kadın mükelleflerin yerel vergilere uyumunun erkek mükelleflere kıyasla daha fazla olması beklenmektedir.

Medeni durum açısından fark çıkan ifadeler incelendiğinde evli mükelleflerin yerel vergilere uyumunun bekar mükelleflere kıyasla daha fazla olması beklenmektedir. Ayrıca alışmamızda medeni durum değişkeni açısından yerel vergilerde sık sık vergi affı çıkartılmasına evli mükelleflerin bekar mükelleflere kıyasla daha olumsuz baktığı söylenebilir.

Belediye hizmetlerini beğenme durumu açısından fark çıkan ifadeler incelendiğinde, belediye hizmetlerini beğenen veya beğenip beğenmediği konusunda kararsız kalan mükelleflerin yerel vergilere uyumunun belediye hizmetlerini beğenmeyen mükelleflere kıyasla daha fazla olması beklenmektedir.

Vergi dersi alma durumu açısından fark çıkan ifadeler incelendiğinde yerel vergilerde sık sık vergi affı çıkartılmasına vergi dersi almış mükelleflerin, vergi dersi almamış mükelleflere kıyasla daha olumsuz yaklaşacağı söylenebilir.

Yaş değişkeni açısından ifadelere verilen cevapların farklılık içerip içermediği incelendiğinde de birçok ifadeye farklılık bulunduğu görülmüştür. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde ise yaşı daha yüksek olan bireylerde; belediye vergilerinin odenmemesi durumunda belediye hizmetleri aksar düşüncesi, ceza almayacağımı bilsem dahi vergi kaçırmayıp belediye vergilerimi oderim düşüncesi, belediye vergilerini odemeyip vergi kaçıran birisini ayıplarım düşüncesi, belediye vergilerinin yükü adaletli bir şekilde dağılmaktadır düşüncesi, herkes belediye vergileri açısından ödeme gücüne göre vergilendirilmektedir düşüncesi, belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden daha fazla vergi bırakılmalıdır düşüncesi ve belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden daha fazla vergi bırakılması durumunda bölgesel ve öncelikli ihtiyaçların daha hızlı giderir düşüncesi daha fazladır. Yaşı daha düşük bireylerde ise; belediye vergi oranları yüksektir düşüncesi daha fazladır. Ayrıca yerel vergilerde sık sık vergi affı çıkartılmasına 30-39 yaş grubundaki mükelleflerin fark çıkan diğer gruplara göre daha olumsuz yaklaşacağı söylenebilir.

Eğitim düzeyi değişkeni açısından ifadelere verilen cevapların farklılık içerip içermediği incelendiğinde de bazı ifadelere farklılık bulunduğu görülmüştür. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde ise eğitim düzeyi daha yüksek olan bireylerde; mükellefler ödedikleri vergileri takip etmelidir düşüncesi ve belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden daha fazla vergi bırakılmalıdır düşüncesi daha fazladır. Eğitim düzeyi daha düşük bireylerde

ise herkes belediye vergileri açısından ödeme gücüne göre vergilendirilmektedir düşüncesi daha fazla hakimdir.

Gelir düzeyi değişkeni açısından ifadelere verilen cevapların farklılık içerip içermediği incelendiğinde de bazı ifadelerde farklılık bulunduğu görülmüştür. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde ise gelir düzeyi daha yüksek mükelleflerde; belediyelerin topladıkları vergileri nerelere harcadığını açıklamasının insanların vergi bilincini artıracak düşüncesi, yakın zamanda vergi affı çıkacağının bilinmesi durumunda mükelleflerin belediye vergilerini bilerek ödemeyeceği düşüncesi, belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden daha fazla vergi bırakılmalıdır düşüncesi ve belediyelere genel bütçe vergilerinden daha fazla vergi bırakılması bölgesel ve öncelikli ihtiyaçların daha hızlı giderilmesini sağlayacağı düşüncesi daha fazladır.

Aile birey sayısı değişkeni açısından ifadelere verilen cevapların farklılık içerip içermediği incelendiğinde de bazı ifadelerde farklılık bulunduğu görülmüştür. Fark bulunan ikili gruplar incelendiğinde ise aile birey sayısı daha yüksek bireylerde; belediye vergilerinin belediye hizmetlerinin karşılığı olduğu düşüncesi ve vergi kaçırın kişilerin ceza almadığını gören mükelleflerin belediye vergisini ödemek istemeyeceği düşüncesi daha fazladır. Ayrıca yerel vergilerde sık sık vergi affı çıkartılmasına aile birey sayısı 3 olan mükelleflerin fark çıkan diğer gruplara kıyasla daha olumsuz yaklaşacağı söylenebilir.

Çalışmanın teorik kısmındaki bilgiler ve alan çalışmasındaki elde edilen verilerin toplamına bakıldığında; mükelleflerin yerel vergi bilincinin ve yerel vergi ahlakının yüksek olduğu fakat vergiye bakış açısını etkileyen etmenler ile ilgili bazı ifadelerde olumsuz baktığı görülmüştür. Bu ifadeler dikkate alınarak yerel vergi sisteminde yapılacak düzenlemeler ile mükelleflerin yerel vergilere daha olumlu bakmasının sağlanabileceği ve bu durumun da yerel vergi gelirlerinin tahsilat oranını artacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, F., & Aydın, F.** (2015). *Tüm Yönleriyle Belediye Gelirleri Vergiler, Harçlar, Ücretler, Katılım Payları*. Gökçe Ofset Matbaacılık, Ankara.
- Akbulut, E.** (2014). *Mükelleflerin Vergiyi Algılama ve Tutum Analizi: Erzincan İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Akbulut, İ.** (2019). *Vergi Aflarının Vergi Mükellefleri Açısından Vergi Uyumuna Etkisi: Batman İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.
- Akdoğan, A.** (2007). *Kamu Maliyesi*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Altıngöz, S.** (2011). *Emlak Vergisi ve Belediye Gelirleri İçindeki Payı*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Altun, N., Gürdal, T., & Beşel, F.**, (2017). Mükelleflerin Vergiye Karşı Tutum ve Davranışları: Sakarya İli Alan Araştırması. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3 (1), 39-48.
- Arıkboğa, Ü.** (2016). Türkiye’de Belediyelerin Gelir Yapısı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(33), 276-297.
- Arıkan, Z., & Ay, H.** (1995). Vergiye Karşı Başkaldırı Nedenleri ve Çözüm Yolları. *Vergi Sorunları Dergisi*, 83, 83-91.
- Aslan, F.** (2016). *Vergi Mükelleflerinin Vergi Karşısındaki Davranışları: Diyarbakır İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Aydemir, Ş.** (1995). *Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi*. Maliye Hesap Uzmanları Derneği, İstanbul.
- Aydoğan, D. S.** (2017), Vergi Psikolojisinin Temelleri ve Vergiye Karşı Davranışları Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 14-22.
- Baş, T.** (2013). *Anket*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Bayraklı, H.H., Sağbaş, İ., & Ural, L.** (2004). Vergi Kaçırma Eğilimi Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Uşak İli Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(1), 197-214.
- Belediye Gelirleri Kanunu** (1981). *T.C. Resmi Gazete*, 17354, 29 Mayıs 1981.

Belediye Gelirleri Kanunu Genel Tebliği Seri No:52 (2019). *T.C. Resmi Gazete* (2.Mükerrer), 30991, 27 Aralık 2019.

Belediye Kanunu (2005). *T.C. Resmi Gazete*, 25874, 13 Temmuz 2005.

Biberoğlu, E. (2006). *Türkiye’de Gönüllü Vergi Uyumı*, Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Bilgin, S. & Orkunoğlu, I. F. (2010). Fiskal ve Ekstrafiskal Amaçlar Bağlamında 1970’lerden Günümüze Çevre Vergileri. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 77-108.

Bilici, N., & Bilici, A. (2014). *Kamu Maliyesi*, Savaş Yayınevi, Ankara.

Bolahatoğlu, M. (2018). *Emlak Vergisi ve Türkiye Uygulamasının Değerlendirilmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Cansız, H. (2006). Vergi Mükelleflerinin Vergiyi Algılama Hakkındaki Görüşleri: Afyonkarahisar İli Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler dergisi*, 8 (2), 115-138.

Cihan, G. (2006). *Vergi Kayıp ve Kaçakların Önlenmesinde Vergi Cennetleriyle Mücadele, Kıyı Bankacılığı ve Türkiye Örneği*. Yüksel Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Çakar, P. E. (2013). Vergiye Karşı Direnme Şekilleri ve Vergi İnzivası. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(1-2), 1293-1313.

Çataloluk, C. (2008). Vergi Karşısında Mükelleflerin Tutum ve Davranışları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 213-228.

Çelebi, C. E. (2016). *Vergi Bilinci ve Vergiye Bakış Açıları: Zonguldak İlinde Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Üzerine Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi. Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Çetinkaya, Ö. & Demirbaş, T. (2010). Belediye Gelirlerinin Analizi ve Mali Özerklik Açısından Değerlendirilmesi. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*. 0(53), 1-18.

Çiçek, Halit (2006). Psikolojik ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri (İstanbul İli Anket Çalışması). İSMMMO Yayınları, İstanbul.

Çoban, H. (2004). *Vergi Mükelleflerinin Vergi Karşısındaki Davranışları Üzerine Amprik Bir İnceleme: Denizli İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Demir, C. İ. (2008). *Vergi Ahlakı ve Belirleyenleri Ege Bölgesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Doğan, E. (2019). *Vergi Bilinci ve Vergi Algısı: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.

Duru, A.A. (2020). Belediyelerin İlan ve Reklam Vergisi Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Muş Anemon Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 831-943.

Edizdoğan, N., Çetinkaya, Ö., & Gümüş, E. (2011), *Kamu Maliyesi*. Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

Eğeli, H., & Diril, F. (2012). Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Mali Özerklik ve Vergilendirme Yetkisi. *Sayıştay Dergisi*, 84, 26-44.

Emlak Vergisi Kanunu (1970). *T.C. Resmi Gazete*, 13576, 11 Ağustos 1970.

Erbil, F.G., (2019). *Yerel Yönetim Vergilerinin Vatandaş Üzerindeki Algısal Yükü Hakkında Bir Değerlendirme: Efeler Belediyesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Erdal, D. (2011). *Sosyo-Pskolojik yönden vergi kayıp ve kaçaklarının nedenleri*. Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Erdem, M., Şenyüz, D. & Tatlıoğlu, İ. (2017). *Kamu Maliyesi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

Erginay, A. (1998). *Kamu Maliyesi*. Savaş yayınları: Ankara.

Ersoy, B.A. (2010), OECD Ülkelerinde Eğlence Vergisi Uygulamaları. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 17(2), 1-11.

Gelir İdaresi Başkanlığı (2015). *Eğlence Vergisinin Hangi Belediye Ödeneceği Hakkında Özelge*. [Erişim: 24.04.2015. <https://www.gib.gov.tr/node/94666>]

Gülten, Y. (2014). *Vergiye Uyum Sağlama Konusunda Yapılan Teşviklerin Vergi Algısı Üzerindeki Etkisi: Deneysel Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Güngör, H. vd. (2019). *Belediyelerin Öncelikli Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Yorum Matbaacılık, Ankara.

Günel, T. (2019). Türkiye’de Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Gelir Dağılımına Etkisi: Ekonometrik Bir Uygulama. *Jounaral of Yaşar University*, 14(55), 277-287.

Gürbüz, H. (2019). *Serbest Meslek Erbablarının Vergi Algısı: Ege Bölgesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Hacıköylü C. & Heper F. (2010). Emlak Vergisinde Matrah Tespitine İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Maliye Dergisi*, 158, 1-14.

İnam, B. (2018), *Zonguldak İli Sınırları İçinde Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyinin Mükelleflerin Vergi Uyumuna Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

İpek, E.A.Ş. (2018). Türkiye’de Belediye Gelirlerinin Değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 20(2), 1-19.

Kalenderoğlu, M. (2002). *Vergi Hukuku, Türk Vergi Sistemi*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Kanlı, M. (2007). *Dolaylı Vergiler ve Kayıt Dışı Ekonomi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karacan, İ.C. (2019). *Ön Lisans Öğrencilerinin Vergiye Bakışı ve Vergi Bilinç Düzeyi: Sakarya İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Kargı, V. & Yüksel C. (2010). Türkiye’de vergi aflarının vergi adaleti ve mükellefler üzerine etkileri. *İstanbul Üniversitesi İktisat fakültesi Maliye Araştırmaları konferansları*, 0 (54), 23-44.

Kaya, S.C. (2018). *Yükseköğretim Öğrencilerinde Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakı Algısı Üzerine Bir Araştırma: Ahi Evran Üniversitesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Kayan, A. (2000). Verginin Tarihsel Gelişimi ve Sebep Olduğu Bazı Önemli Olaylar. *Maliye Dergisi*, 135,80-87.

Kaynar, İ. (2007). *Yükümlülerin Vergiye Yaklaşımları: Çanakkale İlinde Ticari Kazanç Elde Eden Yükümlülere Yönelik Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

- Korlu, R.K., Çetinkaya, Ö., & Gerçek, A.** (2016). Yerel Vergi Bilincinin Faktör Analizi ile Değerlendirilmesi: Bursa İli Örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 443-465.
- İpek, S. & Kaynar, İ.** (2009a). Vergiye Gönüllü Uyum Konusunda Çanakkale İline Yönelik Ampirik Bir Çalışma. *Yönetim ve Ekonomi*, 16(1), 173-190.
- İpek, S. & Kaynar, İ.** (2009b). Demografik Faktörlerin Vergi Uyumuna Etkisi: Bir Anket Çalışmasının Sonuçları. *Maliye Dergisi*, 0(157), 116-130.
- Keskin, N.** (2018). Vergiye Yönelik Mükellef Tutum ve Tepkileri. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 60-75.
- Kılıç, S.** (2016). Croudbach'ın Alpha Güvenirlik Katsayısı. *Journal Of Mood Disorders*. 6(1), 47-48.
- Kırkıl, A.G.C.** (2019). *Belediye Gelirleri Kanunu Çerçevesinde Belediyelerin Vergi Gelirlerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Külekçi, C.** (2011). *Türkiye'de Vergi Mükelleflerinin Vergiye Gönüllü Uyumunu Belirleyen Faktörler*. Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Laufenburger, H.** (1967). *Maliyenin ekonomik ve psikolojik tahlili*. (Çev.) İsmail Hakkı Ülkmen, Sevinç Matbaası, İstanbul.
- Muter, N.B., Sarkınç, S. & Çelebi, A.K.** (1993). Mükelleflerin Vergi Karşısındaki Tutum ve Davranışlarının Araştırılması, Manisa İli Vergi Mükellefleri Üzerinde Bir Çalışma Anketi. Manisa.
- Oğuz, A.** (2019). *Türkiye'de Emlak Vergisinin Önemi: Kırıkkale Belediyesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Oğuztürk, S. B. & Ünal, K. E.** (2015). Türkiye'de Vergi Denetiminde Yeni Dönem. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*. 7(13), 207-237.
- Oktar, A.** (2017). *Vergi hukuku*. Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- Orhaner, E.** (2000). *Kamu Maliyesi*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Öztürk, N.** (2019). Vergi Bilincini Şekillendiren En Etkili İç ve Dış Faktörler. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 4(2), 792-802.

- Özkan, E.** (2017). Vergilerin Mükellefler Üzerindeki Etkisi ve Mükelleflerin Tepkileri. *E-Yaklaşım*. 295. [Erişim:07.2017. <http://www.y-akademi.com/muh/072017EO.htm>]
- Pehlivan, O.** (2003). *Kamu Maliyesi*. Celepler Matbaacılık, Trabzon.
- Saygın, Ö., Sandalcı, & U. Sezer, F.** (2015). Vergi Ahlakının Belirleyicileri Bağlamında Mükelleflerin Kamu Harcamalarına Bakışı. *Maliye Araştırmaları Dergisi* 1(3), 21-38.
- Saraçoğlu, F.** (2008). Yaş- Cinsiyet- Medeni Durum ve Eğitim Durumunun Vergiye Karşı Tutum Üzerine Etkilerinin Anket Sonuçları Çerçevesiyle Değerlendirilmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 2008(2), 16-34.
- Sürmen, Y.** (1992). Vergi Bilincinin Geliştirilmesinde Muhasebecinin Rolü. *Sayıştay Dergisi*. 3(7) 25-29.
- Susam, N.** (2015). *Kamu Maliyesi: Temel Kavram ve Esaslar*. Beta Basım, İstanbul.
- Susam, N.** (2016). *Kamu Maliyesi*, Beta Basım, İstanbul.
- Şahbaz, K.İ. & Saruç, T.N.** (2012). Vergi Ahlakını Etkileyen Faktörler: Sakarya Üniversitesi Örneği. *Sakarya İktisat Dergisi*, 1 (4), 57-81.
- Şenel, K.** (2014). *Vergiye Karşı Mükellef Tepkileri Üzerine Bir Alan Çalışması*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Şenyüz, D., Yüce, M. & Gerçek, A.** (2016). *Vergi Hukuku (Genel Hükümler)*. Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Taş, S.** (2018). *Yükümlülerin Yerel Vergilere Bakışı: Çanakkale İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Taşkın, Y.** (2010). Vergi Psikolojisi ve Vergiye Karşı Mükellef Tepkileri. Maliye Araştırma Merkezi Konferansı. 0(54), 67-90.
- Taytak, M.** (2016). Vergi Kültürünü Belirleyen Faktörler ve Mükelleflerin Demografik Özelliklerinin Vergi Kültürü Üzerindeki Etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi* 5 (7), 1933-1957.
- T.C. Sayıştay Başkanlığı,** Kamu İdareleri Denetim Raporları (2017). *Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Sayıştay Denetim Raporu*. [Erişim: 10.2020. <https://www.sayistay.gov.tr/tr/?p=2&ContentID=12364>]

Temel, R. (2019). Poujade ve Sarı Yelekliler Hareketlerinin Vergi Grevi/Verginin Reddi Olguları Etrafında Analizi. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*. 2(1), 77-104.

Tuncer, S. (1975). *Kamu Maliyesi*. Yakın Ofset Matbaası, İstanbul.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982), T.C. Resmi Gazete, 17863, 9 Kasım 1982.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Bilgi İşlem Daire Başkanlığı Mülki İdare Birimleri (2020). *Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri* [Erişim: 07.12.2020. <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx>]

Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü (2020). *Mahalli İdareler Bütçe İstatistikleri*, [Erişim: 03.07.2020. <https://muhasebat.hmb.gov.tr/mahalli-idareler-butce-istatistikleri>]

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2020). [Erişim:07.12.2020. <https://sozluk.gov.tr>].

Türkiye Hazine Müsteşarlığı. (1997). *Kamu Maliyesi*. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri (2019). *İl ve İlçelere Göre İl/İlçe Merkezi, Belde/Köy Nüfusu ve Nüfus Artış Hızı (2019)*. [Erişim:12.07.2020, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059]

Tüfekçi, K. A. (2010). *Geçmişten Günümüze Kadar Vergiye Karşı Bireysel ve Toplumsal Tepkiler*. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Türkoğlu, İ. (2009), *Yerel Yönetimlerde Mali Özerklik Arayışları: Türkiye’de Belediyelerde Mali Özerklik ve Belediye Başkanlarının Mali Özerklik Algılaması*. Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara.

Tuay, E. & Güvenç,İ. (2007). *Türkiye’de Mükelleflerin Vergiye Bakışı*. Gelir İdaresi Başkanlığı Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı, 51, 3-153.

Turhan, S. (1993). *Vergi Teorisi ve Politikası*. Filiz Kitabevi, İstanbul.

TÜSİAD. (2012). *Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Türk Mali Sistemi İçerisindeki Yeri: Siyasal Sosyal ve Ekonomik Sonuçları*. TUSİAD, İstanbul.

Tosuner, D.M. & İhsan C. (2007). Toplumsal Bir Algı Olarak Vergi Ahlakı. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 9(3), 1-20.

- Ulusoy, A. & Akdemir T.** (2009). Yerel Yönetimler ve Mali Özerklik: Türkiye ve OECD Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12(21), 259-287.
- Ulutan, B.** (1977). *Kamu Maliyesi*. İrfan Matbaası, İstanbul.
- Vergi Usul Kanunu** (1961). *T.C. Resmi Gazete*, 10705, 12 Ocak 1961.
- Yaş, H. & Akduğan, U.** (2015). Türkiye’de Belediyelere Yapılan Mali Transferlerin Flypaper Effect Çerçevesinde İncelenmesi, *Maliye Dergisi*, 168.
- Yelman, E.** (2017). Türkiye’de Çıkarılan Vergi Aflarının Nedenleri ve 6736 sayılı Kanun’un Mali Yönden İncelenmesi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(15), 67-84.
- Yereli B. A. & Ata, Y. A.** (2011). Vergi Adaletine Ulaşma Çerçevesinde Fayda İlkesinin Teorik Açıdan Değerlendirilmesi. *Maliye dergisi*. 161, 21-32.
- Yılmaz, A. G.** (2009). *Kamu Maliyesi*. Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- Yılmaz, B. E.** (2015). *Maliye: Kamu Harcamaları, Kamu gelirleri, Kamu borçları, Maliye Politikası*. Der yayınları, İstanbul.
- Yurdakul, A.** (2013). *Vergi Ahlakı ve Vergi Ahlakını Belirleyen Faktörlerin Analizi: Bursa İli Örneği*, Dora Basım Yayın Evi, İstanbul.